

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan Suomen lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä

Annikka Suoninen

Opinnäytetyö

Maaliskuu 2017

Liiketalouden ala

Tradenomi (AMK), liiketalouden tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Suoninen, Annikka	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Maaliskuu 2017
	Sivumäärä 101	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Kiihottaminen kansanryhmää vastaan Suomen lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Pekka Vanhanen		
Toimeksiantaja(t) Monikulttuurikeskus Gloria		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Juridiikan alaan liittyvässä opinnäytteessä tarkasteltiin kiihottamista kansanryhmää kohtaan koskevaa Rikoslain pykälää (RL 11:10) ja sen käyttöä Suomessa. Tutkimus on tehty käymällä läpi ja analysoimalla aihetta käsittelevää oikeustieteellistä kirjallisuutta, rikollisuutta koskevia virallisia tilastoja sekä oikeustapauksia.</p> <p>Kiihottamispykälän soveltamisessa on kyse perustuslain ja ihmisoikeussopimusten takaa-aman sananvapauden rajoittamisesta, joten työssä tarkasteltiin aluksi sananvapauden asemaa ihmisoikeussopimuksissa ja hyväksyttäviä perusteita sananvapauden rajoittamiselle. Tässä suhteessa keskeisin ihmisoikeussopimus on Euroopan ihmisoikeussopimus, joka on juridisesti sitova kaikissa Euroopan Neuvoston jäsenmaissa.</p> <p>Opinnäytteessä tarkasteltiin myös rikoslain kiihottamispykälän muotoutumista ja siihen tehtyjä uusien kansainvälisten sopimusten vaatimia muutoksia. Työssä käytiin läpi pykälän nykymuoto ja sen rikokselle määrittämä tunnusmerkistö. Opinnäytteessä esiteltiin myös sananvapausrikosten syyttämiskäytäntö, joka poikkeaa yleisestä rikosprosessissa siinä, että syyttämisoikeus on keskitetty valtakunnansyyttäjälle.</p> <p>Kiihottamisrikosten yleisyyttä tarkasteltiin tutkimalla rikollisuutta ja rangaistuksia koskevia viranomaisten tuottamia tilastotietoja vuodesta 2008 lähtien eli kiihottamispykälän viimeisten muutosten jälkeen. Työssä käytiin läpi myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöä sekä suomalaisia oikeustapauksia.</p> <p>Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on varsin harvinainen rikosnimike. Syyteharkintaan edenneitä rikosepäilyjä on ollut noin kymmenkunta vuodessa ja rikoksesta on tuomittu 1–4 henkilöä vuodessa. Rikosepäilyt ovat lisääntyneet huomattavasti vuodesta 2014 lähtien.</p>		
Avainsanat (asiasanat) vihapuhe, sananvapaus, rikosoikeus, sananvapauden rajoittaminen, ihmisoikeudet, kiihottaminen kansanryhmää vastaan		
Muut tiedot		

Author(s) Suoninen, Annikka	Type of publication Bachelor's thesis	Date March 2017 Language of publication: Finnish
	Number of pages 101	Permission for web publication: X
Title of publication Agitation against ethnic groups in the Finnish legislation and in the legal praxis		
Degree programme Business Administration		
Supervisor(s) Vanhanen, Pekka		
Assigned by Monikulttuurikeskus Gloria		
<p>Abstract The thesis that was written on the field of jurisprudence examined the legal usage of one section (11:10) in the Finnish Criminal Law dealing with agitation against ethnic groups. The study was implemented by reviewing literature on the field of jurisprudence, official statistics about crimes and court cases.</p> <p>The application of the agitation section includes restrictions to the freedom of expression, which is a basic human right. Therefore, the thesis first focused on analysing the role of the freedom of speech in international human rights conventions and on legitimate reasons for restricting the freedom of speech. The most important convention in this regard is the European Convention on Human Rights as it is legally binding in the member states of the Council of Europe.</p> <p>The thesis also addressed the history and development of the criminal law section in question as well as the changes made in it as required by international agreements. The work examined the present form of the section and the essential elements defined for the offence. The discussion of the section also included the prosecution process concerning the freedom of expression in Finland as it differs from the basic process in that the Prosecutor General is the prosecutor in all the cases.</p> <p>The prevalence of these crimes was examined by studying statistics on crimes and convictions in Finland since 2008, in other words, after the latest changes in the section. The thesis also analysed the decisions of the European Court of Human Rights and Finnish national courts in order to specify the legal praxis.</p> <p>Agitation against ethnic groups is not a common type of crime in Finland. The prosecutors have handled approximately ten cases in one year, and about 1 to 4 persons have been convicted of this crime yearly. However, the number of cases has risen dramatically since the year 2014.</p>		
Keywords/tags (subjects) incitement to ethnic or racial hatred, hate speech, freedom of expression, criminal law, human rights, restricting freedom of expression		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Vihapuhe ja rikoslaki	4
1.1	Mitä vihapuhe on?.....	5
1.2	Vihapuhe ja populistinen retoriikka	6
1.3	Internetin ja sosiaalisen median sudenkuopat.....	8
1.4	Tutkimuksen toteuttaminen ja työn rakenne	9
2	Sananvapaus ja demokratia	12
2.1	Sananvapaus ihmisoikeutena ja perusoikeutena	12
2.2	Sananvapaus Suomen lainsäädännössä	13
2.3	Sananvapaus YK:n yleissopimuksissa	15
2.4	Euroopan Ihmisoikeussopimus ja sananvapaus	17
2.5	Sananvapaus EU:n lainsäädännössä	19
3	Sananvapauden rajoittaminen	21
3.1	Sananvapauden rajoitusten hyväksytyt perusteet.....	21
3.2	Sananvapauden rajoitukset Suomen rikoslaissa	22
4	Kiihottaminen kansanryhmää vastaan (RL 11:10 §)	25
4.1	Säädöksen tausta.....	25
4.2	Säädöksen nykymuoto ja rikoksen tunnusmerkistö.....	27
4.2.1	Säädöksen nykymuoto.....	27
4.2.2	Yleisön saataville asettaminen tai saatavilla pitäminen.....	28
4.2.3	Uhkaus, panettelu tai solvaus	29
4.2.4	Yksilöitävissä oleva kansanryhmä.....	30
4.2.5	Teon tahallisuus.....	30
5	Kiihottamisrikokset ja rikosepäilyt vuosina 2008–2016.....	31
5.1	Syyteoikeus sananvapausrikoksissa	31
5.2	Rikosprosessin vaiheet tiivistetysti.....	32
5.3	Poliisin tietoon tullut viharikollisuus	36

	2
5.4	Syyttäjän päätökset kiihotusrikoksissa 39
5.5	Oikeuden tuomiot kiihotuksesta kansanryhmää vastaan 42
5.6	Kiihottamisrikoksen suhteessa muuhun rikollisuuteen 44
6	Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö..... 45
6.1	Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimen ennakkopäätöksistä 45
6.2	Euroopan ihmisoikeussopimuksen suojan rajat..... 46
6.3	Sananvapauden perusteltu rajoittaminen 48
6.4	Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus..... 50
6.5	Kiihottaminen, sananvapaus ja toimittajan vapaus 52
7	Suomalainen oikeuskäytäntö kiihottamisrikoksissa..... 53
7.1	Provokaatio voi toimia itseään vastaan..... 53
7.1.1	Halla-aho haastaa rikoslain..... 53
7.1.2	Tapauksen käsittely alemmissa oikeusasteissa 54
7.1.3	Asian käsittely korkeimmassa oikeudessa..... 55
7.2	Halla-ahon villiinnyttäjä..... 57
7.2.1	Kuka ihmeen Seppo Lehto? 57
7.2.2	Kunnianloukkauksia ja kiihottamista..... 59
7.3	Kikkarapäätä kuoonon..... 61
7.4	Joukkovoimaa susirajalla 63
7.5	Antisemitististä suhdetoimintaa 66
7.6	Luovaa lapsenkasvatusta..... 68
7.7	Verkkokirjoittelun sietämätön keveys..... 70
7.7.1	Kiihottamistuomioiden keskittymä 70
7.7.2	Teuvo ja terroristit..... 71
8	Kiihottamisrikokset oikeuslaitoksen käsittelyssä 72
8.1	Kiihottamisrikos teoriassa ja lakikirjassa 72
8.2	Kiihottamisrikos tutkinnassa ja oikeussalissa 74

9 Oikeutetut ihmisoikeusloukkaukset	80
Lähteet	89
Liitteet	99
Liite 1 Oikeusasteiden, Lakien ja säädöstekstien vakiintuneet lyhyemmät nimet ja lyhenteet	99
Liite 2 Luettelo käsitellyistä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeustapauksista.	100
Liite 3 Luettelo käsitellyistä suomalaisista oikeustapauksista	101

Kuviot

Kuvio 1. Kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat rikosasiat rikosprosessin eri vaiheissa vuosina 2008–2015 ja syyttäjälaitoksessa käsitellyt rikosepäilyt tästä rikoksesta vuonna 2016	76
--	----

Taulukot

Taulukko 1: Sananvapauslain esitöissä mainitut rikoslaissa rangaistaviksi säädettyt rikokset luokiteltuina Euroopan ihmisoikeussopimuksessa mainittujen sananvapauden hyväksyttävien rajoitusperusteiden mukaan	24
Taulukko 2. Rikosepäilyt kiihottamisesta kansanryhmään vastaan rasistisin perustein vuosina 2008–2015 ja niiden osuus kaikista epäillyistä rasistisista rikoksista.....	38
Taulukko 3. Syyttäjälaitoksessa vuosina 2008–2016 käsitellyt rikosepäilyt kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.....	40
Taulukko 4. Alioikeuksissa vuosina 2008–2015 käsitellyt syytteet kiihottamisesta kansanryhmää vastaan käsitellyt syytteet, oikeuden päätökset ja määrätyt rangaistukset	42

1 Vihapuhe ja rikoslaki

Viimeisinä vuosina Suomessa on keskusteltu paljon vihapuheesta ja sananvapauden rajoista. Yksilöihin ja ryhmiin kohdistunut vihapuhe on yleistynyt erityisesti erilaisissa verkkokeskusteluissa ja sosiaalisessa mediassa. Jo verkon uutissisältöä selatessaan törmää lähes päivittäin vihapuhetta käsittelevään uutisointiin tai uutisiin, joiden kohdalla yleensä avoin kommentointimahdollisuus on poistettu ”epäasiallisen kommentoinnin vuoksi”. Vihapuheeseen on ilmiönä kiinnitetty huomiota jo koko 2000-luvun ajan, mutta vihapuheen määrä kasvoi räjähdysmäisesti vuonna 2015, kun Eurooppaan ja Suomeen tuli huomattava määrä turvapaikanhakijoita Lähi-idästä, Afganistanista ja Afrikasta.

Huomattava osa viime vuosina esiintyneestä vihapuheesta on liittynyt juuri maahanmuuttoon sekä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden asemaan Suomessa, mutta jo aiemminkin vihapuheet kohteeksi ovat tyypillisemmin joutuneet juuri maahanmuuttajat sekä etniset, uskonnolliset ja seksuaaliset vähemmistöt. Kaikki nämä ryhmät ovat sellaisia, että niihin kohdistuva vihapuhe voi olla rikosoikeudellisesti rangaistavaa kiihottamisena kansanryhmää vastaan.

Vähemmistöryhmien lisäksi vihapuheen kohteeksi joutuvat usein vähemmistöryhmien edustajien lisäksi myös sellaiset henkilöt, joiden tiedetään tai koetaan suhtautuvan myönteisesti näihin ryhmiin. Uutena ilmiönä näkyy ehkä se, että nämä ”suvakit” ovat joissain tapauksissa alkaneet myös vastata vihapuheeseen vihapuheella. Viimeiset kaksi vuotta monet internetin verkkokeskustelut ovat näyttäneet suvakien ja ”rajakkien” avoimena taistelukenttänä; kyse on lähinnä asemasodasta, jossa suvakit ovat linnoittautuneet omiin asemiinsa ja rajakit tekevät jatkuvia hyökkäyksiä suvakien puolustuslinjoja kohtaan.

Tunnustan kuuluvani itse suvakien joukkoon, mutta henkilökohtaisesti olen keskittynyt lähinnä puhdetöiden tekemiseen linjojen takana enkä ole osallistunut taistelutoimintaan (eli tässä tapauksessa julkisiin verkkokeskusteluihin). Oman pienen osani vihapuheesta olen kuitenkin saanut minäkin, koska olen tehnyt vapaaehtoistyötä turvapaikanhakijoiden (lasten) keskuudessa ja esiintynyt tuossa roolissa myös paikallisessa mediassa. Miksipä en siis olisi tarttunut opinnäytetyössäni ajankohtaiseen aiheeseen, josta olen myös itse kiinnostunut?

1.1 Mitä vihapuhe on?

Keskusteluissa puhutaan yleisesti vihapuheesta, mutta mitä vihapuheella tarkoitetaan? Vihapuheelle – tai viharikokselle – ei ole olemassa kansainvälisesti yleisesti hyväksyttyä määritelmää eikä näitä käsitteitä ole määritelty Suomen lainsäädännössä. Yksi selkeimmistä vihapuheen määritelmistä sisältyy Euroopan Neuvoston ministerineuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan suosituksen johdantoon. Näiden suositusten laatimisen kerrotaan lähteneen liikkeelle syvästä huolestumisesta, jonka oli aiheuttanut rasmin, naisvihan ja antisemitismin yleistyminen ja suvaitsemattomuuden ilmapiirin kehittyminen. Niinpä katsottiin tarpeelliseksi käynnistää taistelu kaikkia sellaisia ideologioita, menettelytapoja ja käytäntöjä vastaan, jotka yllyttävät rodulliseen vihaan, väkivaltaan ja syrjintään, samoin kuin kaikkia tekoja ja puhetta kohtaan, jotka ovat omiaan voimistamaan pelkoa ja jännitteitä rodullisesti, etnisesti, kansallisuudeltaan, uskonnoiltaan tai sosiaaliselta taustaltaan erilaisen ryhmien välillä. (Euroopan neuvoston ministerikomitea 1997).

Vihapuhetta tutkineen journalismin tutkijan Reeta Pöyhtärin (2015) mukaan lähimpänä vihapuheen yleiskielistä merkitystä on määritelmä, jonka kansainvälinen antisemitismin vastainen toimikunta on antanut verkkovihalle. Pöyhtärin (2015, 248–249) mukaan ”toimikunnan raportissa verkkovihaksi määritellään laajasti minkä tahansa elektronisen välineen avulla levitettävä rasismi, antisemitismi, uskonnollinen kiihkoilu, homofobia, vammaisiin kohdistuva ahdasmielisyys, poliittinen viha, huhujen levittäminen, naisviha, väkivaltainen pornografia, terrorismin edistäminen, nettikiusaus, ahdistelu ja vaino, vastapuheen vaientava puhe (kuten muiden häpäiseminen, solvaus ja nimittely) ja ryhmiä leimaava puhe.” Tämä määritelmä kattaa vain tietoverkossa tapahtuvan vihapuheen, mutta vihapuhe on ilmetä myös muulla tavoin, kuten muissa medioissa tai henkilökohtaisessa viestinnässä.

Tässä työssäni keskityn sellaisen vihapuheeseen, joka täyttää ne tunnusmerkit, jotka Suomen rikoslaisissa on määritelty kiihottamiselle kansanryhmää vastaan. Esimerkiksi kehenkään yksittäiseen henkilöön kohdistuva vihapuhe ei täytä näitä tunnusmerkkejä, samoin ei myöskään kaikkia useamman henkilön muodostamia ryhmiä koskeva vihapuhe.

1.2 Vihapuhe ja populistinen retoriikka

Vihapuheeksi luokiteltava julkinen puhe ei ole erillään muista yhteiskunnallista ilmiöistä. Sosiologi ja kulttuurintutkija Tuija Saresma (2017) on tutkinut laajemminkin populismia ja populistista retoriikkaa ja pitää vihapuhetta vain populistisen retoriikan kärjistettynä muotona. Populistiselle puheenparrelle on Saresman mukaan ominaista vahva tunnelataus ja voimakas polarisoiminen tai mustavalkoiset asetelmat ja stereotyyptiat. Populismi perustuu retorisesti kahden vastakkaisen ryhmän, ”meidän” ja ”toisten”, luomiseen. (Saresma 2017, 43–45.)

Poliittinen populismi on ollut 2000-luvulla kovassa nosteessa kaikkialla länsimaissa, niin Suomessa, muualla Euroopassa kuin Yhdysvalloissakin (Paloheimo 2012, Setälä 2011). Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen presidentiksi on yksi osoitus populismin voittokulusta: Trumpin vaalikampanja perustui juuri kärjistetylle populistiselle retorikalle (Vehkoo 2016), josta huomattava osa voidaan luokitella vihapuheeksi ja monet hänen lausunnoistaan täyttäsivät Suomessa (ja muualla Euroopassa) kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön. Trumpin puheet kuitenkin vetosivat merkittävään osaan amerikkalaista äänestäjistä ja hänet valittiin maailman vaikutusvaltaisimman maan johtajaksi. Nyt koko maailma pidättelee henkeään, kun hän jatkaa samalla äärimielipiteitä esittävällä, vastakkainasetteluja rakentavalla ja virheellistä tietoa levittävällä linjallaan vielä valintansa jälkeenkin (Kauhanen 2017).

Populististen poliittisten liikkeiden ja puolueiden suosio on kasvanut myös muualla maailmassa. Lähes kaikissa Euroopan maissa on omat populistiset liikkeensä ja puolueensa, ja huomattava osa niistä on ajattelultaan oikeistopopulistisia, maahanmuuttovastaisia ja muukalaisvihamielisiä (Bartlett, Birdwell & Littler 2011; Paloheimo 2012; Norman 2010). Suomen suurin populistinen puolue Perussuomalaiset on hallituspuolue ja jaetulla kakkossijalla puolueiden suuruusjärjestyksessä kansanedustajien määrällä mitattuna. Suvaitsevaisuus, kulttuurinen moniarvoisuus ja yleisten ihmisoikeuksien kunnioitus ovat olleet perinteisiä eurooppalaisia arvoja, mutta juuri näitä arvoja monet oikeistopopulistiset puolueet arvostelevat voimakkaasti.

Eurooppalaisiin ”veljespuolueisiinsa” verrattuna Perussuomalaiset on kuitenkin varsin maltillinen puolue. Huomattavasti jyrkempää oikeistopopulistista linjaa edustavat jo

esimerkiksi ruotsalainen Sverigedemokraterna (Tapiola 2017; Kuikka 2015) ja unkarilainen Jobbik (Hockenos 2010, Palonen 2011; Niemeläinen 2014). Tällä hetkellä erityisen ajankohtaisia oikeistopopulistisia puolueita ovat ranskalainen Front National (Rothwell 2017; Nossiter 2017), jonka puheenjohtajan Marine Le Pen'n odotetaan menestyvän hyvin tulevissa presidentinvaaleissa ja hollantilainen Partij voor de Vrijheid (Mykkänen 2017), joka olisi mielipidemittausten mukaan nousemassa maaliskuun vaaleissa Alankomaiden parlamentin suurimmaksi puolueeksi 20 prosentin kannatuksella. Timo Soinin johtama Perussuomalaiset on tähän asti kieltäytynyt tekemästä yhteistyötä Euroopan kovan linjan populistipuolueiden kanssa, mutta osa nykyisistä Perussuomalaisten kansanedustajista tahtosi yhteistyön syventyvän (A-studio: Talk 2017). Nähtäväksi jää millaiseksi Perussuomalaisten linja muuttuu kesän 2017 puheenjohtajavaihdoksen jälkeen.

Populismia tutkineen Tuija Saaresman (2017) mukaan populismi on ominaista erityisesti monille ns. uuden oikeiston puolueille ja liikkeille, mutta populismi ei periaatteessa liity mihinkään poliittiseen suuntaukseen. Populismi ei ole ideologia, vaan se on keino ja toimintatapa ideologian ajamiseen. Ja vihapuhe liittyy usein juuri populistisiin liikkeisiin: vihapuhe on populistisen retoriikan pidemmälle viety ja kärjistetty muoto. (Saaresma 2017, 42–45.)

Yhteiskuntarauhan sekä yhteiskunnannallisen ja kulttuurisen avoimuuden ja moniarvoisuuden turvaamiseksi olisi tärkeää, ettei vihapuheeksi luokiteltavissa oleva poliittinen retoriikka ja julkinen keskustelutyylipääse yleistymään ja normalisoitumaan. Sananvapaus kuuluu kaikille ihmisille turvattuihin yleisiin ihmis- ja perusoikeuksiin, mutta kansainväliset ihmisoikeussopimukset sallivat sananvapauden rajoittamisen tietyissä tapauksissa. Yksi hyväksytty tapa on rangaista sellaisista julkisessa keskustelussa esitetyistä lausumista, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkistön. Monille keskustelijoille tuntuu kuitenkin olevan epäselvää, missä kulkee sallitun sananvapauden ja sen rikollisen väärinkäytön välillä. Kärjistäen voi sanoa, että kiihottaminen kansanryhmää vastaan on rikos, josta tunnutaan tuomitsevan vain syyttömiä ihmisiä.

1.3 Internetin ja sosiaalisen median sudenkuopat

Valtaosa vihapuheeksi luokiteltavasta viestinnästä tapahtuu verkkoviestinnässä, vaikka lähtökohtaisesti vihapuhe voi välittyä minkä tahansa välineen kautta – myös kahdenvälisessä viestinnässä. Internet ja erityisesti erilaiset verkkokeskustelut ja sosiaalinen media tuntuvat kuitenkin tarjoavan erityisen hedelmällisen alustan vihapuheelle. Esimerkiksi lähes kaikissa tapauksissa, joissa Suomessa on nostettu syyte kiihottamisesta kansanryhmää kohtaan, on syytteen takana ollut juuri internetissä julkaistu kirjoitus tai muu aineisto. Tämän työn oikeustapaosiossa luvussa 6 esittelen lähemmin kuutta rikostuomioon johtanutta oikeustapausta, joista viidessä on kyse yksityishenkilön verkkoviestinnästä (ja kuudennessakin osittain). Ja tuo yksi muuhun viestimeen liittynyt tapaus on valikoitunut mukaan juuri sen takia, että se poikkeaa kiihottamisrikosten ”peruskaavasta”.

Vihapuheeseen perehtyneet journalismin tutkijat Reeta Pöyhtäri ja Matleena Kantola (2013, 44) katsovat, että internetin perinteisiä medioita huomattavasti matalampi julkaisukynnys on osasy vihapuheen leviämiseen. Internetissä jokainen voi pienellä vaivalla saada ajatuksensa julkisiksi; välistä puuttuu niin perinteisten medioiden sisältöä suodattava toimittaja tai kustantaja kuin aikaviivekin. Moni verkkokeskusteluissa esitetty aggressiivinen mielipiteenilmaus jäisi julkaisematta, jos keskusteluja moderoitaisiin etukäteen (ammattilaisten voimin) – usein riittäisi jo sekin, että kirjoittajan olisi pakko harkita muutaman tunnin ajan ajatustensa julkaisemista.

Sosiaalista median ilmiötä oikeudellista näkökulmasta tarkastellut Pirkko Pesonen (2013) näkee sosiaalisen median vahvuutena ja heikkoutena juuri moderoinnin puuttumisen ja viestinnän nopeuden. Sosiaalisessa mediassa kaikilla on yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet saada mielipiteensä ja ajatuksensa julki. Valitettavasti tämä voi myös johtaa virheellisen tiedon leviämiseen, harkitsemattomiin lausuntoihin sekä yli-imitoitettuihin ja loukkaaviin tunteenpurkauksiin. (Pesonen 2013, 29–31, 38–39.)

Äärimielipiteiden yleistymiseen vaikuttaa myös se, että samaan aikaan kuin internet ja verkkoviestinnän lisääntyminen periaatteessa laajentaa huomattavasti kunkin henkilön mahdollisuuksia seurata erilaista uutisointia ja erilaisia mielipiteitä, niin todellisuudessa se useimmiten kaventaa käyttäjiensä näkökulmia. Vielä pari vuosikymmentä sitten kaikki (suomalaiset) seurasivat suunnilleen samoja uutisia ja osallistuivat samoihin

julkisiin keskusteluihin, mutta internetin aikakaudella yleinen ja yhteinen julkisuus on pirstaloitunut lukemattomiksi osajulkisuuksiksi. Useimmat ihmiset valikoivat laajasta tarjonnasta vain sellaisia aineistoja, jotka kiinnostavat heitä erityisesti ja jotka tukevat heidän olemassa olevia mielipiteitään ja maailmankatsomustaan. Myös verkkokeskustelut käydään pääasiassa samalla tavalla ajattelevien ihmisten kesken, jolloin myös äärimmäiset mielipiteet saavat osakseen vastakaikua. Tällaisissa yhteisöissä jäsenille myös syntyy helposti käsitys siitä, että he edustavat ”enemmistön” oikeutettua mielipidettä – vaikka kyse oli todellisuudessa olla vain varsin pienestä vähemmistöstä. Karu todellisuus saattaa kuitenkin selvittää siitä, kun esimerkiksi suomalaisten suurta enemmistöä edustavan massaliikkeen järjestämään mielenosoitukseen osallistuu vain parikymmentä henkilöä; näinhän on viimeisen vuoden aikana käynyt toistuvasti. (Pöyhtäri & Kantola 2013, 45; Pesonen 2013, 31.)

1.4 Tutkimuksen toteuttaminen ja työn rakenne

Tämän opinnäytteen aiheena on kiihottaminen kansanryhmää vasten siten kuin se ilmenee Suomen lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä. Kaikki vihapuhe – edes kaikki vähemmistöryhmiin kohdistuva vihapuhe – ei täytä tämän rikoksen tunnusmerkistöä. Mutta kaikki tämän rikoksen tunnusmerkistön täyttävät ilmaisut ovat vihapuhetta.

Juridiikan alaan liittyvässä tutkimuksessa pyrin selvittämään Suomen rikoslain 11 luvun 10 §:n taustaa ja suhdetta ihmis- ja perusoikeuksia koskevaan kansalliseen lainsäädäntöön sekä kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Tässä pykälässä on kuitenkin pohjimmiltaan kyse perustaviin ihmisoikeuksiin kuuluvan sananvapauden rajoittamisesta. Lisäksi käyn läpi kiihottamispykälän käyttöä ja tulkintaa oikeuskäytännössä: kuinka yleisiä kiihottamisrikokset ovat ja millaiset ilmaisut ja julkaisut katsotaan sellaisiksi, että ne täyttävät tämän rikoksen tunnusmerkistön.

Lähteinä työssäni olen käyttänyt kotimaista oikeustieteellistä kirjallisuutta, lainsäädäntöä, lain valmistelutöitä (hallituksen esitykset, eduskunnan valiokuntien mietinnöt ja lakialoitteet) sekä kansainvälisiä sopimustekstejä. Empiirisen osan aineistona olen käyttänyt oikeustilastoja, oikeustapausselostuksia sekä oikeudenkäyntipöytäkirjoja.

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on tehty varsin vähän oikeustieteellistä tutkimusta: tekemieni tiedonhakuja perusteella yksi oikeustieteen väitöskirja (Illman

2005) sekä jonkin verran oikeustieteen pro gradu -tutkimuksia. Tätä työtäni varten en ole tutustunut aiheesta tehtyihin pro gradu -tutkimuksiin, koska henkilökohtainen aikatauluni ei mahdollistanut kirjastopäivien viettämistä muissa kaupungeissa, joissa tutkimukset olisivat olleet saatavissa vain lukusalikäyttöön yliopistojen kirjastoissa. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöistä en löytänyt yhtään aiheesta tehtyä tai edes aihetta sivunnutta työtä.

Kiihottamisrikoksia on käsitelty myös yleisemmässä perusoikeuksia, sananvapautta ja sananvapauden rajoittamisperusteita käsittelevässä oikeuskirjallisuudessa. Näistä tutkimuksista keskeisenä lähteenäni on ollut Riku Neuvosen sananvapauden säätelyä koskeva oikeustieteen väitöskirja (Neuvonen 2012). Muina lähteinäni on ollut yleisemmin ihmisoikeuksia, perusoikeuksia, sananvapautta sekä rikos- ja prosessioikeutta koskevaa kirjallisuutta.

Tutkimukseni voidaan jakaa karkeasti teoreettiseen ja empiiriseen osaan. Työn toisessa luvussa käyn läpi sananvapauden asemaa ihmisoikeutena ja perusoikeutena Suomen lainsäädännössä ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Kolmannessa luvussa tarkastelen sitä, millä perusteilla tähän keskeiseen kaikille ihmisille kuuluvaan vapausoikeuteen on sallittua puuttua. Neljännessä luvussa käyn tarkemmin läpi Suomen rikoslain kiihottamispykälän taustaa ja kehitystä sekä nykymuotoisen pykälän sisältöä ja siinä määriteltyä rikoksen tunnusmerkistöä.

Työn loppuosassa siirryn tarkastelemaan pykälää Suomen oikeuskäytännössä empiirisen aineiston pohjalta. Viidennessä luvussa käyn määrällisesti tilastojen valossa läpi kiihottamispykälän käyttöä vuoden 2008 jälkeen (eli nykymuotoisen pykälän voimassaoloaikana). Tämän luvun aluksi käyn tiivistetysti läpi rikosprosessin vaiheet ja sananvapausrikoksia koskeva syyteoikeuden, koska se eroaa muista rikoksista.

Työn kuudennessa luvussa paneudun tarkemmin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön. Näiden tapausten tarkastelu on tärkeää, koska ihmisoikeustuomioistuimen päätökset asettavat tulkintapuitteet myös kotimaiselle oikeuskäytännölle ihmisoikeuksiin – kuten sananvapauteen – puuttumisen tapauksessa. Seitsemännessä luvussa käyn läpi seitsemän kotimaista oikeustapausta vuosilta 2008–2017. Tarkasteluihin olen pyrkinyt valitsemaan tapauksia, jotka ovat olleet jollakin tapaa merkittäviä ja/tai ovat vaikuttaneet myöhempään oikeuskäytäntöön ennakkotapauksina.

Paikallista väriä tuovat kaksi Jyväskylän käräjäoikeuden tuomiota viimeisen vuoden sisältä.

Yleisestä oikeuskirjallisuudesta poiketen olen päätenyt käyttämään oikeustapausten yhteydessä rikoksista tuomittujen henkilöiden nimiä. Monet näistä kiihottamisrikoksista tuomituista henkilöistä ovat valtakunnallisesti tunnettuja henkilöitä (ja yksi on hyvin tunnettu omassa kotimaakunnassaan Pirkanmaalla). Kaikkien nimet esiintyvät julkisissa oikeudenkäyntiasiakirjoissa ja monista tuomioista on uutisoitu laajasti myös valtakunnallisessa mediassa henkilöiden nimien kanssa. Minusta tuntuikin turhalta häveliäisyydeltä jättää nimet pois tästä valtakunnallisia lehtiä huomattavasti suppeamman julkisuuden saavasta opinnäytetyöstä. Lisäksi työn lukijoiden on helpompi tunnistaa tapaukset ja halutessaan etsiä niihin liittyvää lisämateriaalia. Nimet olen jättänyt pois vain niiden syytettyjen kohdalla, joiden syytteet on hylätty oikeudessa.

Työssä on kolme liitettä, joihin olen sijoittanut sellaiset juridiikan alan tutkimuksissa yleisesti esitetyt tiedot, joille ei ollut muuta järkevää sijoituspaikkaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön rakennekaavassa. Nämä tiedot ovat kuitenkin tärkeitä työn luettavuuden kannalta helpottamaan lukijaa löytämään lähdetiedot.

Liitteessä 1 (sivu 99) ovat listattuna lakien ja viranomaistekstien viralliset lyhenteet, niistä yleisesti käytetyt lyhyet nimet, viralliset pitkät nimet sekä tarvittavat viitetiedot lähteen löytämiseksi. Tekstissä käytän näistä teksteistä niiden vakiintuneita lyhyitä nimiä ja tekstiviitteissä vakiintuneita lyhenteitä, mutta lähdeluettelossa tekstit esiintyvät niiden pitkällä virallisilla nimillä. Esimerkiksi Suomessa KP-sopimukseksi kutsuttu asiakirja on viralliselta nimeltään Kansalaisyhteiskuntaoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva sopimus, mutta siihen viitataan usein vain sen kansainvälisellä viitenumerolla SopS 7–8/1976. Kyseinen sopimus on vahvistettu Suomessa asetuksella, joten säädösteksti löytyy tietokannoista kyseisen asetuksen viitetiedoilla A 108/1976. Vastaavasti laki, joka yleisesti tunnetaan Sananvapauslakina, on viralliselta nimeltään Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä. Viittaisten monimutkaisuudesta johtuen juridiikan alan kirjoissa ja tutkimuksissa lyhenteet on yleensä koottu teoksen alkuun ja lähdeluettelossa viranomaislähteet ja lait on luetteloitu erikseen muista kirjallisista lähteistä, jolloin ne ovat helpommin löydettävissä.

Liitteessä 2 (sivu 100) on listaus tutkimuksen oikeustapausosiossa esitellyistä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeustapauksista ja viitetiedot niitä koskevista oikeudenkäyntiasiakirjoista. Liitteessä 3 (sivu 101) on vastaavat tiedot suomalaisissa oikeustuimissa käsiteltyjen tapausten osalta. Varsinaisessa lähdeluettelossa asiakirjat on listattu vain oikeuden nimen/tunnuksen mukaan.

2 Sananvapaus ja demokratia

2.1 Sananvapaus ihmisoikeutena ja perusoikeutena

Ihmisoikeuksiksi luetaan sellaiset tärkeät ja perustavanlaatuiset oikeudet, joiden katsotaan kuuluvan jakamattomasti, luovuttamattomasti ja yleisesti kaikille ihmisille rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mieliteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta. Yleisiä ihmisoikeuksia ovat mm. oikeus elämään, vapautteen ja henkilökohtaiseen vapauteen. Myös mielipiteen- ja sananvapaus luetaan yleiseksi ihmisoikeudeksi. Nämä yleiset ihmisoikeudet on määritelty kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa kuten YK:n ihmisoikeuksien yleismaallisen julistuksessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948; Ojanen & Scheinin 2011, 172–174.)

Perusoikeuksiksi taas kutsutaan valtion perustuslaissaan turvaamia yksilön perustavanlaatuisia oikeuksia. Perusoikeudet ja ihmisoikeudet ovat lähikäsitteitä ja menevät usein sekaisin yleisessä kielenkäytössä, koska niihin luetaan yleensä pitkälti samoja oikeuksia, mutta usein valtioiden määrittelemät perusoikeudet ovat laajemmat kuin kansainvälisissä sopimuksissa nimetyt ihmisoikeudet. Juridiselta kannalta ihmisoikeuksien ja perusoikeuksien erottelu on kuitenkin tärkeä tehdä. (Karapuu 2011, 63–67; Neuvonen 2013, 31.)

Ihmisoikeudet ja perusoikeudet ryhmitellään yleisesti toisaalta vapausoikeuksiin eli kansalais- ja poliittisiin oikeuksiin (KP-oikeudet) ja toisaalta taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin (TTS-oikeudet). Tämä erottelu näkyy esimerkiksi siinä, että YK:n ja Euroopan Neuvoston kansainväliset sopimukset on tehty erikseen KP- ja TTS-oikeuksille. Kolmannen ryhmän perusoikeuksia muodostavat ns. kollektiiviset oikeu-

det kuten oikeus rauhaan ja kehitykseen sekä kansojen itsemääräämisoikeus. Myös erilaiset vähemmistöoikeudet kuuluvat tähän ryhmään. Tässä jaottelussa sananvapaus luetaan perustavanlaatuisiksi kansalais- ja poliittiseksi oikeudeksi. (Ojanen 2015, 10; Neuvonen 2013, 31–32; Hallberg 2011, 39.)

Sananvapaus on määritelty perusoikeudeksi niin Suomen Perustuslaissa kuin Euroopan unionin perusoikeusasiakirjassa. Suomen ja EU:n lainsäädäntö turvaa myös lähes kaikki perusoikeudet jokaiselle Suomen (tai unionin) oikeudenkäyttöpiirissä olevalle henkilölle kansalaisuudesta riippumatta. (Ojanen 2015, 10; Neuvonen 2013, 35–39; Viljanen 2011a, 89–90.)

2.2 Sananvapaus Suomen lainsäädännössä

Perusoikeus-termi on tullut Suomen perustuslain tasoiseen lainsäädäntöön vasta vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa, jolloin perusoikeudet – niiden mukana sananvapaus – kirjattiin hallitusmuotoon (L 969/1995 10§). Vaikka lakiin kirjattujen perusoikeuksien historia on Suomessa lyhyt, niin ne ovat olleet vakiintunut osa suomalaista yhteiskunnallista ajattelua jo 1870-luvulta eli autonomian aikaisten säätyvaltiopäivien ajoista lähtien (Hallberg 2011, 32).

Sananvapaus on ollut keskeinen arvo suomalaisessa kansallisvaltiossa. Autonomian aikana suomalaisiin kohdistui tiukkoja sanan- ja kokoontumisvapauden rajoituksia ja lehdistön sensuuri oli ankaraa (Leino-Kaukiainen 2015, 55–58, 63–66). Suomalaiset toimivatkin nopeasti, kun Venäjän levoton poliittinen tilanne vuonna 1905 salli vapauksien ottamisen myös Suomessa. Joulukuussa 1905 koolle kutsutut ylimääräiset säätyvaltiopäivät alkoivat ensimmäisenä valmistella eduskuntauudistusta, jonka mukaan vanhanaikaiset säätyvaltiopäivät korvattiin yksikamarisella eduskunnalla. Säätyvaltiopäivät alkoivat valmistella myös kansalaisvapausperuslakia, joka olisi taannut sanan-, kokoontumis-, yhdistymis- ja painovapauden. Keisari ei kuitenkaan hyväksynyt lakiesitystä, ja autonomian aikana saatiin voimaan vain laki kokoontumisvapaudesta. Painovapauslaki (L 1/1919) oli taas ensimmäisiä itsenäisyyden aikana säädettyjä lakeja. (Pohjolainen 2015, 69–79.)

Suomi sai yhtenäisen perustuslain vasta vuonna 2000, jolloin aiemmat perustuslain tasoiset lait koottiin yhdeksi yhtenäiseksi laiksi. Perusoikeussäädännöstö siirrettiin

sellaisenaan hallitusmuodosta uuteen perustuslakiin. Suomen perustuslaki (PL 731/1999) sisältää keskitetysti kansalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia sekä keskeisiä valtioelimiä ja niiden välisiä suhteita koskevat säädökset. Perustuslain perusoikeuspykäliin on kirjattu sellaisia arvoja ja asioita, jotka ovat olleet suomalaisen yhteiskunnan keskeisiä arvoja jo aiemminkin, mutta ne on haluttu kirjata perustuslakiin kirjallisessa muodossa, jotta ne saivat lainvoiman ja erityistä pysyvyyttä osana Suomen perustuslakia. (HE 309/1993, johdanto; Ojanen 2015, 10.)

Suomen perustuslain toisessa luvussa määritellään kaikille kuuluvat perusoikeudet. Osa perustuslaissa määritellyistä perusoikeuksista (mm. yhdenvertaisuus, oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen) kuuluvat ”kaikille”, kun osa oikeuksista on (mm. liikkumisvapaus sekä vaali- ja osallistumisoikeudet) kuuluvat vain ”Suomen kansalaisille” tai maassa laillisesti oleskeleville tai vakituisesti asuville ulkomaalaisille. (PL 731/1999, 2 luku.)

Sananvapaus luettiin yhdeksi perusoikeudeksi jo ennen vuoden 2000 perustuslain hyväksymistä, mutta lakimuodon se oli saanut vasta vuoden 1995 perusoikeus uudistuksessa, jolloin sananvapaussäädös kirjattiin hallitusmuotoon

Sananvapaus kuuluu niihin perusoikeuksiin, jotka kuuluvat perustuslain mukaan kaikille kansalaisuudesta riippumatta. Perustuslain 12 §:n 1 momentin sisältämä sananvapaussäädös kuuluu:

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.
(PL 731/1999 12.1 §.)

Sananvapaussäännöksen soveltamisalaan kuuluvat kaikki viestinnän muodot. Perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamista koskeneen Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan:

Sananvapaussäännöksen keskeisenä tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin. Ydinajatukseltaan sananvapautta voidaan pitää poliittisena perusoikeutena. Sananvapaus ei kuitenkaan rajoitu vain poliittisiin ilmaisuihin, vaan sen piiriin on totunnaisesti luettu muunkin tyyppiset ilmaisut niiden sisällöstä riippumatta.
(HE 309/1993.)

Perustuslain sananvapauspykälän lisäksi Suomessa on erillinen Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä eli Sananvapauslaki, jonka ensimmäisessä pykälässä todetaan:

Tällä lailla annetaan tarkempia säädöksiä perustuslaissa turvatun sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä.

Tätä lakia sovellettaessa ei viestintään saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa.
(L 460/2003 1 §.)

Nimensä mukaisesti tämä laki koskee joukkoviestintää eli viestintää, joka on suunnattu julkisesti tarkemmin määrittelemättömälle vastaanottajajoukolle. Yksityisviestintä kuten yksityiset sähköpostit ja tekstiviestit eivät kuulu lain piiriin, mutta sen sijaan yksityishenkilönkin jonkin viestimen kautta laajalle joukolle suunnatut viestit kuten julkiset sosiaalisen median päivitykset tai blogit ovat lain piirissä. Sananvapauspykälä on teknologia- eli välineutraali, eli se koskaan yhtäläisesti painettua viestintää, radio- ja televisio-ohjelmia ja verkkoviestintää. Sananvapauslaki on myös sisältöneutraali, eli se kattaa niin joukkoviestinten toimitukselliset sisällön, tekijänoikeuslailla suojatut sisällöt ja kaupalliset sisällöt. (HE 54/2002; Niiranen, Sotamaa & Tillikka 2013, 13–14.)

2.3 Sananvapaus YK:n yleissopimuksissa

Sananvapautta koskevia säädöksiä sisältyy myös Suomea velvoittaviin kansainvälisiin sopimuksiin. Näistä tärkeimpiä ovat YK:n yleissopimukset, Euroopan unionin perusoikeuskirjat sekä Euroopan ihmisoikeussopimus. (Henttonen, Kivinen, Rasila, Sammalmaa & Vihavainen 2015, 24; Neuvonen 2012, 62–73.)

Yhdistyneet kansakunnat perustettiin vuonna 1945 ja jo vuonna 1946 se julisti sananvapauden perustavanlaatuiseksi ihmisoikeudeksi. YK antoi ihmisoikeuksien yleismaailmisen julistuksen (Universal Declaration of Human Rights) vuonna 1948. Tämän julistuksen 19. artiklassa todetaan sananvapaudesta: ”Jokaisella on oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen; tähän sisältyy oikeus häiritsemättä pitää mielipiteensä sekä oikeus rajoista riippumatta hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoa kaikkien tiedotusvälineiden kautta.” (Ihmisoikeuksien yleismaailmisen julistuksen 1948).

YK:n ihmisoikeuksien julistus ei ole oikeudellisesti sitova sopimus, vaan sen velvoittavuus on moraalista ja periaatteellista. Julistuksen katsotaan tulleen osaksi tavanomaista kansainvälistä oikeutta, koska lähes kaikki valtiot ovat sen hyväksyneet. (Ojala 2015, 67; Ojanen & Scheinin 2011, 173–174 ja 177.)

Vuonna 1966 YK:ssa hyväksyttiin Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (International Covenant on Civil and Political Rights), joka tuli voimaan vuonna 1976 (A108/1976). Tämä Suomessa KP-sopimukseksi kutsuttu sopimus on ihmisoikeusjulistuksesta poiketen velvoittava kansainvälinen yleissopimus, mutta poikkeusten ja valvontajärjestelmän heikkouden vuoksi velvoittavuus voidaan katsoa näennäiseksi (Neuvonen 2012, 63–64). Tämän sopimuksen on allekirjoittanut kaikkiaan 115 maata, joista seitsemässä sopimusta ei ole vielä ratifioitu (Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 2015). Käytännössä sopimusta ei kuitenkaan noudateta läheskään kaikissa sen allekirjoittaneissa maissa.

Suomi on ratifioinut sopimuksen vuonna 1975 ja sopimus on tullut voimaan 1976. Suomessa kansainväliset sopimukset ratifioidaan yleensä tuomalla ne alkuperäisessä muodossaan osaksi kansallista lainsäädäntöä ns. blankettilailla ja siihen liittyvillä asetuksilla.

Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 19. artiklassa todetaan sananvapaudesta seuraavasti:

1. *Jokaisella on oikeus mielipiteen vapautteen ilman ulkopuolista puuttumista.*
2. *Jokaisella on sananvapaus; tämä oikeus sisältää vapauden hankkia, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia riippumatta alueellisista rajoista joko suullisesti, kirjallisesti tai painettuna taiteellisessa muodossa tahi muulla hänen valitsemaansa tavalla.*
3. *Edellisessä kohdassa tarkoitettujen vapauksien käyttö merkitsee erityisiä velvollisuuksia ja erityistä vastuuta. Se voidaan sen tähden saattaa tiettyjen rajoitusten alaiseksi, mutta näiden tulee olla laissa säädettyjä ja sellaisia, jotka ovat välttämättömiä 1) toisten henkilöiden oikeuksien tai maineen kunnioittamiseksi, 2) valtion turvallisuuden tai yleisen järjestyksen ("ordre public"), terveydenhoidon tai moraalin suojelemiseksi.*

(A 108/1976)

2.4 Euroopan Ihmisoikeussopimus ja sananvapaus

Euroopan Ihmisoikeussopimus tuli voimaan jo vuonna 1950 Euroopan neuvoston silloisten jäsenmaiden kesken, mutta sopimukseen liittyminen on ollut Euroopan Neuvostoon liittymisen edellytys, joten tällä hetkellä sopimuksen piirissä on 47 maata. Suomi pysytteli pitkään Euroopan Neuvoston ulkopuolella, koska Neuvostoliitto suhtautui kielteisesti järjestöön, ja neuvoston täysjäsenyyden katsottiin haittaavan Suomen puolueettomuuspolitiikkaa. Suomi liittyi kuitenkin moniin Euroopan Neuvoston yleissopimuksiin, mutta koska ihmisoikeussopimus oli rajattu koskemaan vain järjestön täysjäseniä, ei Suomi voinut liittyä sopimukseen. Suomi liittyi Euroopan Neuvoston täysjäseneksi – ja sitä kautta myös ihmisoikeussopimukseen – vasta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen vuonna 1989, ja sopimus ratifioitiin vuonna 1990. (Pellonpää, Pölönen, Tapanila & Gullans 2012, 3, 6–8.)

Euroopan Ihmisoikeussopimus (1999) määrittelee ihmisoikeuksien minimitason sopimuksen allekirjoittaneissa maissa, sillä sen 53 artiklan mukaan ”Minkään tässä yleissopimuksessa ei pidä katsoa rajoittavan tai loukkaavan korkean sopimuspuolen lainsäädännössä turvattuja tai jossain sen allekirjoittamassa sopimuksessa tunnustettuja ihmisoikeuksia ja perusvapauksia.” (Euroopan ihmisoikeussopimus 1999, 53 artikla.)

Sopimusta on uudistettu viimeksi vuonna 1998 ja uudistettu Suomessa uusin versio on julkistettu Ulkoasiainministeriön ilmoituksella 63/1999. Sopimuksen sananvapautta koskeva 10. artikla kuuluu:

1. *Jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta. Tämä artikla ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi.*
2. *Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.*

(Euroopan ihmisoikeussopimus 1999, 10. artikla.)

Euroopan Ihmisoikeussopimus on kansainvälisistä sananvapaussopimuksista tärkein, sillä useimmista muista sopimuksista poiketen sen noudattamista valvotaan tehokkaasti. Ihmisoikeussopimuksen noudattamista valvovat Euroopan neuvoston ministerikomitean ja neuvoston pääsihteerin lisäksi osapäivätoiminen Ihmisoikeustoimikunta ja päätoiminen Ihmisoikeustuomioistuin. (Ojanen 2015, 80–82.)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kansainvälinen erikoistuomioistuin, joka käsittelee Euroopan ihmisoikeussopimuksen loukkauksia sopimuksen allekirjoittaneissa maissa. Ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot antavat keskeiset linjaukset ja ennakkotapaukset ihmisoikeuksiin liittyvissä asioissa ja kansalliset oikeusistuimet ovat sitoutuneet noudattamaan oikeudenkäytössään ihmisoikeustuomioistuimen linjauksia. Tuomioistuimeen kuuluu yksi tuomari jokaisesta Euroopan Neuvoston jäsenmaasta. Asiasta riippuen ihmisoikeustuomioistuin käsittelee lainkäyttöasioita joko yhden tuomarin kokoonpanossa, kolmesta tuomarista koostuvissa komiteoissa, seitsemästä tuomarista koostuvissa jaostoissa tai seitsemästätoista tuomarista koostuvassa suuresta jaostossa. Useimmat tuomioistuimeen käsittelyyn tulevat asiat käsitellään seitsemän tuomarin jaostoissa. (Pellonpää, Pölönen, Tapanila & Gullans 2012, 147.)

Ihmisoikeusloukkaus voi tulla tuomioistuimen käsiteltäväksi raportointimenettelyn, valtiovalitusmenettelyn tai yksilövalitusmenettelyn kautta. Raportointimenettelyssä Euroopan Neuvoston pääministeri pyytää kaikkia neuvoston jäsenmaita antamaan selvityksen ihmisoikeussopimuksen tietyn artiklan määrittelemien oikeuksien turvaamisesta maassaan. Valtiovalitusmenettelyssä taas joku sopimusvaltio ilmoittaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle, jos se katsoo toisen sopimusvaltion rikkovan yleissopimuksen ja sen pöytäkirjojen määräyksiä. Yksilövalitusmenettelyssä taas kuka tahansa, joka katsoo, että joku sopimusvaltio on loukannut hänen ihmisoikeuksiaan, voi tehdä yksilövalituksen ihmisoikeustuomioistuimeen. (Pellonpää, Pölönen, Tapanila & Gullans 2012, 146–163; Ojanen 2015, 81–82.)

Valtaosa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeustapauksista tulee käsittelyyn yksilövalitusmenettelyn kautta. Yksilövalituksen voi tehdä joko yksityishenkilö tai kansalaisjärjestö. Kaikki yksilövalitukset eivät kuitenkaan pääse ihmisoikeustuomioistuimen käsittelyyn, vaan valituksen on täytettävä eräitä ehtoja, jotta se otettaisiin käsittelyyn. Ensinnäkin valituksen pitää koskea jotain konkreettista ihmisoikeussopimuksen loukkausta, joka on kohdistunut valittajaan. Toiseksi valittajan on pitänyt käydä läpi kaikki

valtionsisäiset oikeussuojakeinot ja tehdä valituksensa kuuden kuukauden sisällä viimeisen päätöksen (Suomessa KKO:n päätös) saannista. Kolmanneksi yleissopimuksen määräysten pitää soveltua tapaukseen; ihmisoikeusloukkauksen pitää koskea jotain ihmisoikeussopimuksessa määriteltyä oikeutta ja loukkaukseen on pitänyt syyllistyä joku ihmisoikeussopimuksen allekirjoittanut valtio ja loukkauksen on pitänyt tapahtua sellaisena aikana, kun sopimus on ollut voimassa kyseisessä maassa tai alueella. Lisäksi valitus ei saa olla sisällöltään olennaisesti samanlainen kuin ihmisoikeustuomioistuinmessä jo aiemmin käsitelty tapaus eikä valitus saa olla ilmeisen perusteeton. (Pellonpää, Pölönen, Tapanila & Gullans 2012, 159–197.)

Jos Ihmisoikeustuomioistuin katsoo jonkun valtion rikkoneen Euroopan Ihmisoikeussopimusta, niin kyseisen valtion pitää korjata ihmisoikeusloukkauksen sisältänyt menettely tai tuomio ja mahdollisesti myös maksettava korvauksia sille henkilölle, jonka sopimuksella suojattuja ihmisoikeuksia on loukattu. Sopimusvaltion pitää myös muokata lainsäädäntöään tai oikeuskäytäntöään niin, ettei vastaavia loukkauksia pääse tapahtumaan myöhemmin. Tuomioiden täytäntöönpanon valvonta kuuluu Euroopan Neuvoston ministerikomitealle. (Ojanen 2015, 82–87; Pellonpää, Pölönen, Tapanila & Gullans 2012, 231–232, 251–252, 270.)

2.5 Sananvapaus EU:n lainsäädännössä

Euroopan unionin tasolla pätevät perusoikeudet on määritelty Euroopan unionin perusoikeusasiakirjassa. Tämä perusoikeusasiakirja laadittiin ensimmäisen kerran vuonna 2000 Nizzan kokouksessa. Oikeudellisesti sitovaksi perusoikeusasiakirja tuli kuitenkin vasta vuonna 2007 hyväksytyn ja vuonna 2009 voimaan tulleen Lissabonin sopimuksen myötä. (Ojanen 2015, 97–98; Neuvonen 2012, 65–66; Rosas 2011, 202–204.)

EU:n perusoikeusasiakirja poikkeaa muista kansainvälisistä ihmis- ja perusoikeussopimuksista, sillä siinä samaan sopimukseen on koottu sekä kansalais- että poliittiset oikeudet (KP-oikeudet) ja taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet (TTS-oikeudet), kun muut kansainväliset sopimukset koskevat vain jommankumman ryhmän oikeuksia. Vuoden 2000 Nizzan sopimus ei ollut oikeudellisesti sitova asiakirja, mutta käytännössä sillä oli paljonkin oikeudellista merkitystä. Sopimusta sovellettiin

unionin toimielinten ja päätöksentekojärjestelmän toiminnassa ja se huomioitiin myös EU-tuomioistuimen päätöksissä. Nizzan sopimuksen tärkein merkitys oli ehkä se, että antoi suuntaviivat lainsäädäntöhankkeille ja poliittisille ja taloudellisille toimintaohjelmille ja suunnitelmille. Vuoden 2009 Lissabonin sopimuksella EU:n perusoikeusasiakirja muuttui myös oikeudellisesti sitovaksi. (Ojanen 2015, 97–98.)

Sananvapautta käsitellään Euroopan unionin perusoikeusasiakirjan 11 artiklassa, joka on muotoiltu niin, että se olisi mahdollisimman hyvin sopusoinnussa Euroopan Ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan kanssa. Perusoikeusasiakirjan 11. artikla kuuluu:

1. *Jokaisella on oikeus sananvapauteen. Tämä oikeus sisältää mielipiteenvapauden sekä vapauden vastaanottaa ja levittää tietoja tai ajatuksia viranomaisten siihen puuttumatta ja alueellisista rajoista riippumatta.*
2. *Tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta kunnioitetaan.*

(Euroopan unionin perusoikeusasiakirja 2012.)

Lissabonin sopimuksen myötä Euroopan unionin organisaatio myös muuttui aiemmasta. Uusi organisaatiomalli mahdollistaa entistä laajemman perusoikeuksien huomioimisen EU-yhteistyön kaikilla alueilla. EU perusti erillisen perusoikeusviraston, joka toimii asiantuntijaroolissa perusoikeuksien tutkimisessa ja jäsenmaiden perusoikeuskehityksen tukemisessa. (Neuvonen 2012, 66.)

Sekä Euroopan unionin perussopimus että Euroopan ihmisoikeussopimus ylittävät kansallisen lainsäädännön perusoikeuksien (minimitason) määrittelyssä. Ongelmalliseksi voivatkin muodostua tilanteet, joissa kansallisten tuomioistuinten, EU:n tuomioistuimen ja ihmisoikeustuomioistuimen näkökulmat ja tulkinnat eroavat toisistaan. EIT:n näkökulmasta ihmisoikeussopimus on aina sopimuksen allekirjoitusmaita sitovin sopimus. Myös EU:n oikeuden toimeenpanosta vastuussa olevat kansalliset tuomioistuimet ovat kunnioittaneet EIT:n päätöksiä ja linjauksia. Vastavuoroisesti EIT pyrkii tulkintakäytännössään ottamaan huomioon unionin oikeudessa tehdyt ratkaisut ja pyrkii välttämään ristiriitaisuuksia tulkinnoissa. (Hoikka 2008, 82–83.)

Euroopan unionin perusoikeusasiakirjan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen välillä voi syntyä tulkintaristiriitaa lähinnä sellaisissa asioissa, jotka liittyvät EU:n keskiössä olevaan sisämarkkinoiden toiminnan edistämiseen ja elinkeinonvapauteen (Hoikka 2008, 82–83, 105.) Sananvapauteen liittyvissä asioissa tällaisia kysymyksiä voivat olla

esimerkiksi kansainvälisten viestintäyhtiöiden toimintaan (erityisesti radio- ja televi-
siotoimintaan), mainontaan ja tekijänoikeuskysymyksiin liittyvät asiat. Tämän opin-
näytteen aihepiiriin liittyvissä kysymyksissä tällaisia ristiriitoja ei kuitenkaan ole ja Eu-
roopan ihmisoikeustuomioistuimen hyväksytään yleisesti tärkeimmiksi ennakkoratkai-
suiksi lakien tulkinnassa.

3 Sananvapauden rajoittaminen

3.1 Sananvapauden rajoitusten hyväksytyt perusteet

Edellisessä pääluvussa kävin läpi suomalaista ja EU-tason lainsäädäntöä sekä kansainvälisiä sopimuksia, jotka kaikki pyrkivät takaamaan sananvapauden keskeisenä ihmisoikeutena. On kuitenkin huomioitavaa, että molemmat merkittävimmät kansain-
väliset ihmisoikeussopimukset – YK:n Kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia kos-
keva kansainvälinen yleissopimus sekä Euroopan Ihmisoikeussopimus – korostavat kumpikin, että sananvapauden käyttöön kuuluu myös velvoitteita ja vastuuta. Ihmis-
oikeussopimuksissa sananvapaus määritellään yleisinhimilliseksi perusoikeudeksi, mutta samalla niissä myös määritellään joukko syitä, joiden perusteella sananvapau-
den rajoittaminen on perusteltua ja hyväksyttyä.

Kansainvälisten sopimusten mukaan sananvapautta voidaan rajoittaa vain mikäli rajoi-
tukset perustuvat lakiin ja ne ovat välttämättömiä (Euroopan ihmisoikeussopimuksen
mukaan):

*kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden
vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalisen suoja-
miseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten
tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvon ja puolueettomuus-
den varmistamiseksi.*

(Euroopan ihmisoikeussopimus 1999, 10 artikla.)

Suomessa sananvapaus kuuluu perustuslaissa turvattuihin perusoikeuksiin, joten
niihin puuttumiseen tarvitaan erityisen hyvät perustelut, koska tavallinen lainsäädäntö
ei voi olla ristiriidassa tärkeämmässä asemassa olevan perustuslain kanssa ilman
perusteltuja syitä. Veli-Pekka Viljanen (2011b) on tarkastellut perusoikeuksien rajoitta-
misen edellytyksiä. Perustuslaissa ja kansainvälisillä sopimuksilla taattujen oikeuksien

rajoittamiselle pitää olla aina erittäin painavat perusteet. Perusoikeusuudistuksen esitöissä (PeVM 25/1994, 5) ja perustuslakivaliokunnan uudistuksen jälkeisessä tulkintakäytännössä on muodostunut lista edellytyksistä, joiden kaikkien pitää täytyä, jotta perusoikeuden rajoittaminen olisi luvallista (Viljanen 2011b, 145–164; Neuvonen 2012, 56–57; Neuvonen 2013, 36–37). Nämä edellytykset ovat seuraavat:

1. **Lailla säätämisen vaatimus:** Rajoitusten tulee perustua eduskuntalakiin.
2. **Täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus:** Rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä.
3. **Hyväksyttävyyysvaatimus:** Rajoitusperusteiden tulee olla perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä, painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia.
4. **Ydinalueen koskemattomuuden vaatimus:** Tavallisella lailla ei voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta.
5. **Suhteellisuusvaatimus:** Rajoitusten tulee olla välttämättömiä tavoitteen saavuttamiseksi sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuden suojaamaan oikeushyvään ja rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painoarvoon.
6. **Oikeusturvavaatimus:** Perusoikeutta rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelystä.
7. **Ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus:** Rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

(Viljanen 2011b, 146.)

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on linjannut mietinnössään (PeVM 25/1994), että perusoikeuksia voi Suomessa rajata vain niistä syistä, jotka on kansainvälisissä sopimuksissa hyväksytyjä rajoitusperusteita. Sananvapauten sovellettuna tämä tarkoittaa sitä, että kaikki hyväksyttävät rajoitusperusteet on luetteloitu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10. artiklan toisessa kappaleessa (Manninen 2011, 478). Sananvapautta voi näin ollen rajoittaa:

1. Kansallisen turvallisuuden, alueellinen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi
2. Epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi
3. Terveiden tai moraalien suojelemiseksi
4. Muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi.
5. Luottamuksellisten tietojen paljastumisen ehkäisemiseksi.
6. Tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

3.2 Sananvapauden rajoitukset Suomen rikoslaissa

Sananvapautta ei Perustuslain mukaan saa rajoittaa etukäteen (”ennakolta estämättä”), joten sananvapauden juridinen rajoittaminen voi tapahtua vain jälki-

käteen. Käytännössä sananvapauden väärinkäytön valvonta ja rajoittaminen tapahtuu pääasiassa rikoslain määräysten kautta. Viestinnän sisällön rajoituksia on rikoslain lisäksi säädetty kuitenkin mm. kuluttajansuojalaissa, sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetussa laissa, arvopaperimarkkina-laissa, alkoholilaissa, lääkelaisissa, tupakkalaissa ja tietoyhteiskuntakaareissa. (Manninen 2011, 483.)

Nykytulkinnan mukaan kaikki ilmaisut kuuluvat sananvapaussuojan alaan, mutta lainsäädännöllä määritellään rangaistavat teot ja oikeudenkäynnissä määritellään onko yksittäinen teko rangaistava. Sananvapausrikoksen käsitettä käytetään viitattaessa laissa sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä tarkoitettuihin, viestin sisältöön perustuviin rikoksiin. Laajempi ilmaisurikoksen käsite sisältää myös muualla kuin julkaisu- ja ohjelmatoiminnassa tehdyt viestin sisältöön (tai muuhun itseilmaisuuksiin) perustuvat rikokset. (Neuvonen 2012, 395–396.)

Valtakunnansyyttäjänviraston tulkinnan mukaan sananvapausrikoksina voidaan pitää vain sellaisia rikoksia, joista rankaiseminen on sananvapauden rajoittamista. Syyteharkinnassa on siten ennen syytteen nostamista punnittava tarkoin, ovatko sananvapauden rajoitusperusteet hyväksyttäviä. Tämän tulkinnan mukaan sananvapausrikoksia ovat rikokset, jotka on tyypillisesti tehty joukkoviestintää käyttämällä ja joiden tuomioiden harkinnassa on sovellettava sananvapauden rajoitusedellytyksiä. (Neuvonen 2012, 397–398.)

Rikoslain (1889/39) löytyy useita rangaistaviksi säädettyjä julkaistun viestin sisältöön tai jonkin seikan ilmaisemiseen perustuvia tekoja. Näitä säädöksiä liittyy kaikkiin Euroopan ihmisoikeussopimuksessa mainittuihin hyväksyttäviin sananvapauden rajoitussyihin. Taulukossa 1 olen ottanut huomioon kaikki sananvapauslain esitöissä (HE 54/2002, yksityiskohtaiset perustelut 1.1.) luetellut keskeisimmät rikoslain rangaistaviksi säädettyt rikokset, jotka voivat perustua julkaistun viestin sisältöön, ja luokitellut ne (hyväksytyt) rajoitusperusteiden mukaisiin ryhmiin. Koska eri kirjoissa on esitetty hieman toisistaan poikkeavat luettelot ilmaisu- ja sananvapausrikoksista (Manninen 2011, 483; Neuvonen 2012, 398; Niiranen, Sotamaa & Tiilikka 2013, 74–75), niin päätin ottaa pohjaksi tämän hallituksen esityksessä olleen listan.

Taulukko 1: Sananvapauslain esitöissä mainitut rikoslaisissa rangaistaviksi säädetyt rikokset luokiteltuina Euroopan ihmisoikeussopimuksessa mainittujen sananvapauden hyväksyttävien rajoitusperusteiden mukaan

Rajoitusperuste	Rikoslain kohta	Rikosnimike
Kansallinen turvallisuus, alueellinen koskemattomuus tai yleinen turvallisuus		
	RL 12:2	Sotaan yllyttäminen
	RL 12:5	Vakoilu
	RL 12:6	Törkeä vakoilu
	RL 12:7	Turvallisuussalaisuuden paljastaminen
	RL 12:8	Tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen
	RL 34:9a	Vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle
Epäjärjestyksen ja rikollisuuden estäminen		
	RL 11:10	Kiihottaminen kansanryhmää vastaan
	RL 11:10a	Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan
	RL 17:1	Julkinen kehottaminen rikollisuuteen
	RL 17:10	Uskonrauhan rikkominen
Terveyden tai moraalien suojeleminen		
	RL 17:17	Väkivaltakuvauksen levittäminen
	RL 17:18	Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen
	RL 17:18a	Törkeä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittäminen
	RL 17:18b	Kuvaohjelmien laitton esittäminen tai levittäminen alaikäiselle
	RL 17:19	Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito
	RL 17:20	Sukupuolisiveellisyyttä loukkaava markkinointi
	RL 17:21	Sukupuolisiveellisyyden julkinen loukkaaminen
Muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaaminen		
	RL 24:8	Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen
	RL 24:8a	Törkeä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen
	RL 24:9	Kunnianloukkaus
	RL 24:10	Törkeä kunnianloukkaus
	RL 30:1	Markkinointirikos
	RL 30:1a	Alkoholijuoman markkinointirikos
	RL 30:2	Kilpailumenettelyrikos
	RL 49:1	Tekijänoikeusrikos
	RL 51:3	Markkinoiden manipulointi
	RL 51:4	Törkeä markkinoiden manipulointi
	RL 51:5	Arvopaperimarkkinoita koskeva tiedottamisrikos
Luottamuksellisten tietojen paljastumisen ehkäisy		
	RL 30:5	Yrityssalaisuuden rikkominen
	RL 30:6	Yrityssalaisuuden väärinkäyttö
	RL 38:1	Salassapitorikos
	RL 38:2	Salassapitorikkomus
	RL 38:9	Henkilörekisteririkos
	RL 40:5	Virkasalaisuuden rikkominen ja tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen

Taulukossa esittely luokittelu on omani, sillä asioihin paremmin perehtyneet oikeustieteilijät eivät olisi syyllistyneet tällaiseen yksioikoiseen tulkintaan, sillä monet rikokset voivat liittyä useampiin sananvapauden rajoitusperusteeseen. Esimerkiksi osakemarkkinoilla tapahtuva markkinoiden manipulointi loukkaa varmasti osakkeenomistajien oikeuksia, mutta se voi myös johtaa epäjärjestykseen ja vaarantaa yleisen turvallisuuden. Vastaavan luokittelun on tehnyt myös Simo Kolehmainen (2009, 30–31), mutta itse luokittelisin esimerkiksi uskonrauhan rikkomisen kohdalla käytettäväksi perusteeksi epäjärjestyksen estämisen enkä Kolehmaisena käyttämän moraalisen suojelemisen.

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten pohjalla on yleisesti ajatus, että sananvapaus on erityisesti poliittinen perusoikeus, joka kuuluu olennaisesti demokraattisiin yhteiskuntiin. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintojen mukaan sananvapauden suoja on erityisen kattava silloin kun kyse on poliittisesta mielenilmaisusta tai yleisiä asioita koskevasta keskustelusta. Myös lehdistön ja muiden tiedotusvälineiden sananvapauden suoja on hyvin kattava. Jos valtio haluaa rajoittaa tällaisiin asioihin liittyvää sananvapautta, niin rajoituksen pitää olla erityisen hyvin perusteltu. (Manninen 2011, 463; Pellonpää, Pölönen, Tapanila & Gullans 2012, 721.)

4 Kiihottaminen kansanryhmää vastaan (RL 11:10 §)

4.1 Säädöksen tausta

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on yksi keskeisimmistä sananvapausrikoksista, joissa rikos ei kohdistu yksittäiseen henkilöön (kuten esimerkiksi kunnianloukkaus tai yksityiselämään loukkaavan tiedon levittäminen). Kansanryhmää vastaan kiihottamisen kriminalisoinnin takana on YK:n päämajassa New Yorkissa vuonna 1965 tehty kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (A 37/1970). Yleissopimus tuli Suomessa voimaan vuonna 1970 ja rikoslakia muutettiin vastaamaan yleissopimuksen vaatimuksia. (Neuvonen 2012, 410; Henttonen ym. 2015, 39–40; Hannula 2015, 165–166.)

YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 4. artiklassa todetaan:

Sopimusvaltiot tuomitsevat kaiken propagandan ja kaikki järjestöt, joiden perustana ovat aatteet tai opit jonkin rodun tahi samaa ihonväriä tai etnistä alkuperää olevan henkilöryhmän paremmuudesta tai jotka pyrkivät perustelemaan tai edistämään rotuvihaa ja syrjintää missä muodossa tahansa, sekä sitoutuvat ryhtymään välittömiin positiivisiin toimiin poistaakseen kaiken sellaisen syrjinnän ja siihen yllyttämisen. Niiden tulee tässä tarkoituksessa, huomioon ottaen ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen sisältyvät periaatteet ja tämän yleissopimuksen 5 artiklassa erityisesti luetellut oikeudet, mm.:

a) selittää lain mukaan rangaistaviksi teoiksi kaiken rodulliseen ylemmyyteen tai vihaan perustuvien aatteiden levittämisen, rotusyrjintään kiihottamisen samoin kuin kaikki väkivaltaiset teot tai yllyttämisen sellaisiin tekoihin toista rotua tai toista ihonväriä tahi etnistä alkuperää olevaa henkilöryhmää vastaan, samoin kuin myös kaiken rotusortotoiminnan avustamisen, sen rahoittamisen mukaan lukien;

b) selittää laittomiksi ja kieltää järjestöt samoin kuin organisoitu ja muu propaganda-toiminta, joka edistää rotusyrjintää ja siihen yllyttää, sekä pitää tällaisiin järjestöihin tai tällaiseen toimintaan osallistumista lain mukaan rangaistavana tekona; sekä

c) kieltää valtiollisia tai paikallisia julkisia viranomaisia tai laitoksia edistämästä rotusyrjintää tai siihen kiihottamista.

(A 37/1970, 4. artikla.)

Suomen rikoslaissa tämä säännös on ollut mukana vuodesta 1970 lähtien. YK:n yleissopimuksessa edellytetään vain rodun, ihonvärin tai etnisen alkuperän perusteella tapahtuva syrjintä, mutta Suomessa kriminalisoitiin samassa yhteydessä myös uskontoon perustuva syrjintä. Suomessa ”rotua, ihonväriä, kansallista tai etnistä alkuperää taikka uskontunnustusta olevaa kansanryhmää” vastaan kohdistuvaa kiihottamisrikosta koskeva pykälä lisättiin ensin riskoslain 16 lukuun, josta se vuonna 1974 siirrettiin vähäisin muutoksin rikoslain 13 lukuun. Vuonna 1995 rikosnimike muutettiin kiihottamiseksi kansanryhmää vastaan ja säännös siirrettiin rikoslain lukuun 11. (Henttonen ym. 2015, 39–40; Hannula 2015, 166.)

Vuonna 2008 kiihottamisrikos siirrettiin rikoslaissa nykyiselle paikalleen (silloin uuteen) Sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan sisältävään lukuun 11. Samassa yhteydessä pykälää muutettiin niin, että se sisältää myös seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella johonkin ryhmään kohdistuvan uhkauksen, panettelun tai solvauksen. Nykyisen muotonsa kiihottamispäykälä sai vuonna 2011, jolloin se sisältöä jälleen tarkennettiin vähän ja lakiin lisättiin uusi törkeää kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeva rikossäännös. Vuoden 2011 lakimuutoksen tarkoituksena oli saattaa kiihottamisrikosten tunnusmerkistö vastaamaan Euroopan neuvoston tieto-

verkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan sekä Euroopan unionin neuvoston rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin tehdyn puitepäätöksen vaatimuksia. (HE 317/2010; Henttonen ym. 2015, 40–41; Hannula 2015, 168–180.)

4.2 Sädöksen nykymuoto ja rikoksen tunnusmerkistö

4.2.1 Sädöksen nykymuoto

Tällä hetkellä voimassa olevassa muodossaan kiihottamista kansanryhmää vastaan ja törkeää kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat rikoslain 11 luvun 10 § ja 10a§ kuuluvat kokonaisuudessaan seuraavasti:

10 § Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

10a § Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Jos kiihottamisessa kansanryhmää vastaan kehotetaan tai houkuteltaan

1) joukkotuhontaan tai sen valmisteluun, rikokseen ihmisyyttä vastaan, törkeään rikokseen ihmisyyttä vastaan, sotarikokseen, törkeään sotarikokseen, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon tai

2) muuhun kuin 1 kohdassa tarkoitettuun vakavaan väkivaltaan siten, että teolla selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta

ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

(RL 39/1889, 11:10 §.)

Kiihottamisrikos on määritelty laissa varsin väljästi. Jo lainvalmistelussa on tiedostettu lakitekstin ilmaisujen tulkinnanvaraisuus ja ilmaisuja on pyritty perustelemaan oikeuskäytännön linjauksilla ja vakiintuneiden käsitteiden käytöllä. Lakitekstin väljyys voi aiheuttaa tulkintaongelmia, mutta toisaalta se myös mahdollistaa sen, että lain tulkin-

nassa voidaan ottaa joustavasti huomioon sananvapauden näkökulma määriteltäessä teon rangaistavuutta erilaisissa tilanteissa. (Hannula 2015, 185.)

Seuraavassa käyn lyhyesti läpi sen laissa määritellyn tunnusmerkistön, jonka pitää täytyä, jotta teko olisi rangaistava kiihottamisrikoksena. Kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää, että kaikki seuraavat neljä ehtoa täytyvät ovat:

1. *Tekijä asettaa aineiston yleisön saataville tai pitää aineiston yleisön saatavilla.*
2. *Aineisto on uhkaavaa, panettelevaa tai solvaavaa.*
3. *Teko kohdistuu yksilöitävissä olevaan kansanryhmään.*
4. *Teko on tehty tahallisesti.*

(Henttonen ym. 2015, 41)

4.2.2 Yleisön saataville asettaminen tai saatavilla pitäminen

Tämän kiihottamisrikoksen tunnusmerkin täyttymisen kannalta ei ole erityistä merkitystä sille, minkä välineen kautta aineistoa levitetään. Aineiston levittäminen tai saatavilla pitäminen voi tapahtua painetussa tai sähköisessä mediassa, internetin sivuilla, blogeissa, keskustelupalstoilla tai sosiaalisen median päivityksissä. Myös kirjeiden ja telefaxien massalähetyksen, kylttien pystyttämisen ja paitojen myymisen on oikeuskäytännössä katsottu täyttävän tämän tunnusmerkin. (Neuvonen 2012, 415–416; Illman 2012, 216.)

Välitystapaa tärkeämmäksi kriteeriksi onkin muodostunut se, mitä käsitetään ”yleisöllä”. Yleisö on perinteisesti määritelty määrältään ja kokoonpanoltaan ennalta määräämättömäksi ihmisjoukoksi. Kuitenkin myös periaatteessa suljettu piiri, kuten tietyn yhdistyksen jäsenistö tai sosiaalisen median sivuston seuraajat, tulkitaan tässä tapauksessa yleisöksi, jos piiri on riittävän laaja. Lain esitöissä (HE 317/2010, rikoslain yksityiskohtaiset perustelut) todetaan, että viime kädessä asiaa on arvioitava tapauskohtaisesti. Oikeuskäytännössä on mm. arvioitu, että esimerkiksi Facebook-sivustolla oleva julkinen keskusteluryhmän katsotaan täyttävän yleisön kriteerit. (Neuvonen 2012, 415; Henttonen ym. 2015, 42–44, 90–91; Illman 2012, 216.)

Huomiotavaa on, että kiihottamisrikoksesta voidaan tuomita myös henkilö tai oikeushenkilö, joka pitää aineistoa yleisön saatavilla, vaikka asiaomainen ei olisikaan itse asettanut aineistoa yleisön saataville. Rikoksen tunnusmerkistö voi siis täytyä

esimerkiksi internetin linkkisivustolla. Rikosoikeudelliseen vastuuseen voidaan myös asettaa esimerkiksi keskustelupalstan ylläpitäjä tai blogin kirjoittaja, jos hän ei poista toisten henkilöiden ylläpitämälleen sivustolle kirjoittamia kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön täyttäviä kommentteja ja kirjoituksia. (Niiranen, Sotamaa & Tiilikka 2013, 101–102; Henttonen ym. 2015, 92–94.)

4.2.3 Uhkaus, panettelu tai solvaus

Mikä tahansa säännöksessä mainittua kansanryhmää väheksyvä julkinen lausuma ei ole kiihottamisrikoksena rangaistava teko, vaan lausumassa pitää uhata, panetella tai solvata kyseistä ryhmää. Uhkaukseksi riittää mikä tahansa vakavasti otettava uhkaus kansanryhmää kohtaan; kansanryhmää voidaan uhata väkivata- tai omaisuusrikoksella tai taloudellisella syrjinnällä. Tapauskohtaisesti on mietittävä, onko kyseessä todellinen uhkaus vai ainoastaan tyhjä uhoaminen. Etenkin epäsuorien uhkausten arvioinnissa korostuu myös asiayhteyden merkitys. (Niiranen, Sotamaa & Tiilikka 2013, 102; Illman 2012, 217.)

Panettelusta tai solvauksesta on taas kysymys esimerkiksi silloin, kun lainkohdassa mainittuun kansanryhmään kohdistettu väite täyttäisi kunnianloukkauksen tunnusmerkit, jos se kohdistuisi yksittäiseen henkilöön. Kiihottamisessa kansanryhmää vastaan on usein kysymys voimakkaasti yleistävien väitteiden esittämisestä ja levittämisestä. Panettelulla tarkoitetaan kansanryhmän perätöntä syyttämistä esimerkiksi rikoksista. Solvauksen tapauksessa itse väite voi olla myös paikkansapitävä, mutta merkitystä on sillä, missä tarkoituksessa väite on esitetty. (Neuvonen 2012, 416–417; Niiranen, Sotamaa & Tiilikka 2013, 102–103; Illman 2012, 218.)

Törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on kyse silloin, kun kiihottamisrikoksella kehoitetaan tai houkutellaan esimerkiksi joukotuhontaan tai muuhun erittäin vakavaan väkivaltarikokseen. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan voi olla törkeää myös silloin, kun lievempäänkin väkivaltaan yllyttämällä vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Jälkimmäinen ehto voi toteutua esimerkiksi silloin, kun joku kiihottamisen seurauksena syyllistyy väkivaltarikokseen tai aloittaa sellaisen suunnittelun. Yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle voidaan aiheuttaa vaaraa myös silloin, kun kiihottamisviesti herättää pelkoa tai levottomuutta yleisön keskuudessa tai

teon kohteena oleva kansanryhmä joutuu suojautumaan erityistoimin. (Henttonen ym. 2015, 56–59.)

4.2.4 Yksilöitävissä oleva kansanryhmä

Kiihottamispykälällä tarkoituksena on lähtökohtaisesti antaa suojaa erityisesti sellaisille vähemmistöryhmille, jotka ovat yleensä yhteiskunnassa sosiaalisesti heikommassa asemassa ja sen vuoksi erityisen suojan puitteissa (HE 317/2010, rikoslain yksityiskohtaiset perustelut). Lakitekstissä mainittuja ryhmiä ovat rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella muodostuneet ryhmät (RL 37/1970, 11:10 §).

Muita hallituksen esityksessä tai oikeuskäytännössä ”kansanryhmään” rinnastettavia ryhmiä voivat olla esimerkiksi maahanmuuttajat, ulkomaiset opiskelijat tai transihmiset. Uskonnon tai vakaumuksen perusteella kansanryhmäksi voidaan katsoa myös ateistit, agnostikot tai pakanat. Kiihottamisrikoksen pitää kuitenkin kohdistua johonkin yksilöitävissä olevaan kansanryhmään. (Neuvonen 2012, 416, Henttonen ym. 2015, 50–52; Niiranen, Sotamaa & Tiilikka 2013, 101.)

Säännöksen sanamuoto ei myöskään sulje pois mahdollisuutta soveltaa kiihottamispykälää myös valtaväestöön kohdistuvaan vihapuheeseen (Illman 2012, 219; Illman 2005, 251). Sen sijaan poliittiset ryhmittyvät voidaan Riku Neuvosen (2012, 416) mukaan rajata kiihottamispykälän suojan ulkopuolelle. Yhteiskunnallisella ja poliittisella keskustella on vahva sananvapausuoja, joten näiden ryhmien ottaminen kiihottamispykälän suojan piiriin kaventaisi sananvapautta huomattavasti.

4.2.5 Teon tahallisuus

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on rangaistava teko vain tahallisena. Teon pitämiseen tahallisena riittää se, että tekijä on tietoinen siitä, että hänen levittämänsä viesti uhkaa, panettelee tai solvaa säädöksessä tarkoitettua kansanryhmää. (Niiranen, Sotamaa & Tiilikka 2013, 103.)

Kiihottamisrikoksen tunnusmerkistö ei kuitenkaan edellytä minkään seurauksen syntymistä eli kenenkään ei ole tarvinnut viestin seurauksena ryhtyä konkreettisiin viestin

kohteena olevaan kansanryhmään kohdistuviin tekoihin. Tahallisuusvaatimus ei siis edellytä myöskään tarkoitushakuisuutta. Täyttääkseen kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön viestiä ei ole tarvinnut esittää erityisesti uhkaus- solvaus- tai panettelu-tarkoituksessa. Esimerkiksi väkivaltaan yllyttävä viesti voidaan tuomita kiihottamisena kansanryhmää vastaan, vaikka viestin lähettäjän tarkoituksena ei olisikaan ollut saada yleisöään ryhtymään väkivaltaan kansanryhmää kohtaan. (Henttonen ym. 2015, 55; Illman 2012, 222.)

Sini Henttonen ja muut (2015, 111–116) tarkastelevat linkittämistä levittämistapana suhteessa teon tahallisuuteen. Hallituksen esityksessä todetaan, että ”Kiihottamisrikos edellyttää tahallisuutta. Jotta linkittäminen olisi rangaistavaa, tekijän olisi teon hetkellä oltava selvillä siitä, että niillä sivuilla, joihin yhteys avataan, on rasistista tai muuta vastaavaa kiihottamista sisältävää aineistoa”. (HE 317/ 2010.) On kuitenkin mahdollista, ettei linkitetty sivu sisällä kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön täyttävää materiaalia siinä vaiheessa, kun linkitys tehdään, vaan aineisto lisätään sivustolle myöhemmin. Ongelmaksi voivat muodostua myös linkitetyn sivuston sisältämät linkit, jotka voivat viedä rangaistavaa materiaalia sisältävälle sivustolle.

5 Kiihottamisrikokset ja rikosepäilyt vuosina 2008–2016

5.1 Syyteoikeus sananvapauserikoksissa

Sananvapauslaki (460/2003) määrittelee, että syyteoikeus kaikissa julkaistun viestin sisältöön perustuvissa virallisen syytteen alaisissa rikoksissa kuuluu valtakunnansyyttäjälle. Ennen nykyisen sananvapauslain säätämistä kannevalta saattoi kuulua eri viranomaisille riippuen viestintävälineestä, jossa viesti oli julkaistu. Lain esitöiden mukaan sananvapauserikosten syyteoikeuden keskittäminen ylimmälle syyttäjälle on perusteltua perusoikeusnäkökohtien takia, ja jotta voidaan taata syyttämiskäytännön yhdenmukaisuus yleisen edun suojaamiseksi säädettyjen ilmaisurikosten kohdalla (HE 54/2002).

Valtakunnansyyttäjä on kaikkien yleisten syyttäjien esimies, jonka rinnalla vastaavaa valtaa käyttää apulaisvaltakunnansyyttäjä hänelle määrätyissä asioissa. Valtakunnan-

syyttäjänvirastossa käsitellään yhteiskunnallisesti merkittäviä rikosasioita. Valtakunnansyyttäjänviraston verkkosivuston mukaan tyypillisiä sananvapausrikkoksia, joissa valtakunnansyyttäjällä on yksinomainen syyteoikeus, ovat kiihottaminen kansanryhmää vastaan, uskonrauhan rikkominen, julkinen kehottaminen rikokseen ja näihin liittyvät päätoimittajarikkomukset. (Lappalainen, Frände, Havansi, Koulu, Niemi-Kiesiläinen, Nylynd, Rautio, Sihto & Virolainen 2007, 319.) Viraston työnjaon mukaan syyttäjänä sananvapausrikkoksissa toimii apulaisvaltakunnansyyttäjä (Virastossa käsiteltävä asiat 2014.)

Se, mitkä sananvapausrikkokset katsotaan yksinomaan valtakunnansyyttäjän toimivaltaan kuuluviksi, ei kuitenkaan ole kaikilta osin yksiselitteistä. Yleisimpiä sananvapausrikkoksia ovat kunnianloukkaus ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, jotka ovat asianomistajarikoksia, eivätkä kuulu virallisen syytteen piiriin. Jos asianomistaja haluaa nostaa syytteen näissä rikoksissa, niin asia kuuluu paikallisille syyttäjäviranomaisille, eikä sitä käsitellä valtakunnansyyttäjänvirastossa. (Neuvonen 2012, 403–405; Neuvonen 2013, 198–201.)

Simo Kolehmainen (2009, 106–109) oikeustieteen lisensiaattitutkimuksen mukaan syyttäjien väliseen työnjakoon liittyviä tulkintaongelmia aiheuttavat erityisesti tapaukset, joissa epäillyn epäillään syyllistyneen useampaan rikokseen joko yhdellä tai useammalla teolla, ja osa näistä rikoksista kuuluisi valtakunnansyyttäjän yksinomaisen syytevallan piiriin, mutta osa taas ei. Näissä tapauksissa pitää harkita tapauskohtaisesti, miten syyteharkinta järjestetään. Vaihtoehtoina on syyteharkinnan jakaminen tai syyteharkinnan tekeminen kaikkien syytteiden osalta valtakunnansyyttäjänvirastossa.

5.2 Rikosprosessin vaiheet tiivistetysti

Rikosasian käsittelyä kutsutaan rikosprosessiksi, joka on osa suomalaista prosessioikeutta. Tässä opinnäytetyössä en tarkastele prosessioikeutta lähemmin, mutta käyn lyhyesti läpi rikosprosessin vaiheet, jotta asiaan perehtymätönkin lukija voisi paremmin ymmärtää kiihottamisrikosten käsittelyä rikosprosessin eri vaiheissa.

Tässä opinnäytetyössäni tarkastelen tilastotietojen valossa sitä, kuinka monta rikosnimikkeelle ”kiihottaminen kansanryhmää vastaan” rekisteröityä rikosepäilyä tai rikosta

on ollut Suomessa oikeusjärjestelmän käsittelyssä rikosprosessin eri vaiheissa. Tilastotietoja on saatavissa rikosprosessin neljästä eri vaiheesta: kuinka monta rikosepäilyä on tullut poliisin tietoon, kuinka monta rikosepäilyä on tuotu syyttäjän käsittelyyn, kuinka monesta asiasta on nostettu syyte ja kuinka monta tuomiota rikoksista on annettu.

Epäillyt kiihottamisrikokset voivat tulla viranomaisten tietoon useilla eri tavoilla (kuten kaikki muutkin rikokset): joko poliisille annettujen tietojen ja ilmoitusten perusteella (rikosilmoituksina, ilmiantoina, yleisövihjeiden avulla, muun viranomaistoiminnan kautta), taikka poliisin tai muiden viranomaisten oman valvontatoiminnan tuloksena, muuta rikosta tutkittaessa tai jollakin muulla tavalla. (Lappi-Seppälä & Niemi 2016, 6; Jokela 2008, 153.)

Poliisin tai syyttäjän tietoon tulleista rikosepäilyistä suoritetaan esitutkinta. Esitutkintalain mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty (ETL 3:3.1). Esitutkintaviranomaisena toimii lähtökohtaisesti poliisi (ETL2:1). Syyttäjällä on oikeus määrätä esitutkinta suoritettavaksi sekä rikoksissa, jotka eivät lainkaan ole tulleet poliisin tietoon, että niissä tapauksissa, joissa poliisi on päättänyt luopua esitutkinnan tekemisestä (ETL 5:2). (Kolehmainen 2009, 133–135; Lappi-Seppälä & Niemi 2016, 25; Jokela 2008, 150–154.)

Esitutkinta voidaan jättää tekemättä, jos rikoksesta olisi odotettavissa vain sakkorangaistus ja rikosta on kokonaisuudessaan pidettävä vähäisenä. Samoin jos esitutkinnassa käy selville, ettei rikosta ole tehty tai ettei ketään voida asettaa syytteeseen, lopetetaan asian käsittely (ETL 10:2 §). Muussa tapauksessa asia toimitetaan syyttäjälle syyteharkintaa varten. (Jokela 2008, 154–155.)

Lisäksi syyttäjällä on oikeus päättää esitutkinnan rajoittamisesta tutkinnanjohtajan esityksestä; tällöin esitutkintaa ei lainkaan suoriteta tai se keskeytetään. Tällä tavoin halutaan säästää tutkinnallisia voimavaroja tekemästä ”turhaa” työtä. Esitutkinnan rajoittamispäätöksen perusteet on ilmoitettu oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL 689/1997) 1 luvun 7 ja 8 §:ssä (”tai muussa vastaavassa lainkohdassa”) (ETL 3:10). Tutkintaa ei voida kuitenkaan rajoittaa, mikäli tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatii syytteen nostamista. (Tuomainen 2014, 42–43; Jokela 2008, 155.)

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa tuntee kolmentyyppisiä syitä esitutkinnan rajoittamiselle – eli syitä, joiden perusteella syyttäjä voi jättää nostamatta syytteen rikosasiassa. Ensimmäinen rajoittamisperuste on se, että asiassa olisi odotettavissa syyttämättäjättämispäätös (seuraamusperuste), toinen vaihtoehto on prosessiekonomia ja kolmas vaihtoehto on muu prosessuaalinen rajoittaminen. Seuraamusluonteeseen syyttämättä jättämiseen perustuva esitutkinnan rajoittaminen tulee kysymykseen silloin, kun kyse on esimerkiksi niin vähäisestä rikoksesta, että syyttäjä tulisi todennäköisesti jättämään syytteen nostamatta (ROL 689/1997, 1:7 ja 1:8). Esitutkinta voidaan keskeyttää myös prosessiekonomisista syistä, jos tutkinnan tai käsittelyn jatkamisesta aiheutuneet kustannukset olisivat selvässä epäsuhdassa asian laatuun nähden. Muiden prosessuaalisten syiden perusteella esitutkinta voidaan keskeyttää mm. siksi, ettei syyttäjä pidä tekoa rikoksena tai syyttäjä arvioi, ettei esitutkinnassa kertyisi riittävästi näyttöä syytteen nostamista varten. (ROL 689/1997, 1:7, 1:8; ETL 805/2011, 3:10; Tuomainen 2014, 43–44; Jokela 2008, 155–160.)

Esitutkinnan valmistuttua asia toimitetaan syyttäjälle syyteharkintaa varten. Syyttäjän syyteharkinta johtaa joko syytteen nostamiseen tai syyttämättä jättämiseen. Syyteharkinnassa verrataan epäillyn tekoa rikoslain teonkuvaukseen ja selvitetään täyttyvätkö tunnusmerkit (eli onko kyseessä rikos). Syyttäjän pitää myös selvittää, onko epäilty rikoksen tekijä. Jos epäilyn tueksi on esittää perusteita, joiden mukaan epäilty on todennäköisesti syyllistynyt kyseiseen rikokseen, tulee syyte nostaa. (Lappi-Seppälä & Niemi 2016, 29; Jokela 2008, 209–212; ROL 689/1997 1:6.)

Vaikka syyttäjä arvelisikin rikoksen tapahtuneen, hän voi kuitenkin jättää syytteen nostamatta laissa määritellyin perustein, mutta syyttäjän on tällöin perusteltava ratkaisunsa. Syyttämättäjättäminen voidaan tehdä neljällä eri perusteella. Ensimmäinen kyse voi olla rikoksen vähäisyydestä (vähäisyysperuste). Toinen peruste on se, että alaikäisenä tehty lievä teko, joka tehty lähinnä ajattelemattomuuksissa (nuoruusperuste). Kolmas peruste on se, että syyttäjä pitää oikeudenkäyntiä ja rangaistusta kohtuuttomana ottaen huomioon rikoksen laadun, tekijän henkilökohtaiset olosuhteet, rikoksesta aiheutuneet muut seuraukset ja rikosentekijän ja asianomistajan välisen mahdollisen sovinnon (kohtuusperuste). Syyttämättäjättämispäätös voidaan tehdä myös

sillä perusteella, ettei teosta annettava rangaistus vaikuttaisi olennaisesti useasta teosta tuomittavaan yhteisrangaistukseen (konkurrenssiperuste). (Tuomainen 2014, 52–54; Jokela 2008, 222–231; ROL 689/1997 1:7, 1:8.)

Rangaistusmääräyslain mukaan syyttäjä voi käsitellä rikosasian myös rangaistusmääräysmenettelyssä. Rangaistusmääräysmenettelyssä syyttäjä voi määrätä sakkorangaistuksen (ja mahdollisen menettämisseuraamuksen) rikkomuksesta, josta ei säädösten mukaan voitaisi antaa kuin sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Rangaistusmääräyksen antaa syyttäjä ja rangaistusmääräysmenettelyn käyttö edellyttää asianomaisen suostumusta. (L 692/1993; Kolehmainen 2009, 112–113, 135; Jokela 2008, 58, 210.)

Jos syyte nostetaan, asia etenee oikeudenkäyntiin paikallisessa käräjäoikeudessa. Silloinkin kun syyteharkinta tehdään valtakunnansyyttäjänvirastossa, niin mahdollisen syytteen nostamisen jälkeen asian käsittely siirtyy rikoksen tekopaikkakunnan käräjäoikeuteen. Tässä vaiheessa (apulais)valtakunnansyyttäjä voi määrätä paikallissyyttäjän ajamaan syytettä oikeudessa. (Kolehmainen 2009, 107, 121–122.)

Käräjäoikeuden tuomion jälkeen mahdolliset valitukset tuomiosta käsitellään normaalissa järjestyksessä. Käräjäoikeuden ratkaisusta on aina mahdollista valittaa hovioikeuteen (luonnollisesti) valitusajan puitteissa), mutta hovioikeuden ratkaisusta on mahdollista tehdä jatkovalitus korkeimmalle oikeudelle vain mikäli korkein oikeus myöntää valitusluvan. Valituslupa myönnetään vain jos lain soveltamisen yhtenäistämiseksi tarvitaan korkeimman oikeusasteen ennakkopäätöstä (prejudikaattiperuste), jos asian käsittelyssä aiemmissa oikeusasteissa on tapahtunut joku virhe (purkuperuste) tai valitusluvan myöntämiseen on joku muu painava syy. (Jokela 2008, 672, 764–765.)

Korkeimman oikeuden tuomion jälkeen sananvapausrikoksesta tuomion saaneen on mahdollista tehdä yksilövalitus Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen. Yksilövalituksen ottaminen käsitteilyyn Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimessa edellyttää, että kaikki kansalliset oikeuskeinot on käytetty – suomalaisten valittajien kohdalla tämä edellyttää asian käsittelyä korkeimmassa oikeudessa (Pellonpää, Gullans, Pölönen & Tapanila 2012, 171). Suomessa on Korkeimmassa oikeudessa käsitelty vain yksi kiihottamista kansanryhmää vastaan koskenut rikosasia (KKO 2012:58), mutta tästä tuomiosta ei valitettu ihmisoikeustuomioistuimeen. Myöhemmin korkein oikeus ei ole

enää myöntänyt valituslupia vastaavissa asioissa, koska aiemmin tehtyä päätöstä pidetään riittävänä ennakkopäätöksenä vastaavissa asioissa.

5.3 Poliisin tietoon tullut viharikollisuus

Tässä opinnäytetyössä olen tarkastellut kiihottamista kansanryhmää vastaa erityisesti sananvapausrikoksena, mutta se on samalla viharikos kohdistuessaan johonkin tiettyyn kansanryhmään. Suomen rikoslaissa ei ole erillisiä viharikoksia tai rastistisia rikoksia koskevia säännöksiä tai määritelmiä. Rikoslaissa määritellään kuitenkin yhtenä rangaistuksen koventamisperusteena ”rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta” (RL 39/1889, 6:5.4).

Tässä aluvuossa tarkastelen poliisin rikosilmoitus- ja rikosepäilytilastojen pohjalta sitä, miten kiihottamisrikokset suhtautuvat määrällisesti muuhun viharikollisuuteen. Tarkastelun pohjana ovat tiedot poliisin tietoon tulleista rikoksista, sillä näistä oli saatavilla julkista tilastotietoa rikosnimikkeen tasolta. Suomen viralliseen tilastoon kuuluvaan Rikos- ja pakkokeinotilastoon on koottu tiedot kaikista viranomaisten tietoon tulleista rikoksista, mutta kaikille käyttäjille avoimessa aineistossa ei ole saatavissa eriteltyjä tietoja harvinaisempien rikosnimikkeiden osalta (Rikokset kuukausittain 2009–2016 2017).

Poliisiorganisaatiossa on vuodesta 1998 lähtien tehty vuosittaiset selvitykset poliisin tietoon tulleesta rasistisista rikoksista. Vuoteen 2003 asti nämä selvitykset tehtiin sisäasiainministeriön poliisiosastolla ja vuodesta 2004 lähtien ne on tehty Poliisi-ammattikorkeakoulussa. Vuoteen 2008 asti selvitykset koskivat vain rasistisia rikoksia, mutta siitä lähtien selvityksessä on huomioitu viharikokset laajemmin ja tilastoissa on huomioitu myös rikollisuus, jonka motiivina on uhrin (oletettu) uskonnollinen vakaumus tai elämäkatsomus, seksuaalinen tai sukupuolinen suuntautuminen tai vammaisuus. Tilastointitavan erilaisuudesta johtuen vuoden 1998–2007 tilastot eivät ole vertailukelpoisia vuoden 2008 jälkeen tehtyjen tilastojen kanssa. Tässä opinnäytetyössä käytän aineistona vuosien 2008–2015 selvityksistä kerättyjä lukuja.

Poliisin tietoon tullutta viharikollisuutta koskevat selvitykset on tehty käymällä läpi kaikki Poliisiasiain tietojärjestelmässä olevat rikosilmoitukset hakemalla viharikoksiin viittaavia rikosnimikkeitä, hakusanoja ja poliisien merkintöjä. Kaikki tällä tavalla seuloutuneet rikosilmoitukset on luettu läpi ja niiden joukosta on poimittu esiin ne rikokset, jotka kirjattujen tietojen perusteella voidaan katsoa viharikoksiksi. (Niemi & Sahramäki 2012, 26–32.)

Kävin läpi raportit, joista kävivät ilmi vuosina 2008–2015 poliisin tietoon tulleet viharikokset. Vaikka viharikoksina oli huomioitu muutkin kuin rasistiset rikokset, niin vuositalolla 79–88 prosentissa viharikoksiksi luokitelluista rikosepäilyistä teon motiiviksi nähtiin etninen tai kansallinen tausta. Jos näihin epäiltyihin rasistisiin rikoksiin lisättiin vielä ne tapaukset, joissa teon motiiviksi nähtiin uskonto tai elämäkatsomus, niin näiden kahden motiivin osuus kaikista viharikosepäilyistä oli vuosittain 90–94 prosenttia kaikista poliisin tietoon tulleista epäilyistä viharikoksista. Seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu katsottiin motiiviksi vuosittain 3–6 prosentissa ja vammaisuus 1–5 prosentissa epäilyistä viharikoksista. (Peutere 2009, 50; Peutere 2010, 31; Niemi 2011, 36; Niemi & Sahramäki 2012, 33–34; Tihveräinen 2013, 4–5; Tihveräinen 2014, 5–6; Tihveräinen 2015, 5–6; Tihveräinen 2016, 4–5.)

Epäilyistä rasistisista rikoksista 70–81 prosenttia oli sellaisia, joissa tekijä kuului enemmistöön ja uhri vähemmistöön ja 9–18 prosenttia oli tapauksia, joissa uhri kuului vähemmistöön, mutta epäilty ei ollut tiedossa (tai siitä, mihin kansanryhmään tämä kuului ei ollut mainintaa poliisiasiakirjoissa). Näiden kahden ryhmän yhteenlaskettu osuus rasistisista rikosepäilyistä oli vuosittain 90–94 prosenttia. Tyypillisessä rasistisessa viharikoksessa tekijä kuului siis enemmistöön (eli Suomen ”kantaväestöön”) ja uhri kuului johonkin etniseen tai kansalliseen vähemmistöryhmään. (Peutere 2010, 37; Niemi 2011, 42; Niemi & Sahramäki 2012, 39; Tihveräinen 2013, 8; Tihveräinen 2014, 10–11; Tihveräinen 2015, 10–11; Tihveräinen 2016, 9.)

Kävin kunkin vuoden tilastot läpi pääasiallisen rikosnimikkeen suhteen saadakseni selville kiihotusrikosten määrän. Rikosnimikkeet oli selvityksissä kirjattu erikseen kustakin motiiviryhmästä, eikä rikosnimikkeitä ollut vuoden 2011 jälkeen raportoitu muista kuin rasistisista rikoksista. Laajempi tarkasteluni koskeekin tästä syystä vain

epäiltyjä rasistisia rikoksia. Joten tältä osin tarkasteluni kohdistuu vain rasistisiin rikoksiin.

Epäilyissä uskontoon perustuvissa viharikoksissa kiihottaminen kansanryhmää vastaan oli päärikosnimikkeenä yhdessä tapauksessa vuosina 2009 ja 2010 sekä neljässä tapauksessa vuonna 2011. Vuonna 2010 kiihottaminen kansanryhmää vastaan oli päärikosnimikkeenä yhdessä seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuoleen perustuvassa epäilyssä viharikoksessa. Nämä rikos-epäilyt eivät ole kuitenkaan mukana jatkossa esitetyissä luvuissa ja taulukoissa, jotka vuosien välinen vertailukelpoisuus säilyisi. (Peutere 2010, 70; Niemi 2011, 112; Niemi & Sahramäki 2012, 102.)

Taulukosta 2 käyvät ilmi poliisin tietoon tulleet rikosepäilyt, joissa pääasiallisena rikosnimikkeenä on kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Taulukkoon on kerätty myös tiedot siitä, mikä näiden rikosepäilyjen osuus on kaikista poliisin tietoon tulleista rasististen rikosten epäilyistä.

Taulukko 2. Rikosepäilyt kiihottamisesta kansanryhmään vastaan rasistisin perustein vuosina 2008–2015 ja niiden osuus kaikista epäilyistä rasistisista rikoksista

Vuosi	Rikosepäilyt kiihottamisesta kansanryhmää vastaan	Eri rikoslajien osuudet kaikista poliisin tietoon tulleista rasististen rikosten rikosepäilyistä (%)				
		Kiihottaminen kansanryhmää vastaan	Väkivalta-rikokset	Sanalliset loukkaukset	Muut rikosnimikkeet	Yhteensä
2008	9	0,8	44	24	31	100
2009	10	0,7	45	28	26	100
2010	14	1,2	47	29	23	100
2011	7	0,6	51	25	23	100
2012	12	1,3	54	26	19	100
2013	9	0,8	46	31	22	100
2014	35	3,4	45	30	22	100
2015	44	3,1	39	29	29	100

Taulukon luvut on poimittu seuraavista lähteistä: Peutere 2009 ja 2010, Niemi 2011, Niemi & Sahramäki 2012, Tihveräinen 2013, 2014, 2015 ja 2016.

Vuosina 2008–2013 kiihottaminen kansanryhmää kohtaan oli pääasiallisena rikosnimikkeenä vuosittain noin kymmenessä rasistisessa rikoksessa. Vuonna 2014 näitä rikosepäilyjä oli kirjattu 35 ja vuonna 2015 jo 44. (Peutere 2009, 53–54 ; Peutere 2010, 41–42; Niemi 2011, 47; Niemi & Sahramäki 2012, 44; Tihveräinen 2013, 18; Tihveräinen 2014, 23; Tihveräinen 2015, 23; Tihveräinen 2016, 23.)

Poliisin tietoon tulleet rasistiset rikokset olivat tyypillisimmin eri asteisia pahoinpitelyjä tai niiden yrityksiä (39–54 prosenttia kaikista epäillyistä rasistisista rikoksista) ja kunnianloukkauksia tai laittomia uhkauksia (24–31 prosenttia kaikista epäillyistä rasistisista rikoksista). Kiihottaminen kansanryhmää vastaan oli hyvin harvinainen pääasiallinen rikosnimike poliisin tietoon tullessa viharikollisuudessa. Se oli kirjattu pääasialliseksi rikosnimikkeeksi vuosittain 0,6–1,3 prosentissa vuosina 2008–2013 poliisin tietoon tulleista rasistisista rikoksista. Vuosina 2014 ja 2015 tämän rikosnimikkeen osuus oli 3,4 ja 3,1 prosenttia. (Peutere 2009, 53–54 ; Peutere 2010, 41–42; Niemi 2011, 47; Niemi & Sahramäki 2012, 44; Tihveräinen 2013, 18; Tihveräinen 2014, 23; Tihveräinen 2015, 23; Tihveräinen 2016, 23.)

5.4 Syyttäjän päätökset kiihotusrikoksissa

Valtakunnansyyttäjä on kaikkien yleisten syyttäjien esimies, ja koko syyttäjälaitoksen toimintaa johdetaan valtakunnansyyttäjänvirastossa. Virastossa myös kootaan syyttäjälaitosta koskevaa tilastotietoa ja raportoidaan syyttäjälaitoksen toiminnasta. Pyysin (ja sain) valtakunnansyyttäjänviraston tietopalveluista tilastotietoja rikosnimikkeellä kiihottaminen kansanryhmää vastaan syyttäjälaitoksessa käsitellyistä asioista vuosilta 2008–2016 (Syyteharkinnassa ratkaistut asiat 2017). Aloitan tarkastelun vuodesta 2008, koska silloin kiihottamispykälä laajentui koskemaan myös seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella tapahtuvaa uhkaamista, solvaamista ja panettelua.

Valtakunnansyyttäjänviraston tilastot ovat varsin yksityiskohtaiset. Niiden tiivistämisen helposti luettavaan muotoon tekee hankalaksi se, että asioiden käsittely ajoittuu usein kahteen eri vuoteen. Lisäksi osa asioista ”häviää” tilastoista, kun ne yhdistetään toisiin rikosasioihin. Ja osa asioista taas esiintyy tilastoissa kahteen kertaan, kun ne on

ensin merkitty saapuneiksi alueelliseen syyttäjänvirastoon ja on sitten siirretty valtakunnansyyttäjänvirastoon (eli asia on merkitty saapuneeksi kahteen otteeseen).

Taulukossa 3 kuvaan yksinkertaistetussa muodossa syyttäjän ratkaisut kiihottamista kansanryhmää kohtaan koskeneissa rikosepäilyissä vuosina 2008–2016. Taulukkoon on koottu syyteharkintaan tulleiden asioiden määrä, ratkaistujen asioiden määrä ja syyttäjän ratkaisut vuosittain rikosnimikkeelle kiihottaminen kansanryhmää vastaan.

Taulukko 3. Syyttäjälaitoksessa vuosina 2008–2016 käsitellyt rikosepäilyt kiihottamisesta kansanryhmää vastaan

Vuosi	Saapuneet uudet asiat	Ratkaistut asiat	Syyttäjän ratkaisut			
			Esitutkinta rajoitettu	Syyte nostamatta	Syyttäjän päätös	Syyte nostettu
2008	6	8	1	3	1	3
2009	8	5	1			4
2010	13	11	4	3		4
2011	9	12	4	5		3
2012	16	14	8		1	5
2013	7	9	2	2		5
2014	2	4	3			1
2015	16	7		5	1	1
2016	21	7	2	1	1	3
Yhteensä	90	77	32	12	4	29

Lähde: Syyteharkinnassa ratkaistut asiat 2017.

Vuosina 2008–2016 syyttäjälaitokseen tuli käsittelyyn kaikkiaan 90 uutta rikosepäilyä nimikkeellä kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Samana ajanjaksona syyttäjä teki päätöksen 77 epäillyn rikoksen kohdalla ja näistä 29 tapausta johti syytteen nostamiseen; oikeudenkäyntiin asti eteni siis reilu kolmannes syyttäjien päätöksistä. Syyttäjän päätöksistä 54 tehtiin valtakunnansyyttäjänvirastossa ja 23 paikallisissa syyttäjänvirastoissa.

Niissä ratkaisuissa asioissa, jotka eivät olleet johtaneet syytteen nostamiseen, oli 32 tapauksessa päätetty rajoittaa esitutkintaa ja 12 tapauksessa syyte oli jätetty nostamatta. Lisäksi neljä tapausta oli ratkaistu syyttäjän päätöksellä eli todennäköisimmin kyseessä oli rangaistusmäärämenettely.

Tapauksia, joissa esitutkintaa oli päätetty rajoittaa, oli tarkastelujaksossa kaikkiaan 32. Näistä tapauksista kahdeksassa esitutkintaa oli rajoitettu prosessuaalisin perustein eli syyttäjä arvioi, ettei kyseessä ollut tai ettei esitutkinnassa tulisi kertymään riittävästi näyttöä syytteen nostamista varten. Yhdessätoista tapauksessa esitutkintaa rajoitettiin kustannusperusteisesti eli syyttäjä katsoi, että tutkinnan ja käsittelyn jatkamisen kustannukset olisivat selvässä epäsuhdassa asian laatuun nähden.

Suurin osa esitutkinnan rajoituspäätöksistä eli yhteensä 13 päätöstä oli tehty yleisin perustein. Näissä tapauksissa syyttäjä katsoi, että asiassa olisi odotettavissa syyttämättäjättämispäätös, joten esitutkinnan jatkaminen olisi sikäli turhaa resurssien haaskausta.

Tarkasteluajanjaksona syyteharkintaan asti oli edennyt 45 rikosepäilyä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan eli vajaat 60 prosenttia syyttäjän käsittelyyn tulleista tapauksista. Näistä tapauksista syyte oli nostettu 29 tapauksessa ja syyttäjän päätöksellä oli ratkaistu neljä tapausta. Syyttäjä oli jättänyt syytteen nostamatta kahdessaatoista tapauksessa eli neljänneksessä syyteharkintaan edenneiden rikosepäilyistä. Syyttämättäjättämispäätöksistä yhdeksän oli tehty prosessuaalisin perustein (kyseessä ei ole rikos, syytteen tueksi ei ole riittävästi näyttöä, syyteoikeus on vanhentunut tai syyttäjällä ei ole syyteoikeutta).

Kolmessa syyttämättäjättämispäätöksessä syyttäjä on päättänyt luopua toimenpiteistä. Näissä tapauksissa syyttäjä on siis katsonut rikoksen tapahtuneen, ja siitä olisi myös ollut riittävästi näyttöä, mutta syyttäjä on jättänyt syytteen nostamatta muista syistä. Tällaisen päätöksen takana ovat seuraamusluonteiset syyt eli vähäisyys-, nuoruus-, kohtuus- ja konkurrenssiperusteet. (Näitä perusteita syyttämättäjättämiselle olen kuvannut enemmän luvussa 5.2.)

5.5 Oikeuden tuomiot kiihotuksesta kansanryhmää vastaan

Olen kerännyt tiedot kiihottamisesta kansanryhmää kohtaan annetuista rangaistuksista ja tuomituille määrätystä seuraamuksista Tilastokeskuksen ylläpitämästä ”Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset” -tilastosta, joka on saatavissa tietokanta-muodossa Tilastokeskuksen verkkosivuilla (Rangaistukset rikoksittain 2017a, 2017b). Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, aiempi Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, on julkaissut vuosittain katsauksen/tutkimuksen saman tilaston pohjalta. Uusin katsaus koskee vuotta 2015.

Tilastokeskuksen tietokannasta olen poiminut rikosnimikettä kiihottaminen kansanryhmää vastaa koskevat tiedot tuomioista ja rangaistuksista vuosilta 2008–2015. Vuoden 2016 osalta tiedot eivät ole vielä saatavissa kirjoittaessani tätä opinnäytetyötä helmikuussa 2017. Taulukossa 4 on esitetty yhteenveto vuosina 2008–2015 alioikeuksissa käsitellyistä syytteistä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja oikeudenkäyntien tuloksista.

Taulukko 4. Alioikeuksissa vuosina 2008–2015 käsitellyt syytteet kiihottamisesta kansanryhmää vastaan käsitellyt syytteet, oikeuden päätökset ja määrätty rangaistukset

Vuosi	Alioikeuksissa käsitellyt asiat yhteensä	Syyte hylätty	Todettu syylliseksi	Tuomittu rangaistus		
				Vankeus/Yhdyskuntapalvelu	Sakko	Jätetty tuomitsematta
2008	4	0	4		4	
2009	5	0	5		4	1
2010	2	1	1		1	
2011	1	0	1		1	
2012	17	4	13	1	11	1
2013	5	1	4		4	
2014	3	0	3		3	
2015	1	0	1		1	
Yhteensä	38	6	32	1	29	2

Lähde: Rangaistukset rikoksittain 2017.

Tarkasteluaikana kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on tuomittu kaikkiaan 32 henkilöä. Samana aikana syyte on hylätty kuuden henkilön kohdalla Oikeuskäsittelyyn

asti on siis edennyt rikossyyte 38 henkilön osalta ja heistä 32 on saanut tuomion. Yksi henkilö on saanut syytteen törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, mutta yhtään tuomiota ei tällä nimikkeellä ole annettu.

Vuoden 2012 kohdalla esiintyvä kiihottamisrikoksista syytettyjen ja tuomittujen suuri määrä kiinnitti huomiotani ja ryhdyin selvittämään, mikä selittäisi kiihottamisrikoksista annettujen tuomioiden poikkeuksellisen määrän kyseisenä vuonna. Koska kyseisenä vuonna tuomittujen määrä oli korkeampi kuin syyttäjälaitoksen tilastojen mukaan tuona ja edellisenä vuonna nostettujen syytteiden määrä yhteensä, niin mielessäni kävi jopa mahdollisuus, että virallisissa tilastoissa voisi olla virhe kyseisen vuoden kohdalla. Otin yhteyttä Tilastokeskukseen selvittääkseni lukujen taustaa. Tutkija Salla Tuominiemi (2017) tarkasteli pyynnöstäni ”Rikos- ja pakkokeinotilaston” ja ”Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset” -tilastoja myös niiden tietojen osalta, jotka eivät ole ulkopuolisten käyttäjien saatavilla. Syytettyjen ja tuomittujen poikkeuksellisen lukumäärän selitykseksi paljastui hänen mukaansa se, että vuonna 2012 oikeudessa oli käsitelty kahta tapausta, joissa kummassakin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan syytettiin ja tuomittiin suurempi määrä henkilöitä.

Valitettavasti Salla Tuominiemi ei voinut antaa minulle asiasta enempää tietoa (kuten kyseisten oikeustapausten tarkempia tietoja), joten jouduin aloittamaan oman jäljitysoperaation. Poimin lähdekirjallisuudesta tiedot kaikista vuoden 2012 kiihottamisrikosten oikeudenkäynneistä ja kasaan tunnistetiedot viidestä kyseisenä vuonna oikeudessa olleista seitsemästä tapauksesta (tuon luvun olin saanut Salla Tuominiemeltä). Lähetin asiakirjapyyntöni kaikkiin kyseisiin käräjäoikeuksiin ja ennen opinnäytetyön palauttamisen määräaikaa ehdin saada pyytämäni tiedot neljästä tapauksesta. Yksi näistä tapauksista oli sellainen, että siinä oli kiihottamisesta kansanryhmää kohtaan tuomittu kaikkiaan kuusi henkilöä. Luvussa 7.4 tarkastelen lähemmin tätä ”lieksalaispoppoon” tapausta.

Tuominiemeltä saamiani lukuja olen käyttänyt pohjana taulukossa 4 sekä kuviossa 1 (sivu 76). Sen sijaan taulukoissa 2 (sivu 38) ja 3 (sivu 40) olen käyttänyt muista lähteistä saamiani yksityiskohtaisempia tietoja, eivätkä noiden taulukoiden luvut ole täysin vertailukelpoisia oheisessa taulukon 4 lukujen kanssa, koska tilastointiperiaatteet poikkeavat jonkin verran toisistaan.

Rikoslaissa määritelty rangaistus kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta (teon törkeässä muodossa vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta), mutta Suomessa rikoksesta on tuomittu lähinnä vain sakkorangaistuksia. Vuosina 2008–2015 tästä rikoksesta tuomituista 32:sta henkilöstä 29 oli tuomittu sakkoihin, yksi yhdyskuntapalveluksi muutettuun vankeusrangaistukseen ja kahden kohdalla oikeus oli jättänyt rangaistuksen tuomitsematta.

Tilastokeskuksen tietokannasta löytyvät myös rangaistusten määrät vuosilta 2009–2015. Tuolla ajanjaksolla oli sakkoihin tuomittu yhteensä 25 henkilöä ja rangaistuksen keskimääräinen määrä oli 40 päiväsakkoa. Vankeuteen tuomittu henkilö oli saanut kahden kuukauden ehdottoman tuomion, joka oli muutettu vastaavan pituiseksi yhteiskuntapalveluksi. Huomioitavaa on, että Tilastokeskuksen tietokannasta löytyvät ensimmäisen oikeusasteen tuomiot, mutta nämä ovat voineet muuttua jatkokäsittelyissä ylemmissä oikeusasteissa. Tämän opinnäytetyön oikeustapaosiossa (luku 7) on esitelty useampia oikeustapauksia, joissa hovioikeus tai korkein oikeus ovat tuominneet syytetyt ankarampiin rangaistuksiin kuin käräjäoikeus.

Valtakunnansyyttäjänvirasto on kiinnittänyt huomiota siihen, että kiihottamisrikoksista annetut rangaistukset ovat olleet varsin vähäisiä. Sekä valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen että apulaisvaltakunnansyyttäjä Raija Toiviainen ovat vaatineet julkisesti rangaistuskäytännön tiukentamista: vakavammista kiihottamisrikoksista pitäisi antaa jopa vankeusrangaistuksia mutta vähintäänkin sakkorangaistusten tasoa pitäisi kohottaa tuntuvasti. Lisääntyvä vihapuhe on heidän mielestään todellinen ongelma ja tiukentunut rangaistuskäytäntö voisi omaltaan osaltaan viestiä siitä, että yhteiskunta suhtautuu asiaan vakavasti. (Assulin 2017; Happonen 2017.)

5.6 Kiihottamisrikoksen suhteessa muuhun rikollisuuteen

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on ollut Suomessa erittäin harvinainen rikosnimike. Säännös tuli Suomen rikoslakiin vuonna 1970, mutta ensimmäinen hovioikeuden tuomio asiasta tehtiin vasta vuonna 1990. Tämän jälkeen rikosnimikkeen käyttö on lisääntynyt jonkun verran, ja syyttäjän ratkaisuja on vuosittain tehty kymmenkunta. (Illman 2012, 209.)

Poliisin tietoon tulleista epäillyistä rikoksista oli vuosina 2008–2013 vuodessa seitsemästä neljääntoista tapausta, joissa kiihottaminen kansanryhmää vastaan oli merkitty pääasialliseksi rikosnimikkeeksi, vuonna 2014 näitä rikosepäilyjä oli ollut 35 ja vuonna 2015 niitä oli 44. Kaikkiaan poliisin tietoon tulee vuosittain noin puoli miljoona rikoslakissa mainittujen rikosten epäilyä (Rikokset kuukausittain 2009–2016), joten kiihottamisrikosten osuus kaikista rikosepäilyistä on häviävän pieni eli osuus on vaihdellut 0,0013 prosentin ja 0,0093 prosentin välillä.

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on vuosina 2009–2015 oikeudessa tuomittu yleensä yhdestä viiteen henkilöä vuodessa; poikkeuksena vuosi 2012, jolloin annettiin kolmetoista tuomiota. Kaikkiaan rikostuomioita on annettu 55 000–65 000 vuodessa. Kiihottamistuomioiden osuus kaikista rikostuomioista on ollut tavallisina vuosina 0,0018 prosentin ja 0,0076 prosentin välillä. Vuonna 2012 kiihottamistuomioiden osuus kaikista rikostuomioista oli 0,0210 prosenttia.

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan ei siis ole todellakaan yleinen rikos suhteutettaessa muihin rikosepäilyihin ja rikostuomioihin. Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että kyseessä on yhteiskunnallisesti tärkeä asia.

6 Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö

6.1 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ennakkopäätöksistä

Euroopan Neuvoston jäsenmaissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin asettuu ihmisoikeusloukkauksiin liittyvissä oikeustapauksissa kansallisten tuomioistuinten yläpuolelle. EIT:n asemaa, rakennetta ja käsittelyprosesseja olen kuvannut lähemmin luvussa 2.4. EIT:n päätökset perusteluineen luovat perustan myös suomalaiselle oikeuskäytännölle ihmisoikeuskysymyksiin liittyvissä rikoksissa, kuten kiihottamisrikoksissa, joissa puututaan henkilöiden sananvapauteen. Suomalaiset tuomioistuimet perustelevat päätöksiään ihmisoikeustuomioistuimen linjauksilla ja ratkaisukäytännöllä, joten EIT:ssä käsitellyt oikeustapaukset ovat tärkeä osa myös suomalaista oikeuskäytäntöä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käsitellyt useita yksilövalituksia, joissa valittaja on katsonut kansallisten tuomioistuinten loukanneen heidän Euroopan ihmisoikeus-

sopimuksessa turvattua sananvapauttaan tuomitsemalla heidät kiihottamisesta kansanryhmää vastaan tai jostain vastaavasta kansallisessa lainsäädännössä määritellystä rikoksesta.

Tätä opinnäytettä varten olen käynyt läpi EIT:n päätöksiä niin päätösten suomenkieliset tiivistelmät sisältävästä Finlex-palvelusta kuin ihmisoikeustuomioistuimen omasta HUDOC-tietokannasta. Olen tutustunut kaikkia esittelemiäni tapauksia koskeviin oikeudenkäyntiselostuksiin HUDOC-tietokannassa. Useimmista tapauksista löytyi englanninkieliset dokumentit, mutta muutamien kohdalla käytössä olivat vain ranskankieliset dokumentit – onneksi vähällä käytöllä ollut ranskan kielen taitoni ei ollut vielä ruostunut niin pahasti, etten olisi pystynyt lukemaan dokumentteja. Kaikista esittelemistäni oikeustapauksista löytyi myös suomenkieliset tiivistelmät Finlex-tietokannasta. Luettelo esittelemistäni oikeustapauksista ja linkit niitä koskeviin dokumentteihin ovat liitteessä 2 (sivu 100). Monista tapauksista löytyy myös lyhyehköjä selostuksia käyttämästäni oikeustieteellisestä kirjallisuudesta (esimerkiksi Neuvonen 2012; Henttonen ym. 2015; Hannula 2015; Pellonpää, Gullans, Pölönen & Tapanila 2012; Rask 2012), mutta itse olen käyttänyt kaikissa tapauksissa lähteinä oikeudenkäyntidokumentteja enkä kirjallisuutta.

Useimmissa löytämistäni tapauksista EIT on katsonut, että valittajien sananvapauden rajoittamiseen oli ollut sellaiset perustellut syyt, jotka olivat ”välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa”, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10. artiklan toisessa kappaleessa todetaan. Muutamissa tapauksissa EIT kuitenkin katsoi, että sananvapauden rajoittaminen tuomioissa esitellyin perustelluin olisi ollut perusteltua, mutta asian käsittelyssä kansallisessa oikeusjärjestelmässä oli rikottu valittajien muita oikeuksia.

6.2 Euroopan ihmisoikeussopimuksen suojan rajat

Euroopan Neuvoston jäsenmaat ovat Euroopan ihmisoikeussopimuksella sitoutuneet turvaamaan kaikille vaikutuspirissään oleville ihmisille tietyt perustavat yksilölliset ihmisoikeudet, jotka on määritelty sopimuksen artikloissa 2–12. Sopimuksen 13–18 artiklat sisältävät sopimuksen soveltamisessa huomioon otettavia määräyksiä. Yksi näitä ihmisoikeussopimuksen soveltamiseen liittyvistä artikloista on artikla 17, joka kieltää

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvattujen oikeuksien väärinkäytön. Tämän artiklan mukaan:

Minkään tässä yleissopimuksessa ei saa tulkita suovan millekään valtiolle, ryhmälle tai henkilölle oikeutta ryhtyä sellaiseen toimintaan tai tehdä sellaista tekoa, jonka tarkoituksena on tehdä tyhjäksi jokin tässä yleissopimuksessa tunnustettu oikeus tai vapaus tai rajoittaa niitä enemmän kuin tässä yleissopimuksessa on sallittu.

(Euroopan ihmisoikeussopimus 1999, 17. artikla.)

Tätä artiklaa on EIT:n päätöksissä sovellettu hyvin harvoin ja kyseessä ovat lähes poikkeuksetta olleet (uus)natsistiseen toimintaan liittyneet tuomiot. (Pellonpää, Gullans, Pölönen & Tapanila 2012, 313, 851–852.) Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on jättänyt tutkimatta (ainakin) yhden tämän opinnäytteen liittyneen valituksen sopimuksen 17 artiklan perusteella (EIT 24.6.2003). Ranskalainen filosofi Roger Garaudy julkaisi vuonna 1995 (ja uudelleen vuonna 1996) teoksen ”Les Mythes fondateurs de la politique israelienne”, jossa hän mm. kiisti natsien juutalaisiin kohdistuneen järjestelmällisen tuhoamispolitiikan ja väitti ”myytin” kuudesta miljoonasta juutalaisuhrista olevan kansainvälisen poliittisen salaliiton luoma valhe. Useat entisiä keskitysleirivankeja edustaneet järjestöt ja rasismia ja antisemitismia vastustavat järjestöt olivat tehneet rikosilmoituksia Garaudyn teoksesta niin vuoden 1995 kuin vuoden 1996 painoksenkin perusteelta ja oikeus oli tuominnut hänet sakkoihin, vahingonkorvauksiin ja ehdolliseen vankeuteen ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten kiistämisestä. (EIT 24.6.2003.)

Garaudy valitti tuomioistaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen, koska katsoi sananvapauttaan loukatun ja ettei hän ollut saanut oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Antamassaan päätöksessä EIT tarkastelee varsin yksityiskohtaisesti molempien valitusperusteiden täyttymistä, mutta on yksimielisesti päättänyt jättää valituksen tutkimatta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 17 artiklan perusteella eli se katsoi, ettei Roger Garaudy ollut tässä tapauksessa käyttänyt väärin sananvapauttaan kiistämällä natsien rikokset ihmisyyttä vastaan ja vähätellessään juutalaisten kärsimyksiä natsihallinnon aikana. (EIT 24.6.2003.)

Toisessa Ranskan valtiota kohtaan tehdyssä valituksessa EIT harkitsi ihmisoikeussopimuksen 17 artiklan soveltamista tapaukseen, mutta on kuitenkin päätenyt siihen, ettei kyseistä artiklaa voinut soveltaa ja ottivat valituksen käsittelyyn ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan perusteella (EIT 23.9.1998).

Marie-François Lehideux ja Jacques Isorni olivat julkaisseet vuonna 1984 Le Monde-lehdessä kokosivun ilmoituksen kahden marsalkka Philippe Pétainin muiston kunnioittamiseksi perustetun yhdistyksen nimissä. Ilmoituksessa he puolustivat voimakkaasti natsi-Saksan kanssa yhteistoimintaa tehneen – ja toiminnastaan vuonna 1945 kuolemaan tuomitusta – entisen kenraalin ja poliitikon toimintaa. Vastarintaliikkeen entisten jäsenten yhdistys teki rikosilmoituksen siitä, että kirjoittajat olivat puolustaneet rikollista yhteistoimintaa vihollisen kanssa – mikä on erikseen määritelty rikokseksi Ranskan lainsäädännössä. (EIT 23.9.1998.)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, ettei 17 artikla ollut sovellettavissa tapaukseen, koska historioitsijat edelleen esittävät erilaisia tulkintoja Pétainin johtaman Ranskan yhteistoimintahallituksen toimista saksalais miehityksen aikana, eikä mikään tulkinta ollut yksiselitteisen historiallisen totuuden asemassa. Kirjoittajat myös tuomitsivat ilmoituksessa natsihallituksen teot, vaikkakin he jättivät huomiotta sen, missä määrin Pétain oli omalla toiminnallaan edistänyt mm. natsien juutalaisvainoja. (EIT 23.9.1998.)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että valittajien sananvapautta oli rajoitettu perusteettomasti ja kohtuuttomasti. EIT:n päätökseen vaikutti se, että kyseessä oli selkeästi ilmoitukseksi merkitystä aineistosta ja se oli julkaistu kahden laillisesti perustetun yhdistyksen nimissä ja ilmoituksen teksti vastasi suoraan näiden yhdistysten tarkoitusta. EIT katsoi, että ilmoituksen voitiin tulkita vain tähtäävän Pétainin saaman tuomion tutkimiseen uudelleen. EIT katsoikin, että valittajien sananvapautta oli rajoitettu tarkoituksettomaksi. Alkuperäisessä tuomiossa valittajat oli tuomittu vain symboliseen 1 frangin vahingonkorvaukseen ja julkaisemaan osia oikeuden päätöksestä lehti-ilmoituksessa. Omassa yksimielisessä päätöksessään EIT velvoitti Ranskan valtion maksamaan valittajille korvausta oikeudenkäyntikuluista, mutta ei muuta hyvitystä. (EIT 23.9.1998.)

6.3 Sananvapauden perusteltu rajoittaminen

Ranskan hallitus oli vaatinut, että myös Gilles Soulasin ja Guillaume Fayen tekemä sananvapauden rajoittamista koskeva valitus olisi jätetty käsittelemättä 17 artiklan pe-

rusteella (EIT 10.7.2008). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, etteivät valituksen kohteena olleen teoksen väitteet olleet niin vakavia, että valitus olisi pitänyt jättää käsittelemättä. Soulasin omistama kustannusyhtiö oli vuonna 2000 julkaissut Fayen kirjoittaman teoksen ”La colonisation de l’Europe. Discours vrai sur l’immigration et l’islam”. Kirjassa Faye pyrki osoittamaan, että islam pyrki Ranskan ja Euroopan valloittamiseen ja yhtenä keinona tässä valloituksessa oli nuorisorikollisuus. Fayen mukaan Eurooppa oli ajautumassa kaaokseen ja ainoa ratkaisu vastustaa tätä kehitystä oli etnisen kansalaissodan puhkeaminen ja islamisaation torjunta väkivalloin. Tässä tapauksessa EIT katsoi yksimielisesti, että sananvapauden rajoittaminen oli perusteltua ja välttämätöntä (ja piti myös valittajille määrättyjä varsin korkeita sakkoja perusteltuina, koska rikoksesta olisi voinut Ranskan lainsäädännön mukaan tuomita myös vankeusrangaistukseen). (EIT 10.7.2008.)

Euroopan ihmisoikeussopimuksen sananvapautta koskevassa 10 artiklan soveltamisessa on haluttu erityisesti suojata poliittiseen toimintaan liittyvää sananvapautta ja poliittisen keskustelun vapautta onkin EIT:n tulkinnan mukaan mahdollista rajoittaa vain pakottavin perustein. Poliittisessakaan keskustelussa ei kuitenkaan saa käyttää millaisia väitteitä tahansa.

Daniel Féret oli Belgian parlamentin jäsen ja kansallismielisen puolueen puheenjohtaja. Puolueen vaalikampanjat vuosina 1999–2001 olivat johtaneet useisiin rikosilmoituksiin rotuun, etniseen alkuperään ja kansalaisuuteen perustuvaan syrjintään kiihottamisesta. Belgiassa parlamentin jäsenillä on syytesuoja, mutta parlamentti oli syyttäväviranomaisen esityksestä päättänyt äänestyksellä poistaa Féretin syytesuojan niiden kirjoitusten osalta, jotka eivät liittyneet suoraan hänen toimintaansa parlamentissa. Belgialainen tuomioistuin tuomitsi Féretin rasistiseen syrjintään ja väkivaltaan kiihottamisesta yhdyskuntapalveluun tai vankeuteen ja menettämään vaalikelpoisuutensa 10 vuodeksi. (EIT 16.7.2009.)

Valitusta käsitellessään Euroopan ihmisoikeustuomioistuin kiinnitti erityistä huomiota valittajan asemaan poliitikkona ja parlamentin jäsenenä, sillä poliittisen keskustelun vapautta voidaan rajoittaa vain pakottavin perustein. Tuomioistuin tekikin lopullisen päätöksensä äänestysratkaisuna, jossa äänet jakautuivat 4–3. Enemmistö tuomareista katsoi, että sananvapauden rajoitukset olivat perusteltuja, koska Féret yllytti maahanmuuttajiin kohdistuvaan syrjintään ja väkivaltaan mm. esittämällä maahanmuuttajat

rikollisina, jotka tulivat maahan vain käyttääkseen hyväkseen erilaisia etuuksia. Enemmistön mielestä väitteet olivat laadultaan sellaisia, etteivät ne olleet hyväksyttäviä edes poliittisen keskustelun nimissä. Vähemmistöön jääneet tuomarit taas katsoivat, että valittajan kirjoitukset perustuivat suoraan hänen edustamansa puolueen ohjelmaan ja puolue oli laillinen puolue Belgiassa, joten kirjoitukset mahtuivat tämän vuoksi hyväksyttävän poliittisen keskustelun ja yhteiskunnallisen kritiikin piiriin. Nämä tuomarit jäivät kuitenkin (niukkaan) vähemmistöön äänestyksessä. (EIT 16.7.2009.)

Vuonna 2004 neljä ruotsalaista parikymppistä nuorta miestä jakoi yhteiskunnan homoseksuaalisuuden hyväksyntää vastustavia lentolehtisiä paikallisessa lukiossa oppilaiden kaappeihin. Lentolehtisten jakajat saivat syytteet kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Syytettyjen saamat tuomiot vaihtelivat eri oikeusasteissa, mutta korkein oikeus määräsi kolme syytetyistä ehdolliseen vankeuteen ja sakkoihin ja yhden valvontaan. Valittajat katsoivat sananvapauttaan loukatun ja vetosivat siihen, etteivät he halunneet halventaa homoseksuaaleja vaan herättää keskustelua objektiivisuuden puuttumisesta Ruotsin kouluissa. Euroopan ihmisoikeustuomioistui katsoi, että vaikka yhteiskunnallisen keskustelun käyminen olikin hyväksyttyä, niin lentolehtisissä homoseksuaalisuutta ja homoseksuaalisuutta oli kuvattu halventavalla tavalla niin, että lehtisten voitiin katsoa yllyttävän homoseksuaaleihin kohdistuvaan vihaan. EIT pitkin yksimielisesti sananvapauden rajoittamista perusteltuna ja välttämättömänä ja piti myös rikoksesta määrättyjä rangaistuksia kohtuullisina. (EIT 9.2.2012.)

6.4 Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksistä löytyy myös kaksi tapausta, joissa tuomioistuin on pitänyt itse sananvapauden rajoittamista perusteltuna, mutta on katsonut asian käsittelyyn kansallisissa oikeusistuimissa sisältäneen sellaisia epäselvyyksiä tai väärinkäytöksiä, että on katsonut perusteettomiksi.

Liettualainen Danute Balsyte-Lideikiene oli vuodesta 1996 lähtien julkaissut kirjoittamaansa ”Liettuan kalenteria”, joka sisälsi kirjoittajan päiväkohtaisia merkintöjä ja historiallisten tapahtumien kommentointia kirjoittajan näkökulmasta. Vuoden 2000 kalenteri sisälsi paljon materiaalia, jonka katsottiin solvaavan puolalaisia, venäläisiä ja juutalaisia. Yliopiston professorien asiantuntijalausuntoihin nojautuen oikeus tuomitsi

kirjoittajan järjestysrikkomuksesta, antoi kirjoittajalle varoituksen ja määräsi kalenterin myymättömät kappaleet takavarikoitaviksi. Balsyte-Lideikiene valitti tuomioistaan ylempiin oikeusasteisiin vedoten sananvapauteensa ja siihen, ettei asiantuntijoita ollut kutsuttu oikeuden istuntoon, vaan oikeuden päätös oli perustunut näiden kirjallisiin lausuntoihin. Neljästä lausunnon antaneesta professorista kolme katsoi, että vuoden 2000 kalenteri edusti radikaalia nationalismia ja kansallista ylemmyyttä muihin etnisiin ryhmiin nähden. Yksi professoreista ei nähnyt kalenterin loukkaavan tai solvaavan etnisiä vähemmistöjä. (EIT 4.11.2008.)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi päätöksessään yksimielisesti, että Liettuan oikeuslaitoksella oli ollut riittävät perusteet valittajan sananvapauden rajoittamiseen eikä ihmisoikeussopimuksen 10 artiklaa ollut rikottu. Sen sijaan EIT katsoi, että tapauksessa oli rikottu sopimuksen 6 artiklaa (oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin), kun hänellä ei ollut oikeudenkäynnin kuluessa mahdollisuutta kuulustella asiantuntijoita, joiden lausuntoihin tuomio perustui. (EIT 4.11.2008.)

Turkkilainen poliitikko ja maan entinen pääministeri Necmettin Erbakan oli tuomittu vankeuteen ja sakkoon sillä perusteella, että hän olisi vaalipuheessaan puolustanut yksin uskonnollisille arvoille perustettua yhteiskuntaa. Siinä vaiheessa, jolloin asiaa käsiteltiin turkkilaisissa oikeusistuimissa vuosina 1998–2001, Turkissa noudatettiin (vielä) Atatürkin perinnettä ja vaatimusta sekularistisesta yhteiskunnasta. Maan perustuslakituomioistuin oli esimerkiksi hajottanut Erbakanin johtaman puolueen sillä perusteella, että sillä oli ollut sekularismin vastaista toimintaa. Erbakania vastaan nostettiin syyte vuonna 1994 sillä perusteella, että hän olisi ennen vuoden 1994 paikallisvaaleja pitänyt julkisen puheen, jossa kiihotettiin vihaan ja vihollisuuksiin korostamalla uskonnollisia, rodullisia ja alueellisia eroja. Erbakan kiisti syytteet ja vetosi mm. siihen, että valtiota edustava tarkkailija oli osallistunut hänen vaalitulaisuuksiinsa eikä ollut löytänyt niistä huomauttamista. Erbakan myös sanoi, että todisteena käytetyt videonauhat olivat vääristeltyjä. (EIT 6.7.2006.)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että todisteeksi esitettyjen videonauhojen perusteella Erbakanin sananvapauden rajoittaminen oli täysin perusteltua ottaen huomioon jännittyneen poliittisen tilanteen alueella, jossa puhe oli pidetty. EIT löysi kuitenkin useita epäselvyyksiä ja puutteita Erbakania vastaan käydyssä oikeusprosessissa:

syyte oli nostettu vasta yli neljä vuotta tapahtumien jälkeen ja syyte perustui videonauhoihin, joiden autenttisuus oli asetettu kyseenalaiseksi. Lisäksi tuomioistuimen kokoonpanossa oli ollut mukana sotilastuomari ja vaikka tuomioistuimen kokoonpanoa oli myöhemmin muutettu, mutta aiemmin tehtyjä päätöksiä ollut uudistettu tuomarin vaihdon jälkeen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoikin yksimielisesti että asian käsittelyssä oli rikottu sekä valittajan oikeutta sananvapauteen että oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. (EIT 6.7.2006.)

6.5 Kiihottaminen, sananvapaus ja toimittajan vapaus

Yksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen varhaisimmista tapauksista, joka liittyy sananvapauden rajoittamiseen rasistisen vihapuheen perusteella, on tanskalaisen toimittajan Jens Olaf Jersildin tapaus. Jersild oli Tanskan yleisradioyhtiön toimittaja, joka oli tehnyt televisioon lyhyen dokumenttiohjelman ”vihreätakeiksi” itseään kutsuneesta rasistisesta nuorisoryhmästä. Ohjelmaan oli sisältynyt useita kohtia, jossa nuoret esittivät loukkaavia ja rasistisia väitteitä maahanmuuttajista ja eri etnisistä ryhmistä. Sekä väitteitä esittäneet nuoret että toimittaja Jersild tuomittiin oikeudessa; nuoret rasististen mielipiteiden julkisesta esittämisestä ja Jersild avuannosta ja yllyttämisestä kyseiseen rikokseen. Jersild valittiin saamastaan tuomiosta eri oikeusasteisiin ja lopulta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen. (EIT 23.9.1994.)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että ohjelmassa haastateltujen nuorten mielipiteet olivat niin loukkaavia ja äärimmäisiä, etteivät ne nauttineen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan suojaa. Oikeuden mukaan Jersildin asema oli kuitenkin toinen, koska mielipiteet eivät olleet hänen omiaan, vaan hän ainoastaan välitti nuorten näkemykset toimittajan ominaisuudessa. Poliittisten mielipiteiden esittäminen lisäksi tiedotusvälineiden sananvapaus on erityisen keskeistä demokraattisissa yhteiskunnissa ja sitä voi rajoittaa vain erityisen painavin perustein. Äänestyspäätöksen (12–7) jälkeen EIT katsoi, että Jersildin sananvapautta toimittajan ominaisuudessa oli rajoitettu perusteettomasti. Vähemmistöön jääneet seitsemän tuomaria katsoivat, että Jersild oli itsekin syyllistynyt rasististen näkemysten levittämiseen, koska ei ollut tuominnut ”vihreätakkien” esittämiä väitteitä riittävän selvästi ohjelman yhteydessä ja oli ylipäättäen sisällyttänyt erittäin loukkaavia lausumia useiden tuntien mittaisista

haastatteluista leikattuun ja koottuun muutaman minuutin pituiseen televisiodokumenttiin. (EIT 23.9.1994.)

7 Suomalainen oikeuskäytäntö kiihottamisrikoksissa

7.1 Provokaatio voi toimia itseään vastaan

Suomalaisessa oikeuskäytännössä tärkein kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeva oikeustapaus on korkeimman oikeuden vuonna 2012 tekemä ennakkopäätös (KKO:2012:58). Myöhemmässä kotimaisessa oikeuskäytännössä vedotaan poikkeusta tämän ennakkopäätöksen perusteluihin sekä sen käsittelyn yhteydessä tehtyyn rajanvetoon sananvapauden nimissä sallitun mielipiteenilmauksen ja rikoslaissa määritellyn kiihottamisen välillä. Korkein oikeus ei ole myöhemmin myöntänyt valituslupia kiihottamisrikoksia koskevissa asioissa, joten se selvästi katsoo, etteivät uudet tapaukset ole tuoneet mitään tarvetta uudelle lain tulkinnoille tai oikeuskäytännön tarkentamiselle.

7.1.1 Halla-aho haastaa rikoslain

Paikallispoliitikko (myöhemmin kansanedustaja ja Euroopan parlamentin jäsen) Jussi Halla-aho oli kirjoittanut 3.6.2008 julkaistussa blogissaan mm. ”Ohikulkijoiden ryöstely ja verovaroilla loisiminen on somalien kansallinen, ehkä suorastaan geneettinen erityispiirre”. Lause oli toistettu kahteen kertaan. Tästä lausumasta syyttäjä vaati Halla-aholle rangaistusta kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. (KKO:2012:58.)

Samassa blogikirjoituksessa Halla-aho oli esittänyt (myös kahteen kertaan) väittämän ”Profeetta Muhammed on pedofiili, ja islam on pedofilian pyhittävä uskonto, siis pedofiiliuskonto. Pedofilia on Allahin tahto.” Tästä väittämästä syyttäjä vaati Halla-aholle rangaistusta uskonrauhan rikkomisesta. Tässä yhteydessä tarkastelen lähinnä vain kiihottamista kansanryhmää vastaan koskenutta syytettä. (KKO:2012:58.)

Halla-ahon blogikirjoitus oli tahallinen provokaatio, jolla hän tarkoituksellisesti etsi sallitun sananvapauden rajoja – luullen kuitenkin olevansa hiuksenhienosti rajan sallitulla puolella – sillä kirjoitus oli otsikoitukin nimellä ”Muutama täky Illmanin Mikalle”. Nimi

viittaa tuolloin valtiosyyttäjänä toimineeseen Mika Illmaniin, joka oli erityisen perehtynyt sananvapausasioihin ja oli vuonna 2005 tehnyt väitöskirjan juuri kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. (Halla-aho 2008a.)

Halla-ahon provokatiiviseksi tarkoitettun blogikirjoituksen taustalla oli kaksi kirjoitusajankohtaan tuoretta tapahtumaa. Tampereen käräjäoikeus oli muutamaa päivää aikaisemmin tuominnut tamperelaisen Seppo Lehdon ehdottomaan vankeuteen törkeistä kunnianloukkauksista, kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja uskonrauhan rikkomisesta. Mika Illman oli toiminut syyttäjänä kyseisessä oikeudenkäynnissä. Halla-aho paheksuu Lehdon saamaa tuomiota ja tarttuu erityisesti yhtenä syytekohtana olleeseen uskonrauhan rikkomiseen. Halla-aho esittääkin ”pedofiliauskontoa” koskevat väittämänsä testatakseen, voiko islamin uskoa kritisoida Suomessa asiallisin perustein. Hänen mukaansa väitettä ei voida pitää loukkaavana, koska se perustuu Koraanissa esitettyihin seikkoihin. (Halla-aho 2008a.)

Toisen, somaleita koskevan väittämänsä Halla-aho taas esittää kritiikkinä sille, ettei Julkisen sanan neuvosto ollut ottanut edes käsittelyyn sanomalehti Kalevan pääkirjoituksesta tehtyä kantelua. Kyseisessä pääkirjoituksessa oli todettu, että ”päissään tappaminen on suomalaisten kansallinen, ehkä suorastaan geneettinen erityispiirre”. Pääkirjoitus loukkasi Halla-ahon mielestä suomalaisia ja myös suomalaiset ovat hänen mukaansa ”kansanryhmä”, josta ei saa esittää negatiivisia yleistyksiä. Blogillaan Halla-aho halusi tarkoituksellisesti testata, saako vähemmistökansanryhmistä esittää vastaavia loukkaavia yleistyksiä kuin suomalaisista. (Halla-aho 2008a.)

7.1.2 Tapauksen käsittely alemmissa oikeusasteissa

Helsingin käräjäoikeus ja Helsingin hovioikeus olivat kumpikin katsoneet Halla-ahon syyllistyneen uskonrauhan rikkomiseen, mutta hylkäsivät kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan syytteen. Sekä käräjäoikeus että hovioikeus katsoivat, että kirjoitus liittyi Jussi Halla-ahon poliittiseen toimintaan, jonka ydinaluetta oli juuri kriittinen suhtautuminen maahanmuuttoon ja ”islamisaatioon”. Tuomioiden perustelujen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään antanut erityistä suojaa poliittisia kannanottoja koskevalle sananvapaudelle. Vaikka syytteessä tarkoitettua

lausumaa ei ollutkaan annettu varsinaisessa poliittisessa toiminnassa, niin myös kirjoittajan säännöllinen blogi voitiin oikeuden mukaan katsoa osaksi hänen poliittista toimintaansa. (Helsingin KäO 8.9.2009; Helsingin HO 29.10.2010.)

Helsingin hovioikeus katsoi, että Halla-ahon blogikirjoitus täytti lähtökohtaisesti rikoksen tunnusmerkistön, mutta katsoi, ettei perusteluja rikoksesta tuomitsemiselle ollut kahdesta eri syystä. Ensinnäkin kirjoitus oli osa Halla-ahon poliittista toimintaa ja toisaalta blogikirjoitus oli tehty parodisessa sävyssä ja sen kritiikki oli kohdistettu erityisesti viranomaisiin. Myös Jussi Halla-aho korosti hovioikeudessa bloginsa merkitystä poliittisessa toiminnassaan – eli vaati sille erityistä poliittisia mielipiteitä koskevaa sananvapauden suojaa. (Helsingin HO 29.10.2010.)

Käräjäoikeus tuomitsi Halla-ahon 30 päiväsakkoon ja määräsi blogista poistettavaksi yleisön saatavilta kaikkiaan yhdeksän kappaletta. Hovioikeus piti sakkorangaistuksen ennallaan, mutta rajoitti verkkoviestin poistamismääräyksen kahteen kappaleeseen. (Helsingin KäO 8.9.2009; Helsingin HO 29.10.2010.)

7.1.3 Asian käsittely korkeimmassa oikeudessa

Sekä syyttäjät että Jussi Halla-aho hakivat valituslupaa korkeimpaan oikeuteen ja lupa myönnettiin molemmille. Syyttäjät vaati, että Halla-aho tuomitaan myös kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja Halla-aho puolestaan vaati, että myös uskonrauhan rikkomista koskeva syyte hylätään. Seuraavassa tarkastelen asian käsittelyä korkeimmassa oikeudessa vain kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan syytteen osalta. (KKO:2012:58.)

Korkein oikeus on tarkastellut Halla-ahon blogikirjoitusta suhteessa perustuslain 12 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa turvattuun sananvapauden suojaan. Korkein oikeus toteaa, että ihmisoikeussopimuksen mukaan sananvapautta voidaan rajoittaa, jos se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä muun muassa yleisen turvallisuuden, yleisen järjestyksen tai muiden henkilöiden oikeuksien turvaamiseksi. Korkeimman oikeuden arvioinnin mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on useassa yhteydessä todennut, että poliittista puhetta tai keskustelua yleisesti kiinnostavista kysymyksistä voidaan rajoittaa vain pakottavin perustein. Ihmisoikeus-

tuomioistuimien on kuitenkin toisaalta korostanut, ettei poliittisen keskustelun vapaus ole rajoittamaton ja että demokraattinen ja pluralistinen yhteiskunta perustuu suvaitsevaisuuteen ja tasa-arvoon. (KKO:2012:58.)

Korkein oikeus tarkastelee Halla-ahon blogikirjoitusta suhteessa hänen poliittiseen toimintaansa ja siihen liittyvänä, jolloin sananvapauden rajoittamiselle tarvitaan vahvemmat perustelut kuin siinä tapauksessa, jos asia ei liittyisi poliittiseen toimintaan tai keskusteluun. Ihmisoikeustuomioistuimen käytännön perusteella on voitu päätellä, että rikosoikeudelliseen seuraamukseen tuomitseminen on tullut kysymykseen sananvapauden suojasta huolimatta lähinnä silloin, kun voidaan katsoa ihmis- tai perusoikeuksia loukatun vihaan tai väkivaltaan yllyttämisen muodossa. Korkein oikeus viittaa perusteluissaan EIT:n ratkaisuun 16.7.2009 asiassa *Feret vs. Belgia*, jossa EIT on katsonut perustelluksi kansallismielisen puolueen johtajan ja parlamentin jäsenen tuomitsemisen kiihottamisrikoksesta. EIT:n ratkaisussa katsottiin, ettei valittajan asema parlamentaarikkona vähentänyt hänen vastuutaan ja että oli olennaisen tärkeää, että poliitikot välttäisivät julkisissa puheissa ilmaisuja, jotka ovat omiaan herättämään ja ylläpitämään suvaitsemattomuutta. (KKO:2012:58.)

Korkein oikeus katsoo, että Halla-aho on blogikirjoituksessaan panetellut ja solvannut somaleja kansanryhmänä. Vaikka Halla-aho esittääkin, että hänen tarkoituksenaan on ollut esittää kritiikkiä tiedotusvälineitä ja viranomaistoimintaa kohtaan, niin korkein oikeus katsoo, ettei tällainen tarkoitus oikeuta panettelemaan ja solvaamaan somaleja kansanryhmänä. (KKO:2012:58.)

Korkein oikeus katsoo tuomion perusteluissa, että ”kysymyksessä olleiden kaltaiset panettelevat ja herjaavat lausumat ovat omiaan herättämään suvaitsemattomuutta, halveksuntaa ja mahdollisesti jopa vihaa niiden kohteena olevaa kansanryhmää kohtaan. Ne ovat siten ymmärrettävissä niin sanotun vihapuheen kaltaisiksi lausumiksi, jotka eivät nauti sananvapauden suojaa. Tällaisten lausumien esittäjän on perusteltua kohdistaa rikosoikeudellisia seuraamuksia.” (KKO:2012:58.)

Korkein oikeus katsoo Jussi Halla-ahon syyllistyneen sekä uskonrauhan rikkomiseen että kiihottamiseen kansanryhmää vastaan ja on tuominnut hänet yhteiseen 50 päiväsakkoa vastaavaan sakkorangaistukseen. Korkein oikeus on myös määrännyt rikosten

tunnusmerkistön täyttävät kohdat blogitekstistä poistettaviksi yleisön saatavilta ja hävitettäviksi. Korkeimmassa oikeudessa asian ovat ratkaisseet viisi oikeusneuvosta yksimielisellä päätöksellä. (KKO:2012:58.)

7.2 Halla-ahon villiinnyttäjä

Tutustuessani Jussi Halla-ahon korkeimpaan oikeuteen asti edenneeseen oikeustapaukseen kiinnostuin samalla Halla-ahon blogissa (Halla-aho 2008a) mainitun Seppo Lehdon tapauksesta. Halla-ahon mukaan Lehto on tuomittu 2 vuoden ja 4 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja kymmenien tuhansien vahingonkorvauksiin useista tärkeistä kunnianloukkauksista, kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja uskonrauhan rikkomisesta. Tuollainen rangaistus kuulostaa todella kovalta verrattuna Suomessa näistä rikoksista yleisesti annettuihin pienehköihin sakkorangaistuksiin. Millaiseen kiihottamiseen Suomessa pitää syyllistyä tuollaisen tuomion saadakseen? Ja kuka on tämä kiihottamisen suurrikollinen Seppo Lehto, jonka saamaa tuomiota en ainakaan itse muista käsitellyn julkisuudessa?

7.2.1 Kuka ihmeen Seppo Lehto?

Tutustuin kyseistä oikeudenkäyntiä (ja paria muuta Lehdon oikeudenkäyntiä) koskevaan aineistoon Pirkanmaan käräjäoikeudessa Tampereella kesällä 2016 ja eteeni piirtyi kuva varsin ”mielenkiintoisesta” persoonasta. Lehdon saamista tuomioista onkin vaikea saada tai antaa ymmärrettävää kuvaa pelkkien oikeuden tuomioiden perusteella, joten katson tarpeelliseksi valaista jonkin verran hänen toimintaansa yleisemminkin.

Koska en itse ole koskaan tavannut kyseistä henkilöä tai tutustunut häneen muutoin kuin oikeuden pöytäkirjojen sivuilla, niin päätin turvautua henkilön taustan kuvauksessa hänet paremmin tuntevan asiantuntijan apuun. Omaan rikostuomioonsa johtaneessa blogissaan Jussi Halla-aho kutsuu Seppo Lehtoa ”alapäähuumorin suurmieheksi” (Halla-aho 2008a). Neljä kuukautta aiemmin hän on julkaissut blogikirjoituksen otsikolla ”Seposta ja kiihotuksesta”, jossa hän on kuvaillut tätä henkilöä enemmänkin (Halla-aho 2008b). Tässä blogissaan Halla-aho kuvailee Lehtoa sanoilla ”itse suuri

don kiihote eli elämäntapataitelija”. Tuossa blogissaan Halla-aho viittaa Lehdon videoon, jota parhaillaan tutkitaan kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Hän myös kuvailee videon sisällön varsin yksityiskohtaisesti:

Puheena olevalla videolla Seppo piirtää pilakuvan Mohammed-porsaasta, joka kakkaa koraanin päälle, ja juttelee mukavia kielellä, joka liberaalilla tulkinnalla voidaan nimetä englanniksi. Lipsahtaapa sekaan myös toista kotimaista. Jos kirjoittaisin englannin kielellä, sanoisin, että video, kuten Seppo kokonaisuudessaankin, on hilarious. Täysin sopivaa suomenkielistä adjektiivia en keksi.

[...]

Useimmat netin käyttäjät pitävät Seppoa hygieenisenä ongelmana, koska hän on kaikkialla yhtä aikaa ja spämmää tukkoon ne foorumit, joilla hänelle myönnetään puheenvuoro, minkä lisäksi hän jakaa mielellään kuolemansuudelmia niille, jotka yrittävät pitää maahanmuuttokriittisen keskustelun salonkikelpoisena. Videossa Seppo on kuitenkin sikäli oikealla asialla, että herkästi loukkaantuvat ja rähjäävät muslimit tarvitsevat kipeästi siedätyshoitoa.

(Halla-aho 2008b.)

Myös pelkästään oikeudenkäyntipöytäkirjoja lukemalla saa kuvan henkilöstä, joka ei ota oikeudenkäyntejä vakavasti, vaan yrittää viimeisen asti jatka omalla ”ratkiriemukkaalla” linjallaan. Hän myös kiistää ehdottomasti syyllistyneensä koskaan mihinkään rikolliseen toimintaan julkaistessaan omia perusteltuja mielipiteitään asioista.

Ensimmäinen Seppo Lehtoon kohdistunut syyte ja tuomio kiihottamisesta kansanryhmää vastaan (johon minä törmäsin) oli jo vuodelta 1997. Tuolloin – ennen internetin aikakautta – Lehto oli lähettänyt useille viranomaisille ja tiedotusvälineille telefaxeja, jotka sisälsivät kansanedustaja Eva Biaudet’a ja somaleita kansanryhmänä solvaavaa aineistoa. Kyseisistä teoista Tampereen käräjäoikeus oli määrännyt Lehdolle 70 päivä-sakon sakkorangaistuksen (Tampereen KäO 15.1.1997). Turun hovioikeus hylkäsi myöhemmin Lehdon valituksen ja vahvisti käräjäoikeuden tuomion (Turun HO 19.9.1997).

Lehdon persoonasta kertonee jotain myös se, että juuri hän oli henkilö, joka teki natsitervehdyksen eduskunnassa syyskuussa 2013 ollessaan siellä käymässä kansanedustaja James Hirvisaaren vieraana. Lehto levitti Hirvisaaren ottamaa kuvaa internetissä sivustolla, jolla hän ilmoitti tukevansa Jussi Halla-ahon eurovaaliehdokkuutta. Tässä vaiheessa myös Halla-aho alkoi olla sitä mieltä, ettei Lehto ehkä olekaan kovin ”hilarious”, sillä hän oli pyytänyt Lehtoa lopettamaan kampanjoinnin puolestaan. (Kansanedustajan vieras leikki natsia eduskunnassa 2013; Rantala, J. & Hakahuhta, A. 2013.)

Välikohtaus johti Hirvisaaren eduskunnan puhemieheltä saamiin ankariin nuhteisiin ja Hirvisaaren erottamiseen Perussuomalaisesta puolueesta (Orjala 2013).

Lehto jatkaa edelleen omalla linjallaan ja on mm. vuoden 2017 kuntavaaleissa ehdokkaana omalla listallaan. Omalla vaalisivustollaan Lehto jatkaa hänelle tuttujen teemojen käsittelyä omalla tyylillään.

7.2.2 Kunnianloukkauksia ja kiihottamista

Lehdon vuonna 2008 Tampereen käräjäoikeudessa saamassa tuomiossa (Tampereen KäO 30.5.2008), jota Jussi Halla-aho piti täysin kohtuuttomana, oli kyse siitä, että Lehto oli yhdessä toisen henkilön kanssa julkaissut useita eri henkilöitä koskevia herjaavia sivuja ja tekstejä internetissä. Törkeät kunnianloukkaukset ovat kohdistuneet kaikkiin yhteentoista henkilöön, joista yhdeksän vaati Lehdolle rangaistusta. Näiden yhdeksän joukossa oli kolme kansanedustajaa, käräjätuomari, kaksi kihlakunnansyyttäjää ja rikoskomisario. Törkeiden kunnianloukkauksen lisäksi Lehtoa ja häntä teknisissä asioissa avustanutta diplomi-insinööri Olli Heikkilää syytettiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja uskonrauhan rikkomisesta. (Tampereen KäO 30.5.2008, 20.)

Kiihottamista kansanryhmää kohtaan ja uskonrauhan rikkomista koskevissa syytekohtissa todetaan:

Lehdon ja Heikkilän laatineen ja toimittaneen internetissä yleisön saataville yhteensä 41 sivustoa käsittävän, erittäin suuren määrän tekstiä ja kuvia sisältävän aineiston. He ovat myös toimittaneet internetissä yleisön saataville yhteensä kymmenen puhuttua tekstiä sisältävää äänitettä. Sanotuissa internetin kautta yleisön keskuuteen levitetyissä lausunnoissa ja tiedonannoissa he ovat samaistaneet afrikkalaista alkuperää olevat ihmiset sekä muslimit eläimiin ja verranneet heitä sairauksiin, esittäneet sanottuihin ryhmiin kuuluvat ihmiset vahvasti yleistäen tautien levittäjiksi, loisiksi, raiskajiksi ja muutoin rikollisiksi sekä muutoin vastaavin tavoin halventaneet heitä, ilmeisessä solvaamistarkoituksessa käyttäneet afrikkalaista alkuperää olevista ihmisistä "neekeri" nimitystä sen eri muodoissa ja venäläisistä "ryssä" nimitystä, ilmeisessä solvaamistarkoituksessa julkistaneet piirroksuvia, jotka esittävät afrikkalaista alkuperää olevia ihmisiä halventavalla tavalla ja ilmeisessä solvaamistarkoituksessa julkistaneet piirroksia, jotka esittävät islamin uskontoon ja kulttuuriin liittyviä aiheita halventavalla tavalla.

[...]

[Internetissä julkaistut piirroskuvat, jotka esittävät] Allahia tai profeetta Muhamadia kuvaavia hahmoja sekaantumassa eläimiin ja kamelin, jonka takapuolella on profeetta Muhamadia kuvaava hahmo.

(Tampereen KäO 30.5.2008, 2–3, 6.)

Oikeudenkäynnissä Lehto kiistää teot ja väittää, että:

Hän ei ollut laatinut, levittänyt tai millään muullakaan tavoin ollut tekemisissä syyt-teessä mainitun aineiston kanssa. Lehto on katsonut olevan yleisesti tiedossa, että joku ulkopuolinen taho on hänen nimissään toimien laatinut ja julkaissut aineistoa internetissä. Internet on teknisenä rakennelmana epäluotettava. Siellä olevaan aineistoon tulee olla korostettu lähdekritiikki.

(Tampereen KäO 30.5.2008, 11–12.)

Runsaan todistusaineiston (mm. Lehdolta takavarikoidut kovalevyt ja useat henkilöto-distajat) perusteella kärjäoikeus on todennut Lehdon ja Heikkisen syyllisiksi kaikkiin syytekohtiin. Kärjäoikeus myös toteaa tuomiossaan, että:

Kirjoitusten ja ääni- ja kuvataallenteiden sisältö on ollut poikkeuksellisen halventavaa sisältäen räikeää pornografiaa, halventavia seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä lausuntoja, rasistisia ja uskontoa sekä vakaumusta loukkaavia lausumia ja väitteitä. He ovat sivustoilla edelleen nimelleet asianomistajia lukuisin erilaisin loukkaavin ilmauksin. Sivustoilla on ollut myös lukuisia asianomistajia loukkaavia kuvia. Osia väitteistä on esitettyasianomistajien itsensä esittämiksi. Joissakin sivustoissa lukijaa on kehotettu toimittamaan sähköpostiviestin asianomistajalle. Osalle asianomistajista on sanotusta kehotuksesta toimitettu paljon sisällöltään loukkaavia sähköpostiviestejä.

(Tampereen 30.5.2008, 20.)

Kärjäoikeus tuomitsi Lehdon kaikkiaan 2 vuoden ja 4 kuukauden vankeusrangaistukseen, mutta tähän tuomioon sisältyivät yhdistettyinä Lehdon aiemmat tuomiot. Vankeus tuomittiin ehdottomana, koska rikos tapahtui Lehdon aiemmin saaman ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajalla. Kyseinen tuomio oli yhteen tämänkin oikeusjutun asianosaiseen kohdistuneista rasistisista kunnianloukkauksista, joiden tekotapa oli hyvin samankaltainen kuin tässä oikeusjutussa käsitellyt törkeät kunnianloukkaukset (Tampereen KäO 20.6.2005 ja Turun HO 17.11.2005).

Vuonna 2008 käsitellyssä oikeustapauksessa tuomio tuli pääosin yhdeksästä törkeästä kunnianloukkauksista eikä uskonrauhan rikkomisesta tai kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Lehto tuomittiin myös menettämään sotilasarvonsa, menettämään rikoksentekovälineenä käytetyn tietokoneen kovalevyn ja cd-aseman valtiolle sekä poistamaan huomattavan määrän sivuja internetistä. Lehtoa sivustojen teknisessä toteutuksessa avustanut diplomi-insinööri tuomittiin 1 vuoden ja 2 kuukauden ehdolliseen vankeuteen sekä 60 päiväsakon sakkorangaistukseen. Yhdessä miehet määrättiin mak-

samaan kunnianloukkauksrikosten asianomistajille yhteensä 45 000 euroa vahingonkorvauksia ja korvaamaan 30 000 euroa oikeudenkäyntikuluja. (Tampereen KäO 30.5.2008, 31–32.)

Syytetyt valittivat tuomioista Turun hovioikeuteen, mutta hovioikeus vahvisti käräjäoikeuden tuomion (Turun HO 26.6.2009). Hovioikeudelle esittämässään vaatimuksessaan syytteiden hylkäämisestä Lehto vetoaa mm. seuraavasti:

Ei ole suoritettu vertailua siitä, milloin verkkosivustoista löydetty aineisto, joka ilmenee haastehakemuksen liitteestä 11 ja jonka käräjäoikeus on määrännyt poistettavaksi ja hävitettäväksi, ensimmäisen kerran esiintyy levitetyssä nettiaineistossa ja milloin se on tallennettu ensimmäisen kerran Lehdon tietokoneen kovalevyille. Lehdon koneelta löytyneen vähäisen kuva-aineiston voidaan katsoa olevan vain aiheodiste siitä, että hänellä voisi olla jotakin tekemistä kyseisten sivustojen kanssa. Lehdon kovalevyiltä ei ole löydetty mitään syytekohdissa tarkoitettua loukkaavaa tekstiaineistoa, jonka tekstisisältö olisi suoraan tai edes osittain samaa kuin syytteessä tarkoitettu loukkaava kirjoittelu.

(Turun HO 26.6.2009, 2.)

Edelleen Lehto toteaa, että piirroskuvat, joiden perusteella Lehtoa on syytetty uskonrauhan rikkomisesta, ovat ” islamilaisuuden poliittista kritiikkiä, eikä niillä pyritä loukkaamaan islamilaisten uskonnollisia tunteita.” Islamilaisuuden poliittinen kritiikki taas tapahtui levittämällä kuvia, joissa Allah ja profeetta Muhammed harjoittivat seksiä kameleiden ja muiden eläinten kanssa. (Turun HO 26.6.2009, 2.)

7.3 Kikkarapäätä kuonoon

Lehdon eduskuntaperformanssin ja omien natsilausuntojensa takia Perussuomalaisista vuonna 2013 erotettu James Hirvisaari oli syyllistynyt kyseenalaisiin lausuntoihin jo kauan ennen kansanedustajakauttaan. Hirvisaari oli helmikuussa 2010 kirjoittanut verkkolehden ylläpitämälle sivustolle otsikolla ”Kikkarapäätä kuonoon”. Tässä kirjoituksessa Hirvisaari toteaa:

Valitettavasti hillittömän muslimimaahanmuuton myötä Suomessakin tulee olemaan lisääntyvässä määrin myös ihka aitoa rasismia, joka kohdistuu varsinkin juutalaisiin mutta myös kantaväestöön ja muihin etnisiin ryhmiin. Ja kaupan päälle syrjintää, sie-tämätöntä ylimielisyyttä ja huonoa käytöstä, vihaa, naisten alistamista, lasten silpomista, seksuaalista häiriköintiä ja vähemmistöjen vainoa, mellakointia, lippujen polttelua, älämölöä, huumeita, ryöstelyä, raiskausrikoksia, pedofiliaa, polygamiaa, lapsiavioliittoja, häpeäväkivaltaa, rituaaliteurastuksia, ruoskimisrangaistuksia, kivityksiä ynnä muita läpeensä inhottavia ja umpikieroutuneita tapoja ja ilmiöitä. Lopulta jopa

itsemurhapommituksia ja terrorismia. Siis jos emme tanssi tasan tarkkaan heidän pillinsä mukaan.

(Kouvolan HO 12.12.2011.)

Syyttäjä on vaatinut Hirvisaarelle rangaistusta kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, mutta Päijät-Hämeen käräjäoikeus on hylännyt syytteen 10.11.2010. Yksin asian ratkaissut käräjäoikeuden tuomari on katsonut, että vaikka kirjoitus voitaisiinkin tulkita uhkaavaksi, panettelevaksi ja solvaavaksi, niin se kuuluu poliittisen sananvapauden piiriin. Kirjoituksen julkaisemisen aikaan Hirvisaari oli kunnanvaltuuston jäsen ja asettumassa kansanedustajaehdokkaaksi. (Päijät-Hämeen KäO 10.11.2010.)

Syyttäjä on valittanut tuomiosta Kouvolan hovioikeuteen ja vaatinut Hirvisaarelle sakorangaistusta kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Hirvisaari on edelleen vedonnut sananvapauteensa poliitikkona ja katsonut vain ottaneensa kantaa suomalaiseen maahanmuuttokeskusteluun. Hirvisaaren mukaan hänen tarkoituksenaan ei ole ollut solvata tai panetella, vaan kirjoituksessa on lueteltu islamilaiseen maailmaan kuuluvia todellisia ilmiöitä. Hän ei ole käyttänyt alatyylisiä kieltä, eikä kyse ole myöskään vihapuheesta. (Kouvolan HO 12.12.2011.)

Kouvolan hovioikeus on tarkastellut syyttäjän vaatimusta suhteessa poliittiseen sananvapauteen ja on tukeutunut päätöksessään Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöön (mm. EIT 16.7.2009 ja EIT 10.7.2008) eli Féretin, Soulaksen ja Erbakanin tapaukset, joita on esitelty opinnäytteen luvussa 6.1.). Hovioikeus toteaa päätöksessään, että ”Vaikka kirjoituksessa on kyse yleistä mielenkiintoa omaavasta keskusteluaiheesta ja poliittisesta puheenvuorosta, johon tulee suhtautua sallivammin, ei siinä ole kyse EIT:n ratkaisukäytännöstä ilmenevistä periaatteista huomioon ottaen sananvapauden rajoissa esitetystä asiallisesta maahanmuuttopolitiikkaan liittyvästä ankarasta kritiikistä. A:n asema poliitikkona ei vähennä hänen vastuutaan. Koko kansanryhmän leimaaminen rikolliseksi ei ole myöskään sananvapauden rajoissa esitettyä sallittua liioittelua ja provokaatiota.” (Kouvolan HO 12.12.2011.)

Kouvolan hovioikeuden kolme tuomaria ovatkin yksimielisesti tuominneet James Hirvisaaren kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ja määränneet rangaistukseksi 25 päiväsakkoa. Rangaistusta määrättäessä on otettu huomioon poliittisen sananvapauden

käyttämiseen liittyvät näkökohdat. Hirvisaari on hakenut korkeimmalta oikeudelta valituslupaa, mutta sitä ei ole myönnetty. (Kouvolan HO 12.12.2011.)

7.4 Joukkovoimaa susirajalla

Pohjois-Karjalassa sijaitseva Lieksan pikkukaupunki sai vuoden 2011 syksyllä osakseen valtakunnallista huomiota sen takia, että paikkakunnalle sijoitetut somalipakolaiset olivat saaneet osakseen erittäin paljon vihamielistä ja rasistista kohtelua. Lieksan tilanne huomioitiin niin Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (Lieksaa uhkaa rasismintauti 2011) kuin valtakunnallisessa televisiossakin (Ajankohtainen kakkonen 2011). Lieksassa ”maahanmuuttokriitikot” olivat lähteneet myös suoran toiminnan tielle, mutta osa toiminnasta tapahtui myös internetissä sellaisissa muodoissa, että se täytti kiihottamisriikoksen tunnusmerkistön.

Kolmekymppinen Herra Ö perusti 12.11.2011 Facebookiin kaikille avoimen ryhmän nimeltä ”Mamu keskustelu ilman sensuuria (Lieksa)”. Ryhmästä ei koskaan tullut erityisen suosittua, sillä jäseniä sillä oli enimmillään 57 henkilöä. Ryhmän koko ja avoimuus riittivät kuitenkin siihen, että ryhmään kirjoitetut viestit katsottiin ”saatetuiksi yleisön saataville”.

Ryhmän nimikin antoi ymmärtää, että tässä ryhmässä sai esittää jyrkkiäkin mielipiteitä ilman sensuuria. Nähtävästi ryhmän perustaja ja hänen tuttavansa olivat pettyneet siihen, ettei heidän viestejään julkaistu muissa ryhmissä tai ne poistettiin sieltä myöhemmin ylläpidon toimesta. Tässä tapauksessa ryhmän perustanut Herra Ö lisäksi varmisti, ettei kukaan voinut sensuroida ryhmää edes teoriassa, koska kenellekään ei ollut ylläpitäjän oikeuksia – ei siis edes ryhmän perustajalla itselläänkään.

Ryhmä on ehtinyt toimia vain muutaman päivän ajan, kun viranomaiset ovat kiinnittäneet siihen huomiota. Yhtä lukuun ottamatta kaikki viestit, joita myöhemmät rikossyytteet koskevat, on julkaistu ryhmässä 13.–16.11.2011 välisenä aikana. Poliisin vakavasta suhtautumisesta asiaan kertoo se, että kahdeksan Facebook-ryhmään kirjoitettua oli otettu kiinni kuulusteluja varten ja kahta epäiltiin rikoksen vakavammasta muodosta eli törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan (Kahdeksan Facebook-kirjoittelijaa otettu kiinni Lieksassa 2011).

Poliisin suorittaman esitutkinnan jälkeen rikosepäilyt kiihottamisesta kansanryhmää vastaan tai törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ovat edenneet syyteharjintaan valtakunnansyyttäjänvirastoon kaikkiaan kymmenen henkilön osalta. Syytteet nostettiin heistä kahdeksaa vastaan, sillä silloinen apulaisvaltakunnansyyttäjä Jorma Kalske päätti jättää syytteet nostamatta kahden epäillyn kohdalla joko teon vähäisyyden tai tekijän nuoren iän takia (Kahdeksalle syytteet Lieksan Facebook-rasismista 2012).

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus on käsitellyt asiaa 3.5.2012 ja on tuolloin päättänyt hylätä syytteen kahden syytetyn kohdalla. Ryhmän perustajan Herra Ö:n syytteet on hylätty, koska hän ei itse ole syyllistynyt uhkaavien, panettelevien tai solvaavien viestien julkaisemiseen. Hän ei ollut myöskään ryhmän ylläpitäjä, eikä siten tuossa roolissa rikosoikeudellisessa vastuussa toisten julkaisemista viesteistä. Pelkkä provokatiivisella nimellä varustetun Facebook-ryhmän perustaminen ei täytä rikoksen tunnusmerkkejä. (Pohjois-Karjalan KäO 3.5.2012, 16.)

Syyte on hylätty myös Herra Ä:n kohdalla, koska hänen kirjoittamansa viestien ei voitu katsoa kohdistuvan suoraan mihinkään Suomessa olevaan kansanryhmään. Vaikka Herra Z on osallistunut ryhmän rasistissävyiseen keskusteluun, niin hänen kirjoittamansa viestit eivät ole täyttäneet kiihottamisrikoksen tunnusmerkkejä yleisten sanamuotojensa takia. (Pohjois-Karjalan KäO 3.5.2012, 15–16.)

Muut kuusi syytettyä oikeus on tuominnut kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Sari Nygren, Jari Sormunen, Ari Turunen ja Jarno Turunen on tuomittu kukin 25 päiväsakon sakkorangaistuksiin. Nämä henkilöt ovat julkaisseet ryhmässä rasistisia vitsejä ja iskulauseita. Iskulauseista esimerkkeinä ”Suosi suomalaista – potki pakolaista” ja kehotus ohjata pakolaiset itärajan taakse ammuttaviksi. (Pohjois-Karjalan KäO 3.5.2012.)

Kaikki tuomitut ovat oikeudessa vedonneet siihen, etteivät he omien väitteidensä mukaan tienneet keskusteluryhmän olevan julkinen, vaan ovat olettaneet sen olevan suljettu suppean piirin ryhmä. Osa syytetyistä vetosi myös siihen, etteivät ole itse liittyneet ryhmään, vaan joku toinen henkilö on heidät siihen liittänyt. Useampi syytetyistä myös katsoi, etteivät heidän viestinsä olleet tarkoitettu uhkaamaan, solvaamaan tai panettelemaan mitään kansanryhmää. (Pohjois-Karjalan KäO 3.5.2012, 6–8.)

Ne kaksi henkilöä, joita poliisi oli epäillyt törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, ovat saaneet ankarammat rangaistukset. Mika Ryyänen on tuomittu 75 päiväsakon rangaistukseen. Timo Turunen on tuomittu 60 päiväksi vankeuteen, joka hänen aiemman rikostaustansa takia on tuomittu ehdottomana. Oikeus on kuitenkin katsonut, että rangaistuksen voi suorittaa yhdyskuntapalveluna, koska edellisestä vankeusrangaistuksesta on kulunut jo muutamia vuosia. (Pohjois-Karjalan KäO 3.5.2012, 12–14 .)

Mika Ryyänen on julkaissut sivustolla useita väkivaltaisista tietokonepeleistä ja elokuvista leikkaamia videoita, joiden ohkeen hän on liittännyt viestejä, joissa toivoo samanlaista menettelyä maahanmuuttajia kohtaan Lieksassa. Mika Ryyänen on oikeuden mukaan esittänyt viesteissään maahanmuuttajiin kohdistuvan väkivallan hyväksyttävänä ja toivottavana. Kovimman rangaistuksen saaneen Timo Turusen viesteissä on taas esitetty vielä hieman suurempia uhkauksia maahanmuuttajia kohtaan tyyliin ”...niskat parilta neekeriltä poikki... köyttä löytyy”. Timo Turunen on myös kutsunut maahanmuuttajia haiseviksi eläimen ulosteiksi ja esittänyt yleistäviä väittämiä, joissa kaikki maahanmuuttajat esitetään raiskaajina. (Pohjois-Karjalan KäO 3.5.2012.)

Asiaa on käsitelty edelleen Itä-Suomen hovioikeudessa kolmen syytetyn osalta. Sari Nygren ja Timo Turunen ovat valittaneet tuomioistaan ja vaatineet syytteiden hylkäämistä (Turunen vaihtoehtoisesti vankeusrangaistuksen lieventämistä sakkorangaistukseksi). Syyttäjä on puolestaan vaatinut Mika Ryyäsen sakkorangaistuksen koven tamista vähintään neljän kuukauden ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. Lisäksi syyttäjä on vaatinut, että Timo Turusen rangaistus kovennetaan vähintään neljän kuukauden ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. Syyttäjä on myös vaatinut, etteivät Mika Ryyänen ja Timo Turunen voisi aiemmasta rikostaustastaan johtuen suorittaa vankeusrangaistuksiaan yhdyskuntapalveluna. (Itä-Suomen HO 25.4.2013.)

Hovioikeus on päätenyt säilyttämään Sari Nygrenin tuomion sellaisenaan. Mika Ryyäsen osalta hovioikeus on todennut, että ”mikäli syyksi luettava kiihottamisrikos on sisältänyt kiihottamista väkivaltaan tai siihen rinnastettavaa uhkauksenomaista vihan lietsomista, teko ei ole enää vahingollisuutensa ja vaarallisuutensa vuoksi sakolla sovitettavissa (ks. KKO 2012:58)”. Mika Ryyänen onkin tuomittu 60 päivän ehdottomaan vankeuteen. (Itä-Suomen HO 25.4.2013.)

Hovioikeus on edelleen käsitellyt sitä, voivatko Mika Ryyänen ja Timo Turunen suorittaa vankeusrangaistuksensa yhdyskuntapalvelussa. Kummallakin heistä on useita aiempia vankeusrangaistuksia väkivaltarikoksista. Turusen edellisestä tuomiosta on kulunut muutamia vuosia, mutta Ryyänen on vapautunut vankilasta vajaata vuotta ennen syyllistymistään tässä jutussa käsiteltyihin rikoksiin. Itä-Suomen hovioikeus kuitenkin katsoo äänestyspäätöksellä 2–1, ettei esteitä rangaistusten suorittamiseen yhdyskuntapalveluna ole olemassa. Yksi hovioikeuden tuomareista on jättänyt tuomioon eriävän lausuntonsa, jossa katsoo, että Ryyänen ja Turusen aikaisempi rikollisuus muodostaa esteen yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle. (Itä-Suomen HO 25.4.2013.)

Useampi asianomistaja on hakenut asiassa valituslupaa Korkeimmasta oikeudesta, mutta valituslupaa ei ole myönnetty.

7.5 Antisemitististä suhdetoimintaa

James Hirvisaaren kirjoitti omaan kiihottamistuomioonsa johtaneessa kirjoituksessaan ”muslimimaahanmuuton myötä Suomessakin tulee olemaan lisääntyvässä määrin myös ihka aitoa rasismia, joka kohdistuu varsinkin juutalaisiin” (Kouvolan HO 12.12.2011). Vaikuttaa kuitenkin siltä, että juutalaisiin kohdistuvaa rasismia löytyy Suomesta ilman muslimimaahanmuuttoakin.

J. Kärkkäinen Oy:n omistaja Juha Kärkkäinen oli julkaissut yhtiön Magneettimedia-nimisessä mainoslehdessä elokuun 2012 ja helmikuun 2013 välisenä aikana kolme juutalaisia panettelevaa ja solvaavaa artikkelit. Mainoslehden levikki oli noin 362 000 kappaletta, ja lisäksi lehteen liittyi internetisivusto, jolla voitiin julkaista laajempia aineistoja. Artikkelit eivät olleet Kärkkäisen itsensä kirjoittamia, vaan ne olivat eri lähteistä peräisin olevia käännettyjä artikkeleita, joissa kaikissa kuvattiin juutalaisten Yhdysvaltoja ja muita merkittäviä länsivaltoja kontrolloivasta salaliitosta ja sionistien pyrkimyksestä maailmanvaltaan. Kirjoituksissa sanoja juutalainen ja sionisti käytettiin toistensa synonyymeina. Yksi julkaistuista kirjoituksista oli ns. Siionin viisaitten pöytäkirjat -kirjoitus, joka on alun perin 1900-luvun julkaistu juutalaisvastainen propagandakirjoitus. Tämä kirjoitus sisältää kuvauksia kokouksista, joissa juutalaiset suunnittelevat maailman alistamista valtansa alle ja erityisesti länsimaisen kristityn yhteiskunnan alistamista. Pöytäkirjat on todistettu väärennyksiksi jo 1920-luvulla, mutta niillä on ollut silti

keskeinen osa natsipropagandassa 1930- ja 1940-luvuilla. (Ylivieska-Raahen kärjäoikeus 21.10.2013, 1–3.)

Syyttäjän mukaan Kärkkäisen levittämät tiedot ja väitteet muodostavat ajallisen ja asiayhteytensä vuoksi yhtenäisen tiedonlevityskampanjan, ja ne ovat erityisesti kokonaisuutena arvioituna juutalaisia panettelevia ja solvaavia. Syyttäjän vaatiikin, että Juha Kärkkäinen henkilönä ja J. Kärkkäinen Oy yhtiönä tuomitsemista kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. (Ylivieska-Raahen kärjäoikeus 21.10.2013.)

Juha Kärkkäinen on vedonnut puolustuksessaan kyseessä olleen sananvapauden rajoissa tapahtuneesta mielipiteiden esittämisestä. Kirjoituksissa esitetty kritiikki ei ole kohdistettu juutalaiseen kansanryhmään, vaan sionistien äärinationalistisiin pyrkimyksiin. Teksteissä on esitetty valtamediasta poikkeavia vaihtoehtoisia näkemyksiä, jotka ovat osin varsin kärjekkäitä ja voimakkaita, mutta hän kiistää syyllistyneensä kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. (Ylivieska-Raahen kärjäoikeus 21.10.2013, 3–4.)

J. Kärkkäinen Oy on kiistänyt syyttäjän vaatimuksen yhteisösakosta siinäkin tapauksessa, että Juha Kärkkäinen henkilönä tuomittaisiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Juha Kärkkäinen on toiminut itsenäisesti päätoimittajan roolissa julkaistessaan rikosepäilyn kohteena olevat artikkelit, eikä yhtiötä voida asettaa vastuuseen niiden julkaisemisesta, koska julkaisemista ei ole käsitelty missään yhtiön hallintoelimissä. Magneettimedia-lehden julkaisemisen ei myöskään ole osa yhtiön pääliiketoimintaa, vaan se on aputoiminimellä tapahtuvaa tappiollista sivuelinkeinoa. (Ylivieska-Raahen kärjäoikeus 21.10.2013, 4–5.)

Ylivieska-Raahen kärjäoikeus on käsitellyt asiaa hyvin laajasti ja syytetyt ovat esittäneet syyttömyytensä todisteiksi henkilötodistelun lisäksi hyvin suuren määrän kirjallista todistelua ja videomateriaalia, joilla he ovat halunneet todistaa, että syytteen aiheuttaneiden tekstien kanssa samansuuntaista materiaalia on saatavissa laajalti muualtakin. Kärjäoikeus on kuitenkin katsonut sekä Juha Kärkkäisen että J. Kärkkäinen Oy:n syyllistyneen kiihottamiseen kansanryhmää vastaan ja tuominnut Juha Kärkkäisen 90 päiväsakon suuruiseen sakkorangaistukseen ja J. Kärkkäinen Oy:lle 45 000 euroa yhteisösakkoa. Kärjäoikeuden päätös on ollut yksimielinen ja sen ovat tehneet laamanni ja kaksi kärjätuomaria. (Ylivieska-Raahen kärjäoikeus 21.10.2013.)

Juha Kärkkäinen ja J. Kärkkäinen Oy ovat valittaneet tuomioista Rovaniemen hovioikeuteen, jota on käsitelty asiaa erillisessä pääkäsittelyssä ja ottanut vastaan myös henkilötodistelua. Henkilötodistelussa uudet todistajat ovat mm. kertoneet vaihtoehdoisen median tehtävästä verrattuna valtamediaan ja syytteessä tarkoitettujen kirjoitusten esillä olemisesta eri lähteissä. Hovioikeus on katsonut käräjäoikeuden tavoin, ettei Juha Kärkkäisen esittämiä syitä kirjoitusten julkaisemiselle voida pitää sellaisina, että ne olisivat oikeuttaneet julkaisemaan juutalaisia kansanryhmänä selkeästi panettelevia ja solvaavia kirjoituksia. Kolmen hovioikeudenneuvoksen yksimielisellä päätöksellä hovioikeus onkin päättänyt pitää käräjäoikeudessa määrätyt tuomiot ennallaan. (Rovaniemen HO 17.10.2014.)

Kärkkäisen hovioikeuteen tuomista henkilötodistajista toinen oli uusnatsistisena järjestönä tunnetun Suomen vastarintaliikkeen silloinen johtaja ja liikkeen verkkolehden päätoimittaja Juuso Tahvanainen (Rovaniemen HO 17.10.2014). Kärkkäisen puolustukselle tällaisen todistajan käyttö oli todennäköisesti enemmän haitaksi kuin hyödyksi. Juha Kärkkäinen ja J. Kärkkäinen Oy ovat anoneet valituslupaa korkeimpaan oikeuteen, mutta valituslupaa ei ole myönnetty.

Juutalaisvastaisten artikkelien julkaisemisen ja niiden aiheuttaman kohun seurauksena J. Kärkkäinen Oy:n silloinen toimitusjohtaja ja koko hallitus irtisanoutui ja tavarataloketjun myynti laski huomattavasti (Juha Kärkkäinen puolusti juutalaiskirjoitusta 2014). Kärkkäinen ei kuitenkaan tunnu oppineen tuomioistaan ja omistamansa yhtiön henkilökunnan reaktioista mitään, sillä myös vuonna 2017 hän – ja hänen yrityksensä – tekee yhteistyötä Suomen vastarintaliikkeen kanssa; ja jälleen on vaarana, että yrityksen ylin johto hylkää antisemitistisen laivan. (Lehtonen 2017.)

7.6 Luovaa lapsenkasvatusta

Hieman erilaisesta kiihottamisrikoksesta oli kyse paljon mediajulkisuuttakin saaneessa ”pakolaisapinan” tapauksessa. Äänekoskelainen Tony Paatelainen julkaisi Facebookissa 19.9.2015 videon, jolla hän yllyttää parivuotiasta tytärtään lyömään pakolaiseksi nimeämäänsä pehmoapinaa. Videon oli kuvannut lapsen äiti Mirja Paatelainen. Video sai osakseen runsaasti – niin kiittävää kuin kauhistelevaakin – huomiota. Videota levisi

laajalle erilaisissa Facebook-ryhmissä ja YouTubessa ja se oli yleisesti saatavilla 19.–22.9.2015 välisen ajan. (Keski-Suomen KäO 5.4.2016.)

Poliisi käynnisti tutkinnan, jossa molempia vanhempia epäiltiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, ja vanhemmat saivat myöhemmin syytteen asiasta. Molemmat syytetyt kiistivät, että videon tarkoituksena olisi ollut uhata, panetella tai solvata ketään. Tony Paatelainen totesi myös oikeudessa pöytäkirjojen mukaan seuraavaa: ”Siinä ei ollut tarkoitusta, että kaikkia pakolaisia pitäisi lyödä, vaan ainoastaan puolustustilanteessa. Koko video on tehty huumorilla. Videolla ei ole uhattu, paneteltu eikä solvattu ketään, vaan ihmisen täytyy puolustautua, jos tulee hyökkääjä. Oli virhe, että oli nimetty pakolainen. Video olisi voitu tehdä kenestä tahansa kantaväestöön kuuluvasta. Tuli valittua pakolainen, koska joka tuutista, kaikista tiedotusvälineistä, kuten TV:stä, tulee pakolaisista. Hän ei vihaa pakolaista, vaikka sellaisen käsityksen voi saada. Pakolainen on kaveri. Ei ole tullut tehtyä kantaväestöstä videota.” (Keski-Suomen KäO 5.4.2016.)

Käräjäoikeus ei kuitenkaan pitänyt todisteena esitetyn videon perusteella uskottavana, että yllyttämällä lasta käyttämään väkivaltaa pakolaiseksi kutsuttua pehmoapiinaa kohtaan, olisi ainoastaan yleisesti opetettu lasta puolustautumaan hyökkääjää vastaan. Päätöksessään käräjäoikeus katsoi, ”että erityisesti videon julkistaminen Tony Paatelaisen perustamalla ja ylläpitämällä ”Pidä Suomi puhtaana” -sivustolla osoittaa, että menettelyn tarkoituksena on ollut nimenomaan uhata, panetella ja solvata pakolaisten muodostamaa ihmisryhmää näiden rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän sekä pakolaisaseman vuoksi”. (Keski-Suomen KäO 5.4.2016.)

Kolme käräjäoikeuden tuomaria tuomitsi yksimielisesti Tony Paatelaiselle 50 päiväsakon ja Mirja Paatelaiselle 40 päiväsakon suuruisen sakkorangaistuksen. Lisäksi Mirja Paatelainen tuomittiin menettämään rikoksentekovälineenä käytetty tablettitietokone valtiolle. Videon julkistamisen merkittävin seuraamus tapahtui kuitenkin tämän oikeusistunnon ulkopuolella: videon takia pariskunnasta oli tehty useita kymmeniä lastensuojeluilmoituksia ja heidän lapsensa oli otettuna huostaan ainakin vielä oikeudenkäynnin aikana puoli vuotta tapahtuman jälkeen. (Keski-Suomen KäO 5.4.2016.)

7.7 Verkkokirjoittelun sietämätön keveys

7.7.1 Kiihottamistuomioiden keskittymä

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on Suomessa tuomittu yleisimmin yhdestä viiteen henkilöä vuosittain (poikkeuksena vuosi 2012, jolloin tuomittuja oli tilastojen mukaan 13). Vuosina 2016 ja 2017 tuomioita kertyy todennäköisesti selvästi keskimääräistä enemmän. Vuonna 2015 alkanut EU:n pakolaiskriisi ja Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden määrän huomattava kasvu on ollut taustalla erityisesti internetissä lisääntyneeseen vihapuheeseen ja äärimmäisten mielipiteiden esittämiseen. Solvauksia, loukkauksia ja uhkauksia sisältäneet kirjoitukset ja muut julkaisut ovat johtaneet lukuisiin rikostutkintoihin ja syytteisiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Oikeuskäsittelyyn asti syytteeseen johtaneet tapaukset alkoivat päästä vuonna 2016, mutta monet tapaukset olivat edelleen auki syyteharkinnassa vuoden 2016 lopussa. Pikaisella nettihauulla löysin kuitenkin useita sakkotuomioihin johtaneita oikeustapauksia. Monista näistä ei ole uutisoitu kuin korkeintaan paikallisella tasolla, koska kiihottamisrikoksiin syyllistyneet ovat olleet ”tavallisia suomalaisia” eikä heidän pienillä tuomioillaan ole ollut laajempaa uutisarvoa.

Vuodenvaihteeseen 2016–2016 ajoittui todellinen suma tapauksia, joissa politiikassa aktiivisesti mukana olevia henkilöitä tuomittiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Koska kyse oli poliitikoista, niin näitä tapauksia uutisoitiin myös valtakunnallisissa medioissa. Joulukuussa 2016 perussuomalaisten tamperelainen kuntapoliitikko Terhi Kiemunki sai 30 päiväsakon rangaistuksen kiihottamisesta kansanryhmää vastaan internetkirjoitusten takia (Vihavainen 2016). Mielenkiintoista Kiemungin tapauksessa oli se, että hän teki itse rikosilmoituksen itsestään; motiivina oli varmaan se, että hän toivoi poliisin ja oikeuden toteavan, etteivät hänen kirjoituksensa täytä rikoksen tunnusmerkistöä.

Tammikuun alussa omat tuomionsa nettikirjoittelustaan ja Facebook-päivityksistään saivat perussuomalaisten kansanedustaja Teuvo Hakkarainen (Harju 2017), Perussuomalaisten nuorten entinen varapuheenjohtaja Sebastian Tynkkynen (Kärkelä 2017) ja perussuomalaisista aiemmin erotettu, Helsingin kaupunginvaltuuston varavaltuutettu Olli Sademies (Paju 2017). Näistä tuomioista tarkastelen lähemmin Teuvo Hakkaraisen

tapausta, joka on erityisen mielenkiintoinen paikallisuutensa lisäksi myös sen takia, että tuomittu on kansanedustaja.

7.7.2 Teuvo ja terroristit

Teuvo Hakkarainen oli julkaissut kansanedustajan tehtäviin liittyvällä Facebook-sivullaan 15.7.2016 päivityksen, jossa hän totesi mm. seuraavaa: ” Hyssyttelyn on loputtava. Muslimit pois tästä maasta! Kaikki muslimit eivät ole terroristeja, mutta kaikki terroristit ovat muslimeja. Lähi-Idästä ja Afrikasta tulevia muslimeja ei pidä ottaa maahan.” (Keski-Suomen KäO 4.1.2017.)

Syyttäjän mielestä Hakkaraisen näkemykset ovat luonteeltaan rasistista ja muukalaisvihamielistä solvaavaa ja panettelevaa vihapuhetta, joka kohdistuu yleisesti kaikkiin muslimeihin, ja on omiaan herättämään halveksuntaa ja jopa uskonnolliseen suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa islaminuskoista ihmisryhmää kohtaan. Syyttäjän mielestä julkiseen keskusteluun osallistuvan kansanedustajan olisi olennaisen tärkeää välttää ilmaisuja, jotka ovat omiaan herättämään ja ylläpitämään suvaitsemattomuutta. (Keski-Suomen KäO 4.1.2017.)

Puolustuksessaan Hakkarainen vetosi siihen, ettei ole tahallisesti rikkonut lakia, eikä hän ole tiennyt, että tällaisen kirjoituksen laatiminen on lain mukaan kiellettyä. Hän kuitenkin myöntää, että kyseessä oli ylilyönti. Valtakunnansyyttäjänviraston haastehakemuksessa kuitenkin todetaan, ettei tietämättömyys lain sisällöstä ole ylipäätään lähtökohtaisesti peruste, joka poistaisi oikeusvastuullisuuden. Kun kyseessä on lisäksi kansanedustaja eli lakia säättävän elimen jäsen, niin tietämättömyys lain sisällöstä ei kelpaa selitykseksi lain rikkomiselle. (Keski-Suomen KäO 4.1.2017.)

Kolmen käräjätuomarin kokoonpanossa kokoontunut oikeus on katsonut Hakkaraisen syyllistyneen kiihottamiseen kansanryhmää vastaan, mutta on katsonut hänen tekonsa lievemmin rangaistaviksi kuin vertailukohteina käytetyt Jussi Halla-ahon korkeimman oikeuden tuomio vuodelta 2012 (50 päiväsakkoa) ja Terhi Kiemungin Pirkanmaan käräjäoikeudessa joulukuussa 2016 saama tuomio (30 päiväsakkoa). Hakkarainen on tuomittu 20 päiväsakon sakkorangaistukseen. (Keski-Suomen KäO 4.1.2017.)

Hakkaraisen tapaus erosi kaikista muista läpikäymistäni oikeustapauksista kahdessa-kin suhteessa: ensinnäkään Hakkarainen ei yrittänyt kaikin keinoin selittää tekoaan oikeutetuksi, vaan oli oikeudessa kertonut aidosti katuvansa harkitsemattomuuttaan, ja toiseksi Hakkarainen kertoi jo heti oikeudenkäynnin jälkeen tiedotusvälineille, ettei aio valittaa saamastaan tuomiosta (Harju 2017).

8 Kiihottamisrikokset oikeuslaitoksen käsittelyssä

8.1 Kiihottamisrikos teoriassa ja lakikirjassa

Mielipiteen- ja sananvapaus on yksi keskeisistä yleisistä ihmisoikeuksista, joiden katsotaan kuuluvan jakamattomasti, luovuttamattomasti ja yleisesti kaikille ihmisille rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mieliteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta. Nämä yleiset ihmisoikeudet on määritelty kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa kuten YK:n ihmisoikeuksien yleismaallisen julistuksessa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa. Myös Suomen perustuslaki ja Euroopan unionin perusoikeusasiakirja turvaavat sananvapauden ja muut perusoikeudet jokaiselle oikeudenkäyttöpiirissään olevalle henkilölle kansalaisuudesta riippumatta.

Sananvapaus ei ole kuitenkaan täysin rajoittamaton, vaan sen käyttöön kuuluu myös velvoitteita ja vastuuta. Ihmisoikeussopimuksissa sananvapaus määritellään yleisinhimilliseksi perusoikeudeksi, mutta samalla niissä myös määritellään joukko syitä, joiden perusteella sananvapauden rajoittaminen on perusteltua ja hyväksyttävää.

Perustuslaissa ja kansainvälisillä sopimuksilla taattujen oikeuksien rajoittamiselle pitää olla aina erittäin painavat perusteet. Kansainvälisten sopimusten mukaan sananvapautta voidaan rajoittaa vain mikäli rajoitukset perustuvat lakiin ja ne ovat välttämättömiä kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalisen suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi. Euroopan ihmisoikeussopimuksen allekirjoittaneissa

maissa sananvapautta voidaan rajoittaa vain Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan toisessa kappaleessa mainituin perustein.

Sananvapautta ei Perustuslain mukaan saa rajoittaa etukäteen, joten sananvapauden juridinen rajoittaminen voi tapahtua vain jälkikäteen. Kaikki ilmaisut kuuluvat sananvapaussuojan alaan, mutta lainsäädännöllä määritellään rangaistavat teot ja oikeudenkäynnissä määritellään onko yksittäinen teko rangaistava.

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on yksi keskeisimmistä sananvapauserikoksista, joissa rikos ei kohdistu yksittäiseen henkilöön (kuten esimerkiksi kunnianloukkaus tai yksityiselämään loukkaavan tiedon levittäminen). Kansanryhmää vastaan kiihottamisen kriminalisoinnin takana on YK:n päämajassa New Yorkissa vuonna 1965 tehty kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus. Suomen rikoslaissa tämä säännös on ollut mukana vuodesta 1970 lähtien.

Vuonna 2008 kiihottamisrikos siirrettiin rikoslaissa Sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan sisältävään 11 lukuun. Samassa yhteydessä pykälää muutettiin niin, että se sisältää myös seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella johonkin ryhmään kohdistuvan uhkauksen, panettelun tai solvauksen. Nykyisen muotonsa kiihottamispykälä sai vuonna 2011, jolloin se sisältöä jälleen tarkennettiin vähän vastaamaan uusien kansainvälisten sopimusten vaatimuksia.

Kiihottamisrikos on määritelty laissa varsin väljästi. Lakitekstin väljyys voi aiheuttaa tulkintaongelmia, mutta toisaalta se myös mahdollistaa sen, että lain tulkinnassa voidaan ottaa joustavasti huomioon sananvapauden näkökulma määriteltäessä teon rangaistavuutta erilaisissa tilanteissa. Kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön täyttyminen edellyttää, että kaikki seuraavat neljä ehtoa täyttyvät ovat: 1) Tekijä asettaa aineiston yleisön saataville tai pitää aineiston yleisön saatavilla, 2) aineisto on uhkaavaa, panettelevaa tai solvaavaa, 3) teko kohdistuu yksilöitävissä olevaan kansanryhmään ja 4) teko on tehty tahallisesti.

Yleisön saataville asettaminen tai yleisön saatavilla pitäminen voi tapahtua millä tahansa tavalla. Rikoksen tunnusmerkistön kannalta ratkaisevaa on se, kuinka laajalla joukolla ihmisiä on pääsy aineistoon ja onko kenellä tahansa mahdollisuus tutustua aineistoon. Rikosoikeudellinen vastuu voi syntyä aina, jos suppeakin yleisö on sattui-

manvarainen joukko. Ja toisaalta rikosvastuu syntyy, jos tarkasti määritelty vastaanottajajoukko on riittävän laaja.

Kiihottamispykälällä tarkoituksena on lähtökohtaisesti antaa suojaa erityisesti sellaisille vähemmistöryhmille, jotka ovat yleensä yhteiskunnassa sosiaalisesti heikommassa asemassa ja sen vuoksi erityisen suojan puitteissa. Vaikka lakitekstissä mainitaan erikseen erilaisia vähemmistöryhmiä esimerkkeinä kansanryhmästä, niin kyseinen luettelo ei sulje pois myös muilla perusteilla syntyvien ryhmien suojelua. Mikä tahansa ihmisryhmä ei kuitenkaan ole laissa tarkoitettu kansanryhmä, mutta tietyin edellytyksin myös enemmistöryhmä voi saada suojelua tämän säännöksen peusteella.

Mikä tahansa säännöksen tarkoittamaa kansanryhmää väheksyvä julkinen lausuma ei ole kiihottamisrikoksena rangaistava teko, vaan lausumassa pitää uhata, panetella tai solvata kyseistä ryhmää. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on rangaistava teko vain tahallisena, mutta teon lukeminen tahallisuudeksi ei edellytä minkään seurauksen syntymistä tai erityistä tarkoitushakuisuutta. Rangaistavuuteen riittää, jos tekijä on ollut tietoinen siitä, että hänen levittämänsä viesti uhkaa, panettelee tai solvaa säädöksessä tarkoitettua kansanryhmää.

8.2 Kiihottamisrikos tutkinnassa ja oikeussalissa

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on ollut Suomessa erittäin harvinainen rikosnimike. Säännös tuli Suomen rikoslakiin vuonna 1970, mutta ensimmäinen hovioikeuden tuomio asiasta tehtiin vasta vuonna 1990. Poliisin tietoon tulleista epäillyistä rikoksista oli vuosina 2008–2013 vuodessa seitsemästä neljääntoista tapaus, joissa kiihottaminen kansanryhmää vastaan oli merkitty pääasialliseksi rikosnimikkeeksi, vuonna 2014 näitä rikosepäilyjä oli ollut 35 ja vuonna 2015 niitä oli 44.

Tarkastelujaksona vuosina 2008–2016 syyttäjälaitoksen käsittelyyn tuli kaikkiaan 90 rikosepäilyä, joissa rikosnimikkeenä oli kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Näistä tapauksista syyttäjät ehdivät käsitellä 77 ennen vuoden 2016 loppua. Tapauksissa noin 40 prosentissa tutkinta päätettiin jo esitutkintavaiheessa syyttäjän päätöksellä esitutkinnan rajoittamisesta. Syyteharkintaan asti eteni 45 rikosepäilyä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan eli vajaat 60 prosenttia syyttäjän käsittelyyn tulleista tapauksista. Syyteharkintaan asti edenneissä tapauksissa neljänneksessä syyte päätettiin jättää

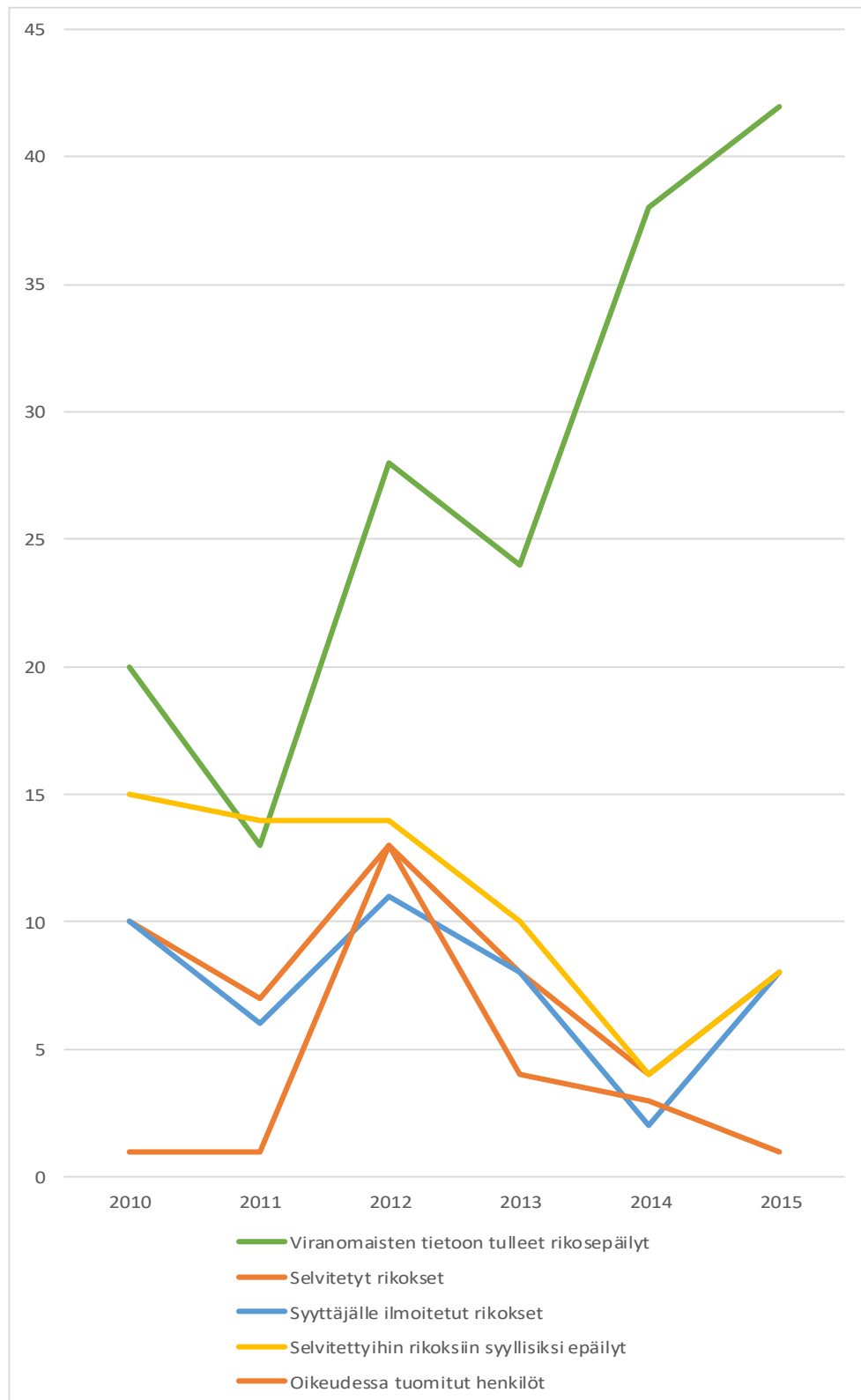
nostamatta. Kolmessa neljäsosassa syyteharkintaan edenneistä tapauksista syyttäjä päätti nostaa syytteen kiihottamisesta kansanryhmää vastaan tai rikoksen rangaistuksesta päätettiin rangaistusmääräysmenettelyllä. Syyte nostettiin 29 tapauksessa ja syyttäjän päätöksellä ratkaistiin neljä tapausta. Oikeudenkäyntiin asti eteni siis reilu kolmannes syyttäjien vuosina 2008–2016 käsittelemistä syyteharkinnoista.

Kuviossa 1 (sivu 76) olen esittänyt kootusti kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeneiden asioiden määrät rikosprosessin eri vaiheissa vuosittain vuosina 2010–2015. Kuviossa esitetyt luvut eivät ole täysin yhteneviä luvun 5 taulukoissa esiintyvien lukujen kanssa, sillä tässä kuviossa olen käyttänyt Rikos- ja pakkokeinotilastoon merkittyjä lukuja, jotta rikosprosessin eri vaiheissa olevien asioiden määrät olisivat vertailukelpoisia keskenään. Rikos- ja pakkokeinotilaston kiihottamista kansanryhmää koskevat luvut eivät kuitenkaan ole yleisesti saatavilla, sillä julkisissa tilastoissa rikoksia ei ole esitelty näin tarkasti luokiteltuina. Kuviossa esitetyt luvut olen saanut suoraan Tilastokeskuksesta (Tuominiemi 2017), jossa ne on poimittu minulle erikseen Tilastokeskuksen tutkijoiden käytössä olevasta aineistosta.

Kuviosta 1 käy ilmi kuinka monta rikosepäilyä tuli kunakin vuonna viranomaisten tietoon, kuinka monta rikosta oli selvitetty, monta tapausta oli ilmoitettu syyteharkintaan syyttäjälaitokseen, montako henkilöä oli epäiltynä selvitettyihin rikoksiin ja montako henkilöä oli tuomittu syylliseksi kiihottamiseen kansanryhmää vastaan alioikeudessa.

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on vuosina 2010–2015 oikeudessa tuomittu yleensä yhdestä neljään henkilöä vuodessa; poikkeuksena vuosi 2012, jolloin annettiin kolmetoista tuomiota. Syyttäjälaitoksen tilastojen mukaan (taulukko 4 sivulla 42) tuona ajanjaksona oikeuskäsittelyyn asti rikossyyte oli edennyt 29 henkilön osalta ja heistä 23 on saanut tuomion. Samana aikana syyte on hylätty kuuden henkilön kohdalla ja yksi henkilö oli jätetty tuomitsematta muista syistä.

Kuvio 1. Kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevat rikosasiat rikosprosessin eri vaiheissa vuosina 2008–2015 ja syyttäjälaitoksessa käsitellyt rikosepäilyt tästä rikoksesta vuonna 2016

Kuvion tietojen lähde: Tuominiemi 2017.

Se, että lähes kaikki oikeudenkäynnit ovat päättyneet rikostuomioon, kertoo syyttäjien erityisestä peretyneisyydestä asiaan: tapaukset, joissa rikoksen tunnusmerkit eivät täyty, eivät yleensä etene oikeuskäsittelyyn asti. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on virallisen syytteen alainen sananvapausrikos ja näissä asioissa yksinomainen syyte-oikeus on valtakunnansyyttäjällä. Syyteoikeuden keskittämällä yhteen paikkaan on haluttu turvata syyttäjän riittävä asiantuntemus ja taata syyttämiskäytännön yhdenmukaisuus. Valtakunnansyyttäjänviraston työnjaon mukaan sananvapausrikokset kuuluvat apulaisvaltakunnansyyttäjälle. mutta tämä voi määrätä jonkun paikallissyöttäjän ajamaan asiaa oikeudessa. Näissäkin tapauksissa valtakunnansyyttäjänvirasto laatii syytekirjelmän tai antaa lausuntonsa asiasta.

Rikoslaissa määritelty rangaistus kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta (teon törkeässä muodossa vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta), mutta Suomessa rikoksesta on tuomittu lähinnä vain sakkorangaistuksia. Vuosina 2008–2015 tästä rikoksesta tuomituista 32:sta henkilöstä 29 oli tuomittu sakkoihin, yksi vankeuteen ja yksi yhdyskuntapalveluun.

Tilastokeskuksen tietokannasta löytyvät myös rangaistusten määrät vuosilta 2009–2015. Tuolla ajanjaksolla oli sakkoihin tuomittu yhteensä 25 henkilöä ja rangaistuksen keskimääräinen määrä oli 40 päiväsakkoa. Vankeuteen tuomittu henkilö oli saanut kahden kuukauden ehdottoman tuomion ja myös yhdyskuntapalvelutuomio oli pituudeltaan kaksi kuukautta. Valtakunnansyyttäjä pitää nykyisiä rangaistuksia liian lievinä ja haluaa kiristää rangaistuskäytäntöä.

Vuosina 2008–2016 on Suomessa nostettu syyte kiihottamisesta kansanryhmää vastaan yhteensä 29 kertaa. Rikoksesta syytettyjä on ollut jonkin verran enemmän, koska joissain tapauksissa syytettyjä on ollut kaksi tai useampia. Kiihottamista kansanryhmää kohtaan koskeva rikossyyte on vuosina

Euroopan ihmisoikeussopimus on kansainvälisistä sananvapaussopimuksista tärkein, sillä useimmista muista sopimuksista poiketen sen noudattamista valvotaan tehokkaasti. Sopimuksen noudattamista valvovat Euroopan neuvoston ministerikomitean ja neuvoston pääsihteerin lisäksi ihmisoikeustoimikunta ja ihmisoikeustuomioistuin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kansainvälinen erikoistuomioistuin, joka käsittelee Euroopan ihmisoikeussopimuksen loukkauksia sopimuksen allekirjoittaneissa

maissa. Ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot antavat keskeiset linjaukset ja ennakkotapaukset ihmisoikeuksiin liittyvissä asioissa ja EIT:n ratkaisut muodostavat pohjan myös suomalaiselle oikeuskäytännölle kiihottamisrikosten käsittelyssä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen linjausten mukaan sananvapauden suoja on erityisen kattava silloin kun kyse on poliittisesta mielenilmaisusta tai yleisiä asioita koskevasta keskustelusta. Myös lehdistön ja muiden tiedotusvälineiden sananvapauden suoja on hyvin kattava. Poliittisen keskustelun vapautta onkin ihmisoikeustuomioistuimen tulkinnan mukaan mahdollista rajoittaa vain pakottavin perustein ja tiedotusvälineillä pitää olla mahdollisuus raportoida myös äärimmäisiä mielipiteitä esittävien henkilöiden ja ryhmien toiminnasta.

Tätä tutkimusta varten kävin läpi kahdeksan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisua, jotka käsittelivät rikostuomioita, joissa Suomessa olisi rikosnimikkeenä ollut kiihottaminen kansanryhmää vastaan (rikosnimikkeet vaihtelevat jonkin verran maittain, vaikka lainsäädäntö pohjautuukin samoihin kansainvälisiin sopimuksiin).

Näistä kahdeksasta tapauksesta kolmessa EIT katsoi, että kansallisen oikeuslaitoksen päätökset sananvapauden rajoittamisesta olivat oikeutettuja, koska ne olivat välttämättömiä ”kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luotamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.” Yhtä tapausta EIT ei ottanut edes käsittelyyn, koska katsoi sananvapautta väärinkäytetyn tavalla, joka ei lainkaan kuulunut sananvapauden suojan piiriin.

Kahdessa tapauksessa EIT piti sananvapauden rajoituksia sinänsä perusteltuina, mutta koska valittajille ei ollut turvattu oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, niin myöskään heidän saamansa tuomiot eivät olleet oikeutettuja. Vain kahdessa käsitellyistä kahdeksasta tapauksesta EIT katsoi, että valittajien sananvapautta oli rajoitettu perusteettomasti. Toisessa tapauksessa oli kyse toimittajan oikeudesta kertoa ääriryhmän toiminnasta ja toisessa taas vaihtoehdoisen historianäkemyksen esittämisestä asiasta, josta muutoinkin esitettiin erilaisia tulkintoja.

Vuosina 2008–2016 on Suomessa nostettu syyte kiihottamisesta kansanryhmää vastaan yhteensä 29 kertaa. Rikoksesta syytettyjä on ollut jonkin verran enemmän, koska joissain tapauksissa syytettyjä on ollut kaksi tai useampia. Vuosina 2008–2015 tästä rikoksesta on tuomittu yhteensä 32 henkilöä.

Vuosina 2008–2015 tähän rikokseen syyllisiksi todetuista 32 henkilöstä 29 oli tuomittu sakkoihin, yksi yhdysuntapalveluksi muutettuun vankeuteen ja kaksi oli jätetty tuomitsematta rangaistukseen.. Rikoslaisissa määritelty rangaistus kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta (teon törkeässä muodossa vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta), mutta Suomessa rikoksesta on tuomittu lähinnä vain sakko-rangaistuksia. Valtakunnan-syyttäjä onkin esittänyt julkisuudessa vaatimuksen rangaistusten kiristämisestä: vakavammista tapauksista pitäisi antaa jopa vankeusrangaistuksia mutta vähintäänkin sakkorangaistusten tasoa pitäisi kohottaa tuntuvasti.

Vihapuhetta koskeneessa oikeustieteellisessä tutkimushankkeessa oli kartoitettu varsin kattavasti Suomen kiihottamisrikoksia koskeva oikeuskäytäntö. Vuoden 2012 helmikuuhun mennessä hankkeen tutkimusaineistoon oli löydetty yksi korkeimman oikeuden ratkaisu, 22 hovioikeusratkaisua ja 29 alioikeusratkaisua. Käytännössä erillisiä oikeustapauksia näistä oli nuo 29, sillä alioikeuden ratkaisuista on lähes poikkeuksetta valitettu hovioikeuteen. (Henttonen ym. 2015, 126 ja 299–300.)

Tätä tutkimusta varten tutustuin yhteensä seitsemään kotimaisen oikeustapauksen asiakirjoihin ja tuomioihin perusteluineen. Syytettyjä näissä oikeustapauksissa oli yhteensä kuusitoista henkilöä, joista neljätoista oli tuomittu kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Tarkastelemistani seitsemästä tapauksesta yksi oli käsitelty korkeimmassa oikeudessa, neljä hovioikeudessa ja kaksi käräjäoikeudessa. Hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa käsiteltyjen asioiden kohdalla tutustuin luonnollisesti myös alempien oikeusasteiden päätöksiin ja perusteluihin.

Tarkastelemistani tapauksista kaikki olivat johtaneet tuomioon kiihottamisesta kansanryhmää vastaan ainakin osalle syytetyistä: kahdessa tapauksessa syyllisyys oli todettu vasta ylemmässä oikeusasteessa alioikeuden hylättyä syytteet. Seitsemästä käsittelemästä tapauksesta neljässä uhkailu ja solvaukset olivat kohdistuneet erityisesti afrikkalaistaustaisiin ja muslimimaahanmuuttajiin (yhdessä tapauksessa myös

venäläisiin), kahdessa tapauksessa yleisesti pakolaisiin ja yhdessä tapauksessa juutalaisiin.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö vaikuttaa suuresti kiihottamisrikosten käsittelyyn Suomen oikeuslaitoksessa. EIT:n päätöksiä käytettiin tuomioiden perusteluissa useissa tapauksissa jo alioikeuksissa, mutta erityisesti niiden merkitys korostui tapauksissa, joissa ylempi oikeusaste muutti alioikeuden tuomiota. Myös ainoaan korkeimman oikeuden antamaan päätökseen viitattiin käytännössä kaikissa tuon ratkaisun jälkeen tehdyissä oikeuden päätöksissä.

Kuudesta oikeustapauksesta kolmessa syytetyt olivat mukana poliittisessa toiminnassa; kaksi heistä oli rikosten tekoaikaan kunnan- tai kaupunginvaltuutettuja ja heistä tuli myöhemmin kansanedustajia ja yksi oli kansanedustaja jo rangaistun teon tehdessään. Kaikkien politiikassa mukana olleiden henkilöiden oikeudenkäynnissä oikeus huomioi EIT:n ratkaisukäytännössä esitetyn linjauksen, jonka mukaan poliittista sananvapautta saa rajoittaa vain pakottavissa tapauksissa. Juuri tästä syystä alioikeus oli päätynt kiihottamisrikosta koskevan syytteen hylkäämiseen kahdessa tapauksessa, mutta ylemmät oikeusasteet ovat antaneet langettavan tuomion.

9 Oikeutetut ihmisoikeusloukkaukset

Miten valitaan se pienempi paha?

Julkisuudessa käytetyn kielenkäytön koveneminen, vihapuheeksi luokiteltavissa olevien ulostulojen lisääntyminen ja kiihottamisrikoksen tunnusmerkistön täyttävien ilmausten lisääntyminen on ilmiö, joka aiheuttaa yleistä huolestumista. Tietyistä kysymyksistä eri mielipiteitä edustavien kansalaisryhmien välinen keskustelu – tai pikemminkin uhkailu, panettelu ja solvaaminen – osoittaa vääjäämättä, että vastakkainasettelun aika ei tosiaankaan ole ohi. Kärjistäen voisi jopa sanoa, että kansakunta on jakautunut kahtia, vaikka tämä jakautuminen perustuukin hyvin erilaisiin seikkoihin kuin Suomen itsenäistymisen aikaan sata vuotta sitten. Tätä opinnäytetyötä viimeistellessäni tuo vastakkainasettelu on konkreettisesti nähtävillä Helsingin Rautatientorilla (Vesalainen 2017).

Itselleni opinnäytteen tekemisessä on aika ajoin ollut vaikeinta tiukan puolueettomalla linjalla pysyminen. Olenkin tietoisesti rajannut käyttämäni aineiston niin, että olen pitäytynyt vain objektiivisina pidettäviin oikeustieteellisiin lähteisiin, valtiopäiväasiakirjoihin ja oikeudenkäyntiasiakirjoihin. Sen sijaan olen välttänyt käyttämästä lähteinä esimerkiksi yhteiskuntatieteellistä kirjallisuutta ja tutkimusta, koska niissä tutkijan omat mielipiteet ja arvoasetelmat pääsevät vääjäämättä vaikuttamaan tutkimuksen painotuksiin ja aineiston tulkintaan. Tosin myös tähän valintaan liittyy henkilökohtaisia ja itsekkäitä syitä: aiemmin yhteiskuntatieteellistä ja kulttuurintutkimuksellista tutkimusta tehneenä henkilönä olisin luultavasti hautautunut niin syväälle tuon tutkimuksen syövereihin, että tämän opinnäytetyön tekeminen olisi vienyt moninkertaisen ajan.

Tällaiseen tutkimusaiheeseen tarttuminen täysin uudesta näkökulmasta, eli puhtaasti juridisena kysymyksenä, on ollut myös varsin avartava kokemus. Ja vaikka itse sanonkin, niin olen mielestäni onnistunut varsin hyvin säilyttämään objektiivisen otteen tutkimusaiheeseen ja tarkastelemaan aihetta kiihkottomasti ja monipuolisesti.

Nyt opinnäytteen viimeisiä sivuja kirjoittaessani annan itselleni luvan livetä hieman valitsemaltani oikeustieteellisen objektiivisuuden polulta ja miettiä tutkimukseni tulosten yhteyksiä yleisempiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin.

Ihmisoikeudet kuuluvat yhtäläisesti kaikille ihmisille ilman rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskuntoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta. Sananvapaus on yksi kaikille ihmisille kuuluvista ihmisoikeuksista. Vihapuhe aiheuttaa ristiriitatilanteen suhteessa näihin kahteen ihmisoikeussopomuksissa vahvistettuun oikeuteen nähden. Jos vihapuhe kielletään, niin kunnioitetaan vihapuheen kohteiden ihmisoikeuksia, mutta loukataan puhujan ihmisoikeuksia. Jos taas vihapuhe sallitaan, niin kunnioitetaan vihapuheen puhujan ihmisoikeuksia, mutta loukataan vihapuheen kohteiden ihmisoikeuksia. Kumpi siis on pienempi paha – tai suurempi hyvä?

Kiihotus on katsojan silmässä

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan on rikosnimikkeenä varsin mielenkiintoinen, sillä tästä rikoksesta tunnutaan tuomittavan vain täysin syyttömiä henkilöitä. Tuomitut

eivät ole omasta mielestään syyllistyneet mihinkään rangaistavaan tekoon, vaan ovat ainoastaan tuoneet julki tosiasioita tai omia oikeutettuja mielipiteitään. Useimpien tuomittujen mielestä jo heidän syyttämisenä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan oli pöyristyttävää ja loukkasi heidän perusoikeuksiaan ja sananvapauttaan. Kuitenkin näiden syyttömien saamat rikostuomiot on todettu oikeutetuiksi myös ylemmissä oikeusasteissa ja myös Eurooppalaisen ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö tukee heidän tuomioitaan.

Kiihottamisrikoksista syyteyt esittävät usein puolustukseen sitä, etteivät he ole tietäneet tällaisen rikosoikeudellisen säännöksen olemassaolosta. Tämä ei oikeuskäytännön mukaan kuitenkaan ole hyväksyttävä perustelu rikossyytösten hylkäämiseen. Lisäksi perustelu on varsin ontuva ottaen huomioon kiihottamistuomioiden osakseen saaman laajan julkisuuden. Joissain tapauksissa asia on saattanut saada jopa surkukupaisia piirteitä. Tammikuussa 2017 kiihottamisrikoksesta tuomittu Sebastian Tynkkynen vetosi oikeudessa tietämättömyyteen kiihottamispykälän olemassa olosta vain puolisen vuotta sen jälkeen, kun hän oli Perussuomalaisien nuorten varapuheenjohtajan ominaisuudessa antanut julkilausuman, jossa vaadittiin kyseisen pykälän poistamista rikoslaista (Kannanotto: Laista poistettava pykälät kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sekä uskonrauhan rikkomisesta 2016). Samoin tammikuussa 2017 tuomittu Teuvo Hakkarainen vetosi tietämättömyyteen kiihottamispykälästä ja sen sisällöstä, vaikka oli itse ollut kansanedustajana allekirjoittajana pykälän sisältöön yksityiskohtaisia muutoksia vaatineessa lakialoitteessa pari vuotta aiemmin (LA 38/2013).

Kiihottamista kansanryhmää vastaan koskeva rikoslain säännös on esitetty poistettavaksi turhana ja sananvapautta loukkaavana tai sen sisältöä on haluttu muuttaa niin paljon, ettei sen perusteella pystyittäisi tuomitsemaan käytännössä ketään. Esimerkiksi perussuomalaisien kansanedustajien syyskuussa 2013 jättämässä lakialoitteessa ehdotetun pykälän uudessa muodossa rikoksen tunnusmerkistön täyttyminen olisi edellyttänyt suoraa rikoksella uhkaamista tai sellaiseen ryhtymiseen yllyttämistä, mutta yleisemmät loukkaavat ja panettelevat ilmaukset eivät olisi tunnusmerkistöä täyttäneet. Edellytykset olisivat niin tiukat, ettei edes Adolf Hitleriä olisi välttämättä saatu tuomittua kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, sillä sen

paremmin Taisteluni-teoksessaan kuin julkisissa puheissaankaan hän ei suoranaisesti käyttänyt sellaisia ilmaisuja kuin ”Menkää ja tappakaa kaikki juutalaiset”.

Kyseinen lakialoite (LA 38/2013) on siinäkin mielessä mielenkiintoinen, että sen yhdestätoista allekirjoittajasta kaksi oli jo allekirjoitushetken mennessä saanut tuomion juuri tämän pykälän perusteella (Jussi Halla-aho ja James Hirvisaari) ja yksi sai tuomion myöhemmin (Teuvo Hakkarainen). Lisäksi kaksi allekirjoittaa on tunnettu yhteyksistään äärioikeistolaisiin ja uusnatsistisiin järjestöihin (Olli Immonen ja Juho Eerola). Harvemmin rikoksiin syyllistyneet tai niitä ”suunnittelevat” ovat olleet vaatimassa kyseiset rikokset rikoksiksi määrittelevien pykälien poistamista. Vertailukohtana voitaisiin löytää Romanian alkuvuoden 2017 tapahtumista, kun poliitikot säätivät lain, joka olisi sallinut korruption varsin mittavasti – mutta jostain syystä laki jouduttiin perumaan kansan massiivisen vastustuksen ja kansainvälisen paheksunnan takia.

Konstit on monet, sanoi populistit, kun uuden käsitteen keksi

Lakipykälän muotoilun muuttamisen vaatimuksessa on pohjimmiltaan kyse eräänlaisesta kielipelistä, sillä lain tulkinnassa on viime kädessä usein kyse juuri sanojen ja sanamuotojen tulkinnasta. Lakitekstejä pidetään yleisesti monimutkaisina ja vaikeaselkoisina, mutta kyse on usein siitä, että selkokielellä – tai edes normaalilla arkikielellä – esitettyinä pykälien sisältöön jäisi liian paljon tulkinnanvaraa. Olen itse osallistunut 1990-luvun lopulla yhden lakia valmistavan toimikunnan työskentelyyn ja kuukausia kestäneen tekstihionnan aikana aloin suhtautua ymmärtäväisesti jopa toimikunnan lakimiesjäsenten välillä loputtomalta tuntuvaan väittelyyn siitä, käytetäänkö jossain tekstikohdassa sanaa ”tai” vai ”tahi”.

Lakitekstit ovat jo lähtökohtaisesti sellaisia, että ne haastavat käyttäjänsä – eli erityisesti puolustusasianajajat ja syyttäjät – kielipeliin. Tuomareiden tehtävänä on sitten viime kädessä ratkaista, mitä tekstin käsitteillä ja ilmaisuilla on tarkoitettu ja miten ne pitää ”oikeaoppisesti” tulkita. Kiihottamisrikosten kohdalla on myös tapauksia, joissa teon tekijä on itse haastanut oikeuslaitoksen kielipeliin lain-tulkinnasta. Jussi Halla-aho toimi näin vuonna 2008 osoittamalla provokatiivisen kirjoituksessa sananvapausasioihin perehtyneelle syyttäjälle (Halla-aho 2008a). Ja Terhi Kiemunki teki vuonna 2016 itse poliisille tutkintapyynnön itsestään (Vihavainen 2016).

Mutta hävittyään nämä haasteottelunsa oikeuslaitosta vastaan, kumpikin heistä koki tulleen kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti.

Vihapuhetta ja kiihottamisrikoksia koskevassa keskustelussa törmätään jatkuvasti myös paljon räikeämpäänkin kielipeliin, jossa vanhoille asioille keksiä uusia nimiä ja vanhoille sanoille uusia merkityksiä. Esimerkkinä vaikkapa se, että maahanmuuttajiin ja useimpiin etnisiin ja uskonnollisiin vähemmistöihin vihamielisesti suhtautuvat henkilöt eivät ole enää maahanmuuton vastustajia vaan ”maahanmuuttokriittisiä”. Ja henkilö, joka erehtyy kutsumaan puhtaan rasistista ilmausta rasismiksi tai rodullisen ja etnisin perustein tapahtuvaan syrjintään syyllistyvää henkilöä rasistiksi, saakin kuulla olevansa itse rasisti tai syyllistyvänsä vähintäänkin ”vastarasismiin”. Suomen kieleen on alkanut syntyä myös kokonaan uusia sanoja, kuten nykyisin jo varsin yleisessä käytössä oleva ”suvakki” ja sen johdannaisena James Hirvisaaren lanseeraama ”suvakkihuora”; ensimmäisellä sanalla tarkoitetaan kaikkien ihmisten ihmis- ja perusoikeuksien puolustajia ja jälkimmäinen sana on ilmauksen feminiinimuoto.

Kiihottamisrikosten kohdalla yksi runsaasti keskustelua ja uustulkintoja aiheuttava käsite on ”kansanryhmä”. Voiko mikä tahansa ihmisryhmä olla kansanryhmä, joka voi saada suojelua tämän pykälän perusteella? Lain perustelujen ja oikeustieteellisessä tutkimuksessa esitetyn laintulkinnan mukaan periaatteessa voi. Ainoa rajaus, joka on tehty myös lain perusteluissa, kansainvälisten sopimusten valmisteluasiakirjoissa ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä, on se, että poliittinen tai yhteiskunnallinen liike ei voi olla suojelua saava kansanryhmä, sillä tämä johtaisi helposti yhteiskunnallisen ja poliittisen keskustelun tukahduttamiseen. Yhteiskunnallisesti merkittävistä aiheista keskustellessa on oltava valmis kestämään joskus rajuakin arvostelua. Jopa ”suvakkihuorat” ovat selvästi ymmärtäneet tämän, koska he eivät ole lähteneet syyttämään ketään kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. ”Maahanmuuttokriitikot” taas ovat jatkuvasti vaatimassa itselleen suojelua sen lakipykälän perusteella, jonka he lähtökohtaisesti haluaisivat poistaa kokonaan.

Oikeustieteellisen tutkimuksen mukaan myös enemmistö voi joissain tapauksissa olla kansanryhmä, joka voi saada osakseen suojelua kiihottamispykälän perusteella. Ruotsissa eteni syyteharkintaan asti tapaus, jossa ”medelsvenssoneita” kuvattiin negatiivisessa sävyssä. Syytteet päätettiin kuitenkin jättää nostamatta.

Jussi Halla-aho pillastui vuonna 2008 siitä, ettei Julkisen sanan neuvosto ottanut edes käsittelyyn tapausta, jossa sanomalehden pääkirjoituksessa väitettiin päissään tappamisen olevan suomalaisten kansallinen, ehkä suorastaan geneettinen erityispiirre. Kuulun itse kyseisessä ilmauksessa loukattuun joukkoon, suomalaisiin, mutta en osaa pitää väitettä loukkaavana. Myöskään oikeusoppineiden käsityksen mukaan kiihottamisrikoksen tunnusmerkistö ei täyty tapauksissa, joissa enemmistön edustaja esittää halventavaksi tulkittavissa olevan yleistyksen enemmistöstä, johon itse siis kuuluu, ja enemmistö samaan enemmistöön kuuluvista henkilöistä ei pidä ilmausta uhkaavana, panetteleva tai solvaavana.

Joukossa vihapuhe tiivistyy

Kun oikeustieteellisessä tutkimuksessa pohditaan sitä, milloin vihapuhe täyttää rikoksen tunnusmerkistön, niin samaan aikaan yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa pohditaan sitä, mistä lisääntynyt vihapuhe kumpuaa. Ja miksi populistinen poliittinen puhe vetoaa tällä hetkellä äänestäviin kansalaisiin niin monissa maissa?

Populismin ja vihapuheen nousun syiksi esitetään usein elintasoerojen kasvua ja syrjäytymisen lisääntymistä; populismin katsotaan vetoavan erityisesti vähemmän koulutettuun, huonommin toimeentulevaan ja yhteiskunnallisesta päätöksenteosta syrjäytyneeseen kansanosaan, joka on äärimmäisen turhautunut perinteiseen politiikkaan. Populistiset poliittiset liikkeet ovat suhteellisesti suosittumia tämän kaltaisen väestön keskuudessa, mutta kyseessä ei ole missään tapauksessa koko totuus.

Jos vihapuheeseen syyllistyisivät vai vähemmän koulutetut henkilöt, niin miten selittää, että kielitieteistä väitellyt filosofian tohtori syyllistyy vihapuheeseen? Jos vihapuheeseen syyllistyvät vain huonosti toimeentulevat henkilöt, niin miten selittää menestyneen yrittäjän ja tavarataloketjun omistajan vihapuhe? Jos vihapuheeseen syyllistyvät vain henkilöt, joilla ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, niin miten selittää kunnallispoliitikkojen tai kansanedustajien vihapuhe? Jos vihapuheeseen syyllistyvät vain perinteiseen politiikkaan uskonsa menettäneet henkilöt, niin miten selitetään se, että kiihottamisrikoksista tuomitut henkilöt ovat aktiivisesti mukana politiikassa niin ennen kuin jälkeenkin tuomioidensa? Kyseessä on siis paljon monimutkaisempi yhteiskunnallinen kysymys, johon ei ole löydettävissä helppoja selityksiä ja ratkaisuja.

Yksi yleisesti vihapuheen ja myös rikoksen tunnusmerkistön täyttävän vihapuheen yleistymisen syistä on luultavasti julkisuuden jakautuminen erilaisiksi osajulkisuuksiksi, joissa kussakin esitetään vain yhdensuuntaisia mielipiteitä ja ajatuksia, jotka sitten omassa mehussaan kypsyessään muuttuvat totuuksiksi. Vähemmistöryhmistä esitetyt loukkaavat väitteet ja stereotyyppit katsotaan ”omien joukossa” vain asioiden puhumiseksi niiden oikeilla nimellä ja valtajulkisuudessa tuhadutettujen ja sensuroitujen oikeutettujen mielipiteiden ilmauksiksi. Yleistävä ja loukkaava puhetapa on normalisoitunut ja muuttunut suorastaan normiksi, jossa ei nähdä mitään paheksuttavaa. Tästä esimerkkinä vaikka kiihottamisrikoksesta tuomitun Sebastian Tynkysen oikeudessa esittämänsä puolustuspuheenvuoro (Valtavaara 2017).

Lasten ja imeväisten suusta kuulee kiihkottomimman mielipiteen

Jos vihapuheen nousulle ei löydy ymmärrettäviä selityksiä, niin miten se voitaisiin kitkeä pois tai ainakin estää sen leviäminen yhteiskunnassa. Onko lainsäädännöllinen puuttuminen ja vihapuheesta rankaiseminen ainoa keino? Ylimmät syyttäviranomaiset vaativat ankarampia tuomioita esimerkiksi kiihottamisesta kansan-ryhmää vastaan, mutta hekään eivät usko, että tuomiokäytännön muuttaminen olisi ratkaisu ongelmaan. He eivät usko ankarampien tuomioiden pelotevaikutuksen poistavan ilmiötä, mutta katsovat, että tuomioiden tasolla yhteiskunta viestii siitä, miten se suhtautuu näihin rikoksiin.

Lapset eivät synny suvaitsemattomina ja rasisteina, joten missä vaiheessa tällainen vastakkainasetteluihin perustuva ajattelu saa heissä vallan – siis jos saa vallan. Olen melko varma, että omat pienet pojanpoikani kasvavat suvaitseviksi ihmisiksi, sillä heidän elinpiirissään ja perheen ystäväpiirissä on paljon eri kansallisuuksia ja etnisiä taustoja, eri uskontoja ja erilaisia seksuaalisia suuntauksia edustavia henkilöitä. Vanhemman pojanpoikani päiväkotiryhmän ryhmäkuvassa vain viidellä lapsella kolmestatoista oli puhtaasti ”kaukasialaiset” piirteet (ja näistäkin viidestä lapsesta kolmella toinen vanhemmista on eurooppalainen maahanmuuttaja). Oma kulttuurinen ja sinisilmäinen pojanpoikani edustikin tuossa ryhmässä vähemmistöä. Mutta miten mahtaa olla niiden lasten laita, joiden kohdalla vanhemmat aloittavat perusteellisen suvaitsemattomuuskasvatuksen jo viimeistään lasten ollessa parivuotiaita? Kasvatuksen välineeksi käyvät hyvin vaikka pehmolelut ja niiden mukilointiin yllyttäminen.

Sosiologi ja kulttuurintutkija Tuija Saresma kertoo tämän työni johdannossa lähteenä käyttämässäni artikkelissaan miten hänen tapahtumahetkellä yhdeksänvuotias lapsensa kysyi, onko sananvapaus sitä, että saa huutaa ja kiroilla niin paljon kuin haluaa? Tämän hetkisen sananvapauskustelun perusteella ei ole mikään ihme, että lapselle on voinut syntyä tuollainen käsitys asiasta. Tässä tapauksessa lapsi sai kuitenkin oletettavasti perystellun selvityksen siitä, mitä sananvapaus on ja mitä se ei ole.

Yksi viime kuukausina paljon vihapuhetta aiheuttanut asia oli maaliskuun alussa voimaantullut sukupuolineutraali avioliittolaki. Lain vastustajat yrittivät kaataa jo vahvistetun lain vielä aivan viimemetreillä, mutta eduskunta osoitti koostuvansa pääosin ”tolkun ihmisistä”. Samaa sukupuolta olevat parit saivat siis oikeuden solmia avioliitto ja aiempi ”rekisteröity parisuhde” – kielipeliä sekin – siirtyy historiaan.

Tätä lakia on jahkattu todella pitkään, sillä muistan, että vanhempi poikani esitti oman valistuneen noin yhdeksävuotiaan mielipiteensä asiasta jo 1990-luvun alussa. Poika kuuli minun ja isänsä keskustelevan asiasta ja kysyi, mistä me oikein puhuimme. Sen enempää asiaa alustamatta esitinkin hänelle kysymyksen, mitä mieltä hän olisi siitä, jos naiset voisivat mennä naimisiin naisten kanssa ja miehet miesten kanssa. Pojan mielipide oli yksiselitteisen varma: tottakai jokaisen pitää saada mennä naimisiin juuri sen henkilön kanssa kuin haluaa. Yksinkertaisuudessaan suorastaan nerokasta.

Uusissa pykälissä vara parempi

Käydessäni tätä työtä varten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksiä huomasin mahdollisuuden kiihottamispykälän vaaralliseen tulkintaan. Saattaa olla vain ajan kysymys, milloin joku suomalainen ymmärtää käyttää tuota porsaanreikää hyväkseen.

Kahdessa tuomiossaan ihmisoikeustuomioistuin kiinnitti huomiota siihen, että henkilöiden mielipiteet oli esitetty heidän edustamiensa yhdistysten tai puolueen nimissä tai niiden toimintaan kiinteästi liittyen. Koska kyseessä olivat kotimaissaan lailliset yhdistykset, joiden toimintaa ei ole kielletty eikä rajoitettu, ja esitetyt mielipiteet olivat täysin linjassa yhdistysten ja puolueen virallisen ohjelman ja tavoitteiden kanssa, nauttivat valittajien esittämät rankatkin lausumat vielä poikkeuksellisen suurta sananvapauden suojaa. Ihmisoikeustuomioistuin katsoi, että jos maat olivat sallineet ja hyväksyneet kyseisten yhdistysten ja puolueiden perustamisen ja toiminnan eivätkä olleet millään tavoin puuttuneet niiden tarkoitukseen

tai ohjelmaan, niin valtiot eivät voineet estää laillisia yhdistyksiä ja puolueita toteuttamasta hyväksytyä ohjelmaansa.

Tämä näkökulma olikin yksi keskeisistä perusteluiista sille, ettei ihmisoikeustuomioistuin katsonut Ranskan valtiolla olleen oikeutta puuttua tuomioistuimilla ollut oikeutta puuttua maassa laillisesti toimineiden yhdistysten nimissä toimineiden Marie-François Lehideux'n ja Jacques Isornin lausumiin (ETL 23.9.1998). Sen sijaan Belgian parlamentin jäsen ja puoluejohtaja Daniel Féret'n kohdalla sananvapauden rajoitukset katsottiin perustelluiksi ihmisoikeustuomioistuimen tiukan äänestyspäätöksen jälkeen. Tulkintaa aiheutti lähinnä se, oliko Féret esittänyt väitteensä yksityishenkilönä vai puolueensa edustajana (EIT 16.7.2009). Tässä tapauksessa Belgian valtio toimi hie-man jälkiviisaana ja lakkautti Féretin puolueen myöhemmin.

Suomessa on viimeisen parin vuoden aikana keskusteltu siitä, pitäisikö tiettyjä äärisuuntauksia edustavat liikkeet kieltää laissa. Kieltolistalle on haluttu esimerkiksi monien väkivaltarikosten taustalla olevia äärioikeistolaisia ja uusnatsistisia järjestöjä. Historiallisesta taustasta johtuen Suomessa on suhtaudutaan karsaasti yhteiskunnallisten yhdistysten ja poliittisten liikkeiden kieltämiseen lailla, sillä Suomen historian eri vaiheissa monet yhteiskunnalliset liikkeet ovat päätyneet kieltolistoilta – aina siitä riippuen, kuka on ollut maassa vallassa. Autonomian ajan sortotoimien aikana lähes kaikki yhteiskunnallinen toiminta oli kiellettyä. Sisisällissodan voittanut oikeisto kielsi vasemmiston toiminnan ja myöhemmin sodan voittanut Neuvostoliitto esitti vaatimuksen monien oikeistolaisten järjestön kieltämisestä.

Niinpä aloitteet ääriliikkeiden ja niiden toiminnan kieltämisestä ja kriminalisoinnista eivät ole edenneet. Useimmiten perusteluiksi kiellon tarpeettomuudelle on esitetty sitä, että liikkeiden toimintaa on mahdollista valvoa tehokkaasti myös nykyisen lainsäädännön puitteissa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kanta maassa laillisiksi katsottujen yhdistysten toimintaan ja sananvapauteen puuttumiseen jälkikäteen voi olla toinen: yhteiskunnallisiksi toimijoiksi hyväksytyjä ja toimintaohjelmansa avoimesti kertoneita poliittisia liikkeitä ei voida jälkikäteen kieltää edistämästä omaa julkisesti tiedossa ollutta ohjelmaansa.

Lähteet

A 37/1970. Asetus kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta. Ratifiointipäivä 14.7.1970. Valtion säädöstietopankki Finlex, valtiosopimukset. Viitattu 20.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1970/19700037>.

A 108/1976. Asetus kansalaisyhteisöoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta. Annettu 20.1.1976. Valtion säädöstietopankki Finlex, valtiosopimukset. Viitattu 15.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008>.

A 2/1998. Asetus kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen voimaansaattamisesta ja sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. Annettu 1.2.1998. Valtion säädöstietopankki Finlex, valtiosopimukset. Viitattu 15.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1998/19980002>.

Ajankohtainen kakkonen. 2011. YLE TV2 29.11.2011. Osuus ”Rähinää ja rasismia Lieksan raitilla” on katsottavissa YouTubessa. Viitattu 9.3.2017. <https://www.youtube.com/watch?v=GU8cfVskJi4>.

Assulin, A. 2017. Valtakunnansyyttäjä haluaa jatkossa jopa vankeutta vihapuheesta. YLE Uutiset 25.1.2017. Viitattu 21.2.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-9422385>.

A-studio: Talk. 2017. YLE TV1 9.3.2017. Keskustelemassa europarlamentaarikko Liisa Jaakonsaari (sd.), kansanedustaja Ville Tavio (ps), tutkimusjohtaja Juhana Auneloma ja populismin tutkija Emilia Palonen.

Bartlett, J., Birdwell, J. & Littler, M. 2011. The New Face of Digital Populism. London: Demos. Viitattu 8.3.2017. <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/online-populism-europe-20111221.pdf>.

EIT 23.9.1994. 15890/89. Jersild v. Tanska. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Eurooppa-tuomioistuimet, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/1994/19940245>.

EIT 23.9.1998. 55/1997/839/1045. Lehideux & Isorni v. Ranska. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Eurooppa-tuomioistuimet, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/1998/19980692>.

EIT 24.6.2003. 65831/01. Garaydy v. Ranska. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Eurooppa-tuomioistuimet, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2003/20031731>.

EIT 6.7.2006. 59405/00. Erbakan v. Turkki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Eurooppa-tuomioistuimet, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2006/20062786>.

EIT 10.7.2008. 15948/03. Soulas & Faye v. Ranska. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Eurooppa-tuomioistuimet, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2008/20083485>.

- EIT 4.11.2008. 725596/01. Balsyte-Lideikiene v. Liettua. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Eurooppa-tuomioistuimet, Euroopan ihmisoikeustuomioistuim. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2008/20083553>.
- EIT 16.7.2009. 15615/07. Féret v. Belgia. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Eurooppa-tuomioistuimet, Euroopan ihmisoikeustuomioistuim. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2009/20093762>.
- EIT 9.2.2012. 1813/07. Vejdeland & muita v. Ruotsi. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Eurooppa-tuomioistuimet, Euroopan ihmisoikeustuomioistuim. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2012/20124623>.
- ETL 805/2011. Esitutkintalaki. Annettu 22.7.2011. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 22.1.2017. Viimeinen muutos 18.11.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805>.
- Euroopan ihmisoikeussopimus. 1999. Ulkoasiainministeriön ilmoitus Euroopan ihmisoikeussopimuksesta (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla (SopS 85–86/1998). Annettu 20.5.1999. Valtion säädöstietopankki Finlex, valtiosopimukset. Viitattu 16.1.2017. <http://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>.
- Euroopan neuvoston Ministerikomitea. 1997. Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of ministers to member states on "hate speech". Annettu 30.10.1997. Viitattu 20.2.2017. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b>.
- Euroopan unionin perusoikeusasiakirja. 2012. Euroopan unionin virallinen lehti 26.10.2012 C326/391. Euroopan unionin säädöstietopankki EUR-LEX. Viitattu 15.1.2017. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=FI>.
- Halla-aho, J. 2008a. Muutama täky Illmanin Mikalle. Blogikirjoitus 3.6.2008. Scripta – kirjoituksia oppoavasta lännestä. Viitattu 19.2.2017. http://www.halla-aho.com/scripta/muutama_taky_illmanin_mikalle.html.
- Halla-aho, J. 2008b. Seposta ja kiihotuksesta. Blogikirjoitus 12.3.2008. Scripta – kirjoituksia oppoavasta lännestä. Viitattu 19.2.2017. http://www.halla-aho.com/scripta/seposta_ja_kiihotuksesta.html.
- Hallberg, P. 2011. Perusoikeusjärjestelmä. Teoksessa Perusoikeudet. Toim. P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen. Helsinki: WSOYpro, 29–59.
- Hannula, I. 2015. Vihapuhe ja sananvapaus rikoslakiin vuonna 2011 tehtyjen muutosten valmistelussa. Teoksessa Vihapuhe Suomessa. Toim. R. Neuvonen. Helsinki: Edita, 165–190.
- Happonen, P. 2017. Uusi apulaisvaltakunnansyyttäjä vihaa vihapuhetta – "Sakkorangastusten taso mietityttää". Yle Uutiset 22.1.2017. Viitattu 28.1.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-9417116>.

Harju, J. 2017. Kansanedustaja Teuvo Hakkarainen tuomittiin 20 päiväsakkoon kiihottamisesta kansanryhmää vastaan – ei aio valittaa tuomiosta. Helsingin Sanomat 4.1.2017. Viitattu 19.2.2017. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005032239.html>.

HE 317/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta. Valtion säädöstietopankki Finlex, hallituksen esitykset. Viitattu 20.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100317>.

HE 54/22002. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Valtion säädöstietopankki Finlex, hallituksen esitykset. Viitattu 23.1.2017. <http://finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020054>.

HE 309/1993. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta. Valtion säädöstietopankki Finlex, hallituksen esitykset. Viitattu 16.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1993/19930309>.

Helsingin HO. 29.10.2010. Sisältyy Korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO:2012:58. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Korkein oikeus, Ennakkopäätökset. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2012/20120058>.

Helsingin KäO. 8.9.2009. Sisältyy Korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO:2012:58. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Korkein oikeus, Ennakkopäätökset. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2012/20120058>.

Henttonen, S., Kivinen, T., Rasila, T., Sammalmaa, J. & Vihavainen, J. 2015. Kommentaari. Teoksessa Vihapuhe Suomessa. Toim. R. Neuvonen. Helsinki: Edita, 13–135.

Hockenos, P. 2010. Central Europe's Right-Wing Populism The EU's neoliberal economic reforms have undermined public faith in democratic politics. The Nation 5.5.2010. Viitattu 8.3.2017. <https://www.thenation.com/article/central-europes-right-wing-populism/>.

Hoikka, M. 2009. Sananvapaus Euroopan unionin oikeudessa. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. 1948. Annettu 10.12.1948. United Nations. Office of the High Commissioner, Human rights. Viitattu 25.2.2017. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>.

Illman, M. 2005. Hets mot folkgrupp. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

Illman, M. 2012. Uudistunut säännös kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Oikeus, 41, 2, 208–225.

Itä-Suomen HO. 25.4.2013. R 12/492. Itä-Suomen hovioikeuden tuomio ja ratkaisu.

Jokela, A. 2008. Rikosprosessi. Helsinki: Talentum.

Juha Kärkkäinen puolusti juutalaiskirjoitusta: Pätevän miehen kynästä. 2014. Kaleva 17.9.2014. Viitattu 19.2.2017. <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/juha-karkkainen-puolusti-juutalaiskirjoitusta-patevan-miehen-kynasta/675940/>.

Kahdeksalle syytteet Lieksan Facebook-rasismista. Yle Uutiset 14.3.2012. Viitattu 9.3.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-5072252>.

Kahdeksan Facebook-kirjoittelijaa otettu kiinni Lieksassa. 2011. Iltalehti 18.11.2011. Viitattu 9.3.2017. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2011111814781703_uu.shtml.

Kannanotto: Laista poistettava pykälät kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sekä uskonrauhan rikkomisesta. Perussuomalaiset nuoret, Uutiset 21.7.2016. Viitattu 26.2.2017. <https://www.ps-nuoret.fi/uutiset/kannanotto-laista-poistettava-pykalat-kiihottamisesta-kansanryhmaa-vastaan-seka-uskonrauhan-rikkomisesta/>.

Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus. 2015. Suomen YK-liitto, Globalis-verkkosivusto, kv-sopimukset. Viitattu 19.1.2017. <http://www.globalis.fi/Kv-sopimukset/Kansalais-ja-poliittisia-oikeuksia-koskeva-yleissopimus>.

Kansanedustajan vieras leikki natsia eduskunnassa. Aamulehti 3.10.2013. Viitattu 19.2.2017. <http://www.aamulehti.fi/juttuarkisto/?cid=1194843109167>.

Karapuu, H. 2011. Perusoikeuden käsite ja luokittelu. Teoksessa Perusoikeudet. Toim. P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen. Helsinki: WSOYpro, 63–87.

Kauhanen, A.-L. 2017. Kylmän sodan diplomaatti haluaa Euroopan kantavan vastuuta – ”Trump on tyypillinen amerikansaksalainen, kapitalisti eikä mikään sosiaalidemokraatti”. Helsingin Sanomat 17.2.2017. Viitattu 8.3.2017. <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005091498.html>.

Keski-Suomen KäO. 5.4.2016. R 15/3178. Keski-Suomen käräjäoikeiden tuomio ja ratkaisu.

Keski-Suomen KäO. 4.1.2017. R 16/2618. Keski-Suomen käräjäoikeiden tuomio ja ratkaisu.

KKO:2012:58. R2010/1101. Korkeimman oikeuden tuomio ja ratkaisu. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Korkein oikeus, Ennakkopäätökset. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2012/20120058>.

Kolehmainen, S. 2009. Syyteoikeudesta sananvapausrikoksissa. Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja nro 6. Helsinki: Valtakunnansyyttäjänvirasto. Viitattu 24.1.2017. http://www.vksv.oikeus.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedostot/julkaisusarja/6INH2Ktbr/6_Syyteoikeudesta_sananvapausrikoksissa.pdf.

Kouvolan HO 12.12.2011. R 10/1164. Kouvolan hovioikeuden tuomio ja ratkaisu. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Hovioikeudet. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/ho/2012/kouho20121146>.

Kuikka, J. 2015. Näin vertautuvat ruotsidemokraatit ja perussuomalaiset. Pohjalainen 21.10.2015. Viitattu 8.3.2017. <https://www.pohjalainen.fi/tilaajalle/maakunta/n%C3%A4in-vertautuvat-ruotsidemokraatit-ja-perussuomalaiset-1.1929868>.

- Kärkelä, L. 2017. Sebastian Tynkkynen sai sakkotuomion kiihottamisesta kansanryhmää vastaan – oikeus piti kirjoituksia panettelevina, solvaavina ja osin uhkaavina. Viitattu 19.2.2017. Helsingin Sanomat 16.1.2017. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005047211.html>.
- L 1/1919. Painovapauslaki. Annettu 4.1.1919. Kumottu 13.6.2003. Viitattu 15.1.2017. Valtion säädöstietopankki Finlex, säädökset alkuperäisinä. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1919/19190001001>.
- L 692/1993. Laki rangaistusmääräysmenettelystä. Annettu 26.7.1993. Viimeinen muutos 28.10.2016. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 24.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930692>.
- L 969/1995. Laki Suomen Hallitusmuodon muuttamisesta. Annettu 17.7.1995. Kumottu säädöksellä 480/1998. Valtion säädöstietopankki Finlex, säädökset alkuperäisinä. Viitattu 15.1.2017. <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950969>.
- L 689/1997. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa. Annettu 11.7.1997. Viimeinen muutos 8.1.2016. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 23.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970689>.
- L 460/2003. Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä. Annettu 13.7.2003. Viimeinen muutos 7.8.2015. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 15.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030460>.
- LA 38/2013. Lakialoite rikoslain 11 luvun 10 §:n muuttamisesta. Annettu 20.9.2013. Viitattu 19.2.2017. https://www.edus-kunta.fi/FI/vaski/Lakialoite/Documents/la_38+2013.pdf.
- Lappalainen, J., Frände, D., Havansi, E., Koulu, R., Niemi-Kiesiläinen, J., Nylund, A., Rautio, J., Sihto, J. & Virolainen, J. 2007. Prosessioikeus. Helsinki: WSOYpro.
- Lappi-Seppälä, T. & Niemi, H. 2016. Kontrolliviranomaisten toiminta. Teoksessa Seuraamusjärjestelmä 2015. Kontrollijärjestelmä tilastojen ja tutkimuksen valossa. Katkaisuja 11/2016. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Helsinki: Helsingin yliopisto, 5–112. Viitattu 23.1.2017. <http://hdl.handle.net/10138/164435>.
- Lehtonen, M.-O. 2017. Kärkkäinen toimittaa tarvikkeita uusnatseille - Kirvesvalmistaja järkyttyi yhteistyöstä: "Eihän tällainen voi jatkua". Iltalehti 24.1.2017. Viitattu 19.2.2017. http://www.iltalehti.fi/uutiset/201701232200058326_uu.shtml.
- Lieksaa uhkaa rasismien tauti. 2011. Helsingin Sanomat 14.10.2011. Pääkirjoitus. Viitattu 9.3.2017. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002507760.html>.
- Leino-Kaukiainen, P. 2015. Sananvapaus sääty-yhteiskunnassa: Kamppailua sensuuria vastaan autonomian aikana (1809–1905). Teoksessa Sananvapaus Suomessa. Toim. K. Nordenstreng. Tampere: Tampere University press, 45–68.
- Manninen, S. 2011. Sananvapaus ja julkisuus (PL 12 §). Teoksessa Perusoikeudet. Toim. P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen. Helsinki: WSOYpro, 459–491.

Mykkänen, P. 2017. Hollanti valmistautuu omaan Trump-hetkeensä – vaalit saattaa voittaa puolue, joka haluaa sulkea moskeijat ja viedä maan ulos EU:sta. Helsingin Sanomat 2.2.2017. Viitattu 9.3.2017. <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005070816.html>.

Neuvonen, R. 2012. Sananvapauden sääntely Suomessa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Neuvonen, R. 2013. Viestintä- ja informaatio-oikeuden perusteet. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Niemeläinen, J. (2014) Oikeus: Unkarin äärioikeistolaisista Jobbik-puoluetta ei saa sanoa tv:ssä äärioikeistolaiseksi. Helsingin Sanomat 6.6.2014. Viitattu 8.3.2017. <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002736933.html>.

Niemi, T. 2011. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2010. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 95. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Viitattu 21.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-211-1>.

Niemi, T. & Sahramäki, I. 2012. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 104. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Viitattu 21.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-243-2>.

Niiranen, V., Sotamaa, P. & Tillikka, P. 2013. Sananvapauslaki. Tulkinta ja käytäntö. Helsinki: Sanoma Pro.

Norman, A. 2010. SD och Europas högerpopulister. Utrikespolitiska Institutet, Nyheter 20.9.2010. Viitattu 8.3.2010. <http://www.ui.se/nyheter/sd-och-europas-hogerpopulister.aspx>.

Nossiter, A. 2017. Marine Le Pen Echoes Trump's Bleak Populism in French Campaign Kickoff. New York Times 5.2.2017. Viitattu 8.3.2017. https://www.nytimes.com/2017/02/05/world/europe/marine-le-pen-trump-populism-france-election.html?_r=0.

Ojanen, T. 2015. Perusoikeusjuridiikka. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Ojanen, T. & Scheinin, M. 2011. Ihmisoikeussopimukset ja perusoikeusjärjestelmä. Teoksessa Perusoikeudet. Toim. P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen.. Helsinki: WSOYpro, 171–195.

Ollila, R. 2004. Sananvapaus. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Orjala, A. 2013. Perussuomalaisten James Hirvisaari erotettiin puolueesta. YLE Uutiset 4.10.2013. Viitattu 19.2.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-6866554>.

Painovapauslaki 4.1.1919/1. Kumottu lailla 460/2003. Valtion säädöstietopankki Finlex, säädökset alkuperäisinä. Viitattu 15.1.2017. <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1919/19190001001>.

Paju, P. 2017. Kirjoittelu pakkosterilisaatiosta ja elukoista toi helsinkiläispoliitikolle sakot. Turun Sanomat 13.1.2017. Viitattu 19.2.2017. <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3162191/Kirjoittelu+pakkosterilisaatiosta+ja+elukoista+toi+helsinkilaispoliitikolle+sakot>.

Paloheimo, H. 2012. Populismi puoluejärjestelmän vedenjakajana. Teoksessa Muutosvaalit 2011. Toim. S. Borg. Selvityksiä ja ohjeita 16/2012. Helsinki: Ulko-ministeriö. 324–350. Viitattu 8.3.2017. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/162012muutosvaalit2011/Fi-les/OMSO_16_2012_Muutosvaalit_2011_352_s.pdf.

Palonen, E. 2010. Unkari – populistin paratiisi. Idäntutkimus 3, 29–40. Viitattu 8.3.2017. http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto/2010_3/it_3_2010_palonen.pdf.

Pellonpää, M., Gullans, M., Pölönen, P. & Tapanila, A. 2012. Euroopan ihmisoikeussopimus. Helsinki: Talentum.

PL 731/1999. Suomen perustuslaki. Annettu 11.6.1999. Viim. muutos 24.8.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 15.1.2017. <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Pesonen, P. 2013. Sosiaalisen median lait. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Peutere, L. 2009. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2008. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 85. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Viitattu 21.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-183-1>.

Peutere, L. 2010. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2009. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 88. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Viitattu 21.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-182-4>.

PeVM 25/1994. Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta. Eduskunta, valtiopäiväasiat ja asiakirjat. Annettu 12.4.1994. Viitattu 20.1.2017. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/mietinto/Documents/pevm_25+1994.pdf.

Pohjois-Karjalan KäO. 3.5.2012. R 12/4382. Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden tuomio ja ratkaisu.

Pohjolainen, T. 2015. Suurlakosta perusoikeusuudistukseen: Sananvapauden sääntely Suomessa 1900-luvulla. Teoksessa Sananvapaus Suomessa. Toim. K. Nordenstreng. Tampere: Tampere University press, 69–104.

Päijät-Hämeen KäO. 10.11.2010. Päijät-Hämeen käräjäoikeiden tuomio ja ratkaisu. Sisältyy Kouvolan hovioikeuden tuomion kuvaukseen. Valtion säädöstietopankki Finlex, Oikeuskäytäntö, Hovioikeudet. Viitattu 26.2.2017. <http://finlex.fi/fi/oikeus/ho/2012/kouho20121146>.

Pöyhtäri, R. 2015. Vihapuhe haasteena uutismedialle ja journalismille. Teoksessa Vihapuhe Suomessa. Toim. R. Neuvonen. Helsinki: Edita, 241–266.

Pöyhtäri, R. & Kantola, M. 2013. Vihapuhe ja sananvapaus. Teoksessa Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Toim. R. Pöyhtäri, P. Haara & P. Raittila. Tampere: Tampere University Press, 26–72.

Rangaistukset rikoksittain, 2005–2009 (käräjäoikeudet ja hovioikeus ensimmäisenä oikeusasteena). 2017a. Suomen virallinen tilasto. Oikeus. Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Tilastokeskuksen tietokantataulukot. Viitattu 22.1.2017. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__oik__syyttr/020_syyttr_tau_101_fi.px/.

Rangaistukset rikoksittain, 2009–2015 (käräjäoikeudet ja hovioikeus ensimmäisenä oikeusasteena). 2017b. Suomen virallinen tilasto. Oikeus. Oikeus, Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Tilastokeskuksen tietokantataulukot,. Viitattu 22.1.2017. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__oik__syyttr/010_syyttr_tau_109_fi.px/.

Rantala, J. & Hakahuhta, A. 2013. Natsitervehdys eduskunnassa - Hirvisaaren vieras halusi tukea Halla-ahoa. YLE Uutiset 2.10.2013. Viitattu 19.2.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-6861798>.

Rask, R. 2012. Vihapuhe Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa. Teoksessa Perus- ja ihmisoikeudet rikosprosessissa. Toim. L. Ervo, R. Lahti & J. Siro. Helsinki: Helsingin hovioikeus. 265–295.

Rikokset kuukausittain 2009–2016. 2017. Suomen virallinen tilasto. Rikos- ja pakkokeinotilasto. Tilastokeskuksen tietokantataulukot, Oikeus, Rikos- ja pakkokeinotilasto. Tilastokeskuksen tietokantataulukot. Viitattu 21.2.2017. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__oik__rpk/010_rpk_tau_107.px/.

RL 39/1889. Rikoslaki. Annettu 19.12.1889. Viimeinen muutos 21.12.2016. Valtion säädöstietopankki Finlex, ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 16.1.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>.

Rosas, A. 2011. Perus- ja ihmisoikeudet EU-oikeudessa. Teoksessa Perusoikeudet. Toim. P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen.. Helsinki: WSOYpro, 197–213.

Rothwell, J. 2017. How Marine Le Pen transformed the Front National into a party for the populist era. The Telegraph 30.1.2017. Viitattu 8.3.2017. <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/30/marine-le-pen-transformed-front-national-party-populist-era/>.

Rovaniemen HO. 17.10.2014. R 14/66. Rovaniemen hovioikeuden tuomio ja ratkaisu.

Saresma, T. 2017. Sananvapaus, vihapuhe ja sananvastuu. Teoksessa Kaikki vapaudesta. Toim. K. Enqvist, I. Hetemäki. & T. Tiilikainen. Helsinki: Gaudeamus, 35–50.

Setälä, R. 2011. Populismi jyllää. Ulkopoliittinen Instituutti, Ulkopoliittinen Instituutti mediassa, Viitattu 8.3.2017. <http://www.fiia.fi/fi/news/1161/>.

Syyteharkinnassa ratkaistut asiat, koko maa (rikosnimike “Kiihottaminen kansanryhmää vastaan”) 2008–2016. 2017. Valtakunnansyyttäjänvirasto, julkaisematon tilasto. Saatavilla pyydettyessä Valtakunnansyyttäjänviraston tietopalveluista.

Tampereen KäO. 15.1.1997. R 96/1029. Tampereen käräjäoikeuden tuomio ja ratkaisu.

Tampereen KäO. 20.6.2005. R 04/4553. Tampereen käräjäoikeuden tuomio ja ratkaisu.

Tampereen KäO. 30.5.2008. R 07/3284. Tampereen käräjäoikeuden tuomio ja ratkaisu.

Tapiola, P. 2017. Ruotsin oppositio natisee liitoksissaan: Kokoomuksen pitää valita meidät tai ruotsidemokraatit. Yle Uutiset 24.1.2017. Viitattu 8.3.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-9420978>.

Tihveräinen, T. 2013. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2012. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 2. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Viitattu 21.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-256-2>.

Tihveräinen, T. 2014. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2013. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 7. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Viitattu 21.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-287-6>.

Tihveräinen, T. 2015. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2014. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 8. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Viitattu 21.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-300-2>.

Tihveräinen, T. 2016. Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2015. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 10. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Viitattu 21.1.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-815-326-2>.

Tuominiemi, S. 2017. Tarkennetut tilastoajat Suomen viralliseen tilastoon kuuluvista rikostilastoista koskien kiihottamista kansanryhmää vastaan. Sähköpostikirjeenvaihto maaliskuussa 2017.

Turun HO. 19.9.1997. R 97/343. Turun hovioikeuden tuomio ja ratkaisu.

Turun HO. 17.11.2005. R 05/1765. Turun hovioikeuden tuomio ja ratkaisu.

Turun HO. 26.6.2009. R 08/1921. Turun hovioikeuden tuomio ja ratkaisu.

Tuomainen, J. 2014. Syyttäjän ratkaisuvaihtoehdot. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu, liiketalouden koulutusohjelma, oikeudellinen asiantuntijuus. Viitattu 25.3.2016. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014060411832>.

Valtavaara, M. 2017. Sebastian Tynkkynen piti käräjillä tunteikkaan puheenvuoron – ”islamia pitää saada arvostella”. Helsingin Sanomat 11.1.2017. Viitattu 26.2.2017. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005040356.html>.

Vehkoo, J. 2016. Näin kirjoitat populistista. Journalisti 92, 10. Viitattu 8.3.2017. <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2016/10/nin-kirjoitat-populistista/>.

Vesalainen, S. 2017. Rautatien mielenosoitukset jatkuneet kolme viikkoa – poliitikot allekirjoittivat julkilausuman turvapaikanhakijoiden kunnioittavasta kohtelusta. Yle Uutiset 2.3.2017. Viitattu 9.3.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-9487500>.

Vihavainen, S. 2016. Terhi Kiemunki tuomittiin sakkoihin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan. Helsingin Sanomat 1.12.2016. Viitattu 19.2.2017. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004889702.html>.

Viljanen, V.-P. 2011a. Perusoikeuksien soveltamisala. Teoksessa Perusoikeudet. Toim. P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen.. Helsinki: WSOYpro, 89–137.

Viljanen, V.-P. 2011b. Perusoikeuksien rajoittaminen. Teoksessa Perusoikeudet. Toim. P. Hallberg, H. Karapuu, T. Ojanen, M. Scheinin, K. Tuori & V.-P. Viljanen.. Helsinki: WSOYpro, 139–170.

Virastossa käsiteltävät asiat. 2014. Valtakunnansyyttäjän verkkosivusto, virastossa käsiteltävät asiat. Viitattu 21.1.2017. <http://www.vksv.oikeus.fi/fi/index/valtakunnansyyttajanvirasto/virastossakasiteltavatasiat.html>.

Ylivieska-Raahen KäO. 21.10.2013. R 13/587. Ylivieska-Raahen käräjäoikeuden tuomio ja ratkaisu.

Liitteet

Liite 1 Oikeusasteiden, Lakien ja säädöstekstien vakiintuneet lyhyemmät nimet ja lyhenteet

Lyhenne tai lyhyt nimi	Virallinen nimi
A	Asetus
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
ETL	Esitutkintalaki
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
KäO	Käräjäoikeus
LA	Lakialoite
PeVM	Perustuslakivaliokunnan mietintö
PL	Perustuslaki
RL	Rikoslaki
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa
Sananvapauslaki	Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä

Liite 2 Luettelo käsitellyistä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeustapauksista.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätökset:

EIT 23.9.1994. 15890/89. Jersild v. Tanska
<http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/1994/19940245>

EIT 23.9.1998. 55/1997/839/1045. Lehideux & Isorni v. Ranska
<http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/1998/19980692>

EIT 24.6.2003. 65831/01. Garaudy .s Ranska
<http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2003/20031731>

EIT 6.7.2006. 59405/00. Erbakan s. Turkki
<http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2006/20062786>

EIT 10.7.2008. 15948/03. Soulas & Faye v. Ranska
<http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2008/20083485>

EIT 4.11.2008. 725596/01. Balsyte-Lideikiene vs. Liettua
<http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2008/20083553>

EIT 16.7.2009. 15615/07. Féret v Belgia
<http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2009/20093762>

EIT 9.2.2012. 1813/07. Vejdeland et alv s. Ruotsi
<http://finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/2012/20124623>

Kaikkia Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksiä koskevat asiakirjat ovat löydettävissä tuomioistuimen omasta tietokannasta osoitteesta

<http://hudoc.echr.coe.int/eng#>

Liite 3 Luettelo käsitellyistä suomalaisista oikeustapauksista

Suomalaisten oikeuksien päätökset:

Hakkarainen, Teuvo

Keski-Suomen KäO 4.1.2017. R 16/2618

Halla-aho, Jussi

Helsingin KäO 8.9.2009

Helsingin HO 29.10.2010

KKO:2012:58

Hirvisaari, James

Päijät-Hämeen KäO 10.11.2010

Kouvolan HO 12.12.2011. R 10/1164

Kärkkäinen, Juha

Ylivieska-Raahan KäO 21.10.2013. R 13/587

Rovaniemen HO 17.10.2014. R 14/66

Lehto, Seppo

Tampereen KäO 15.1.1997 R 96/1029

Turun HO 19.9.1997 R 97/343

Tampereen KäO 20.6.2005. R 04/4553

Turun HO 17.11.2005. R 05/1765

Tampereen KäO 30.5.2008. R 07/3284

Turun HO 26.6.2009. R 08/1921

Lieksan ryhmä: Sari Nygren, Mika Rynnänen, Jari Sormunen, Ari Turunen, Jarno Turunen, Timo Turunen ja kaksi muuta henkilöä

Pohjois-Karjalan KäO 3.5.2012 R 12/438

Itä-Suomen HO 25.4.2013 R12/492

Paatelainen, Mirja ja Paatelainen, Tony

Keski-Suomen KäO 5.4.2016. R 15/3178